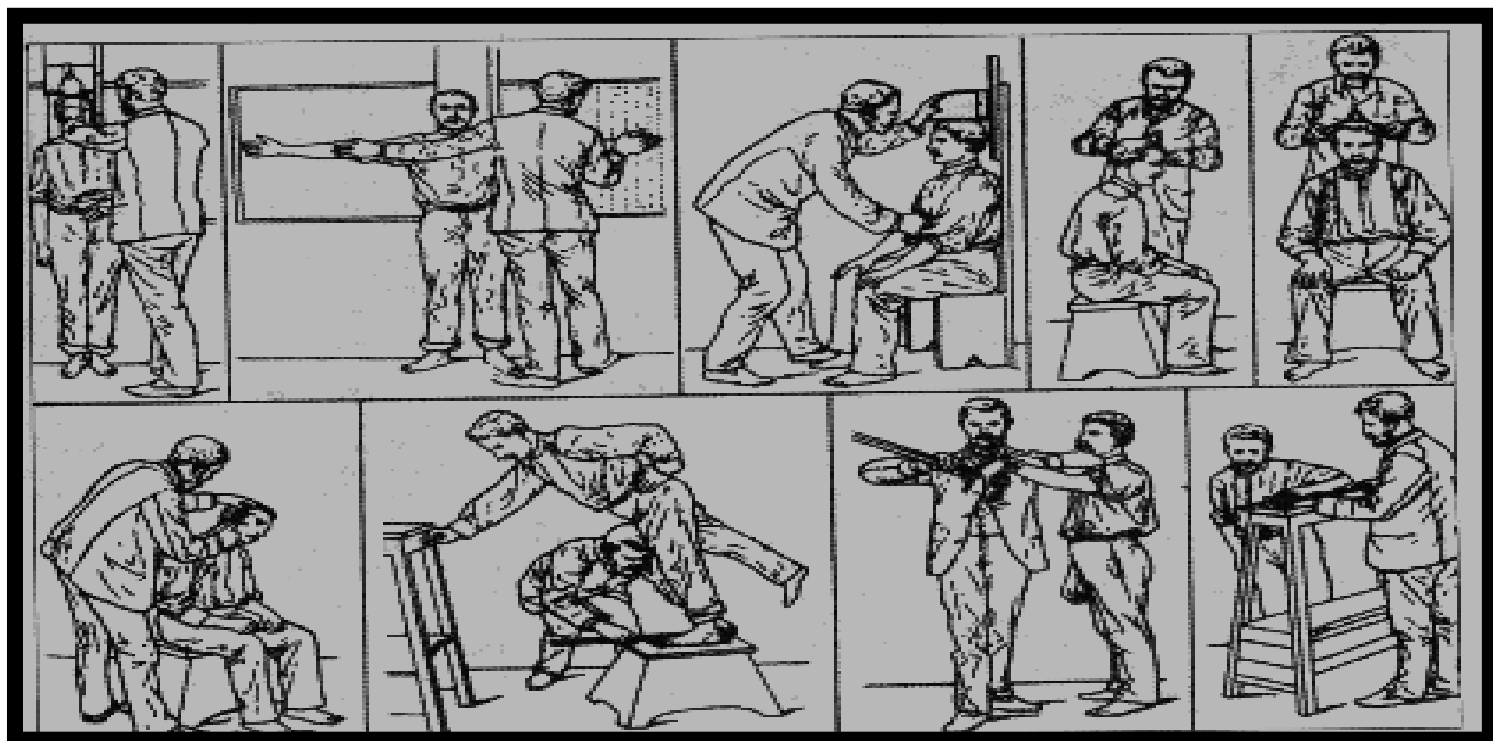

А.В. Кофанов, С.І. Мендус, Є.Ю. Свобода, В.В. Індюкова

КРИМІНАЛЬНА РЕЄСТРАЦІЯ

Курс лекцій

м. КИЇВ

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ СЛІДЧИХ І
КРИМІНАЛІСТІВ
Кафедра криміналістичної техніки**

**Кофанов А.В.
Мендус С.І.
Свобода Є.Ю.
Індюкова В.В.**

Курс лекцій

***КРИМІНАЛЬНА РЕЄСТРАЦІЯ ТА
КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОБЛІКИ***

Серію засновано Андрієм КОФАНОВИМ у 2000 році

КИЇВ 2011

Курс лекцій зі спецкурсу “Кримінальна реєстрація та криміналістичні обліки” обговорений на засіданні кафедри криміналістичної техніки та схвалений Вченою радою навчально-наукового інституту підготовки слідчих і криміналістів Київського національного університету внутрішніх справ.
Протокол № 7 від 07.04.2008

Укладачі:

Кофанов А.В. – начальник кафедри криміналістичної техніки навчально-наукового інституту підготовки слідчих і криміналістів Київський національний університет внутрішніх справ, к.ю.н., доцент, доктор філософії, підполковник міліції.

Мендус С.І. – старший викладач кафедри криміналістичної техніки навчально-наукового інституту підготовки слідчих і криміналістів Київський національний університет внутрішніх справ.

Свобода Є.Ю. – старший викладач кафедри криміналістичних експертиз навчально-наукового інституту підготовки слідчих і криміналістів Київського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., майор міліції.

Індюкова В.В. експерт Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру при УМВС України в Івано-Франківській області.

Рецензенти:

Біленчук П.Д. професор кафедри організації розслідування злочинів навчально-наукового інституту підготовки слідчих і криміналістів КНУВС, кандидат юридичних наук, доцент, полковник міліції (Київський національний університет внутрішніх справ);

Стояновський В.В. начальник НДЕКЦ при ГУМВС України в м. Києві, полковник міліції (Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр);

Молібога М.П. начальник НДЕКЦ при ГУМВС України в Київській обл., полковник міліції (Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр);

Кримінальна реєстрація та криміналістичні обліки: курс лекцій /Кофанов А.В., Мендус С.І., Свобода Є.Ю., Індюкова В.В. – Київ: ТОВ «Три К», 2011.- 148 с.

Курс лекцій зі спеціального курсу “Кримінальна реєстрація та криміналістичні обліки” розкриває загальнотеоретичні положення, наукові основи, систему кримінальної реєстрації, порядок формування, ведення, функціонування криміналістичних, довідково-допоміжних обліків.

Курс лекцій розрахований для курсантів, слухачів, студентів, ад’юнктів, аспірантів, викладацько-професорський склад навчальних закладів юридичного профілю, працівників правоохоронних органів та судово-експертних установ.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень.....	6
ВСТУП	8
ЛЕКЦІЯ 1. Поняття, наукові основи та правові підстави криміналістичної реєстрації	10
1. Історія виникнення та становлення кримінальної реєстрації	11
2. Вчення про кримінальну реєстрацію як окрема криміналістична теорія... ..	15
3. Наукові та правові основи кримінальної реєстрації. Тенденції та перспективи розвитку кримінальної реєстрації.....	19
ЛЕКЦІЯ 2. Система та структура кримінальної реєстрації	23
1. Система кримінальної реєстрації й структура правоохоронних органів, що використовують у своїй роботі оперативно-розшукові, криміналістичні, довідково-допоміжні обліки.....	24
2. Сутність реєстрації, зосередження, систематизації.....	28
3. Поняття та завдання криміналістичних обліків.....	33
а) криміналістичні обліки, що ведуться інформаційними підрозділами органів внутрішніх справ.....	33
б) обліки, що ведуться експертно-криміналістичними підрозділами органів внутрішніх справ.....	40
в) обліки територіальних міськрайлінорганів внутрішніх справ України.....	55
ЛЕКЦІЯ 3. Формування, ведення й використання дактилоскопічних обліків	57
1. Організація функціонування дактилоскопічних обліків ОВС.....	57
2. Десятипальцева дактилоскопічна система обліку.....	60
а) поняття основної формули та принципи підрахування основної формули... ..	60
б) поняття додаткової формули та принципи підрахування додаткової формули.....	62
3. Загальна характеристика автоматизованих дактилоскопічних ідентифікаційних систем (АДІС) «ДАКТО», «СОНДА», «ПАПИЛОН».....	74
ЛЕКЦІЯ 4. Поняття та особливості формування, ведення та використання довідково-допоміжних обліків	92
1. Поняття та зміст довідково-допоміжних обліків, їх місце в системі кримінальної реєстрації.....	93
2. Стадії та цілі формування довідково-допоміжних обліків.....	95
ЛЕКЦІЯ 5. Інформаційне забезпечення органів внутрішніх справ у розкритті та розслідуванні злочинів	107
1. Поняття «інформація» та «інформаційне забезпечення».....	110
2. Інформаційне забезпечення експертної діяльності.....	118
3. Автоматизовані банки даних.....	122
ЛЕКЦІЯ 6. Криміналістичні обліки Міжнародного інформаційного банку СНГ та Інтерпол	131
1. Правові основи інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ країн СНГ та Інтерполу.....	131

2. Основні напрями діяльності міжнародного інформаційного банку країн СНГ та Інтерполу.....	134
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ....	139
ДОДАТКИ.....	155

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- СНД – співдружність незалежних держав;
МВС – Міністерство внутрішніх справ;
ГУМВС – головне управління Міністерства внутрішніх справ;
УМВС – управління Міністерства внутрішніх справ;
ДІТ – Департамент інформаційних технологій;
ДНДЕКЦ – державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр;
НДЕКЦ – науково-дослідний експертно-криміналістичний центр;
ОВС – органи внутрішніх справ;
РУВС – районне управління внутрішніх справ;
РВВС – районний відділ внутрішніх справ;
ЛВВС – лінійний відділ внутрішніх справ;
ЕП – експертний підрозділ;
МЦАПСЕ – міжвідомчий центр алгоритмів і програм судової експертизи;
Ч/Ч – чергова частина;
ДСТУ – державні стандарти України;
ОМП – огляд місця події;
ІАР – інформаційно-аналітична робота;
КС - кримінальна справа;
ЖРЗПЗ – журнал реєстрації заяв і повідомлень про злочини;
ЕОМ – електронно-обчислювальна машина;
ПЕМ – персональна обчислювальна машина;
ПАК – програмно-апаратний комплекс;
ПТК – програмно-технічний комплекс;
ЕС – експертні системи;
ПЗ – програмне забезпечення;
БД – бази (банки) даних;
АБД – автоматизована база даних;
АРМ – автоматизоване робоче місце;
АРМЕКС – автоматизоване робоче місце експерта;
АРМОР – автоматизоване робоче місце оперативного працівника;
АБІК – автоматизований балістичний ідентифікаційний комплекс;
АСОД – автоматизована система обробки даних;
АІРС – автоматизована інформаційно-розпізнавальна система;
АІПС – автоматизована інформаційно-пошукова система;
АДІС – автоматизована-дактилоскопічна ідентифікаційна система;
АД – авіоматизована дактилокартотека;
АС – автоматизована слідотека;
ІПС – інтегрована інформаційно-пошукова система;
АІС – автоматизовані інформаційні системи;
АСК – автоматизовані системи керування;
ІПС – інформаційно-пошукові системи;
ІЛС – інформаційно-логічні системи;

ІДС – інформаційно-довідкові системи;
ІРС – інформаційно-розпізнавальні системи;
ІС – інформаційні системи;
САПР – система автоматизованого прийняття рішень;
СППР – система підтримки прийняття рішень;
СПСЕ – система підтримки судової експертизи;
АСЕД – автоматизована система експертних досліджень;
ІПМ – інформаційно-пошукова мова;
РЕТРО – ретроспективний пошук;
ВПІ – вибіркове поширення інформації.

ВСТУП

Сучасний стан криміногенної ситуації в Україні характеризується зростанням кількості тяжких злочинів, спрямованих проти життя і здоров'я людей, майнових інтересів громадян і держави, злочинів у кредитно-фінансовій і банківській системах, а також значним загостренням оперативної обстановки в окремих регіонах держави. Зазначене вимагає рішучої протидії з боку правоохоронних органів будь-яким злочинним проявам.

Одним із найбільш складних напрямів у викоріннюванні негативних явищ суспільного життя є попередження, розкриття та розслідування злочинів. Очевидно, що серед основних умов підвищення якості боротьби зі злочинністю є ефективна діяльність правоохоронних органів усіх рівнів.

У зв'язку з ростом злочинності особливу роль відіграє інформація, що характеризує різні сторони злочину, а також осіб, які його вчинили. Одним із засобів збирання такої інформації виступає кримінальна реєстрація, а одним із проявів кримінальної реєстрації виступають криміналістичні обліки як різновид інформаційного забезпечення діяльності підрозділів ОВС при розслідуванні злочинів.

Ведення криміналістичних обліків – це один із найважливіших видів практичної діяльності правоохоронних органів, зокрема експертної служби МВС України, який відображає загальний рівень реєстрації, систематизації та зосередження об'єктів або відомостей про них за їх ідентифікаційними ознаками з метою використання облікових даних для розкриття та попередження злочинів.

Курс лекцій зі спеціального курсу «Кримінальна реєстрація та криміналістичні обліки» спрямований на придбання курсантами знань теорії, правових основ, навичок й умінь, пов'язаних з використанням криміналістичних обліків у боротьбі зі злочинністю.

Основною метою вивчення курсу є розкриття змісту спеціальних знань про:

- історичні передумови розвитку вчення про кримінальну реєстрацію;
- наукові основи кримінальної реєстрації, як окремої теорії криміналістики, її понятійного апарату;
- правові і процесуальні аспекти формування й використання даних кримінальної реєстрації;
- організацію й порядок збору, зосередження, систематизації й зберігання об'єктів обліку, їх функціонування та взаємодії з іншими видами обліків;
- автоматизовані банки даних, інформаційно-пошукові системи й інше програмне забезпечення та комп'ютерні технології, що використовуються в кримінальній реєстрації.

Останніми роками в діяльність правоохоронних органів України спостерігається інтенсивне впровадження сучасних інформаційних технологій. Провідна роль у створенні, впровадженні та використанні інформаційних систем як міжвідомчого та внутрішньовідомчого характеру належить місцевим та районним органам внутрішніх справ України. Все це потребує від співробітників вміння володіти відповідними знаннями та навичками у цій галузі.

ЛЕКЦІЯ 1.
Поняття, наукові основи та правові
підстави кримінальної реєстрації (за темою 1)

Зміст

1. Історія виникнення та становлення кримінальної реєстрації.
2. Вчення про кримінальну реєстрацію як окрема криміналістична теорія:
3. Наукові основи кримінальної реєстрації.
4. Тенденції та перспективи розвитку кримінальної реєстрації.

Література

1. Аленин А.П. Криминалистические учеты: Учебное пособие / А.П. Аленин. – Омск: Юридический ун-т МВД России, 1997.
2. Волынский А.Ф. Криминалистическая регистрация: Курс лекций по криминалистике / А.Ф. Волынский, Е.Р. Россинская [под ред. Е.Р. Россинской]. —М.: Юрид. ин-т МВД России, 1999. — 86с.
3. Девиков Е.И. Криминалистическая регистрация: Учебное пособие. / Девиков Е.И., Зуев Е.И., Ищенко Е.П. – М., 1987. – 98 с.
4. Законы Ману. – М., 1960.
5. Криминалистика. Учебник / Аверьянова Т. В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. [Под ред. Р.С. Белкина]. – М.: Норма, 2002. – 971 с.
6. Крылов И. Ф. В мире криминалистики / Иван Филипович Крылов [2-е изд., перераб.и доп.] – Л.: Изд-во ЛГУ, 1989.- 328 с.
7. Мендус С. І. Криміналістичні обліки ОВС : курс лекц. / С. І. Мендус, Є. Ю. Свобода. – К., 2010. – 180 с.
8. Пацкевич А.П. Криминалистический учет: Учебное пособие /А.П. Пацкевич. – Минск: Академия МВД Республика Беларусь, 2000.- 103 с.
9. Рассейкин Д. П. Очерки истории уголовной регистрации / Д. П. Рассейкин – Саратов: Изд-во Саратовського университета, 1976. – 60 с.
10. Рассейкин Д. П. Уголовная регистрация. / Д. П. Рассейкин – Саратов,

1977.

11. Свобода Є. Ю. Розвиток вчення про кримінальну реєстрацію / Є. Ю. Свобода // Матеріали курсантсько-студентської конференції «Механізм правового регулювання в правозахисній та правоохоронній діяльності в умовах розбудови української демократичної правової держави», (Львів, 30 квітня 2004 року). – Львів, 2004. – Ч. II. – С. 247- 249.

12. Свобода Є. Ю. Проблеми становлення кримінальної реєстрації та спеціалізованих криміналістичних колекцій / Є. Ю. Свобода // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 1. – С. 123-127.

13. Свобода Є. Ю. Тенденції розвитку кримінальної реєстрації : наукові та організаційні аспекти / Є. Ю. Свобода // Криміналістичний вісник. – 2009. – № 2 (12). – С. 48-53.

14. Свобода Є.Ю. Деякі аспекти правового регулювання кримінальної реєстрації / Є.Ю. Свобода // III Международная научно-практическая конференция студентов и аспирантов «Права человека в условиях современного государственного строительства: теоретические и практические аспекты». – Сумы, 2008. – С 152–154.

Історія виникнення та становлення кримінальної реєстрації

У сучасних умовах ускладнення оперативної обстановки, що виявляються у змінах якісного складу злочинності, лібералізації судочинства, значно підвищується роль техніко-криміналістичних засобів і методів у створенні надійної доказової бази й одержанні необхідної оперативно-пошукової інформації.

При вирішенні організаційних питань щодо підвищення якості розкриття та розслідування злочинів велика увага приділяється нагромадженню масивів, колекцій, банків даних різних видів доказової і орієнтовної криміналістичної інформації.

Вчення про кримінальну реєстрацію відноситься до найменш розроблених окремих криміналістичних теорій, хоча історично елементи цього вчення зародилися ще до консолідації криміналістичних знань у самостійну науку.

Ідея використання обліку осіб, що вчинили протиправні дії, зародилася в той час, коли було зроблено перші спроби знайти спосіб захисту людини, суспільства і держави від протиправних дій злочинців, особливо тих із них, які повторювали свої злочинні зазіхання. Так, древньоіндійський історичний пам'ятник II століття до нашої ери, відомий під назвою «Закони Ману», свідчить про те, що при нанесенні удару представником нижчого соціального стану вищому належало відрізати у першого ту частину тіла, якою був нанесений удар [4, с. 171]. У древньому Вавілоні за законами Хамурапі, у сина, який вдарив батька, відрізувався язик; у годувальниці, винної у смерті дитини, відрізувалися груди.

У прадавньому Єгипті за крадіжку, підробку відсікалася рука [7, с. 5].

Варварський спосіб кримінальної реєстрації офіційно відмінений у Росії в 1863 р., у Франції, Китаї — тільки в 1905 р.

Поряд з членушкодженнями застосовувався і такий спосіб реєстрації злочинців, як таврування. Згідно із «Законами Ману» представник нижчого соціального стану, який хотів зайняти місце поряд з представником вищого, підлягав вигнанню з тавром на стегні [4, с. 171].

Перші відомості про таврування злочинців у Росії відносяться до XIII століття, коли злодіям на щоку накладали особливе тавро. З метою реєстрації відрубували пальці, руки, відрізували вуха, носи, рвали ніздрі [3, с.11].

Таврування в Російській імперії проіснувало довше ніж членушкодження. Воно використовувалося «для отметки плохого человека, дабы он до веку был признань» [9, с. 45]. У слов'ян Східної Європи цей вид кримінальної реєстрації вперше зустрічається у проекті договору м. Новгород з м. Готландом у 1270 р., де «всех воров вещи ценой 1/2 гривнь» пропонувалося сікти різками і таврувати на щоці [В]. Згодом в Уставній грамоті

1397 р., наданій великим князем Василем Дмитровичем жителям Двінської землі, визначено «татя всякого пятнати» [2, с. 8]. У подальшому ні в Судебнику, ні в Уложенні царя Олексія Михайловича нічого про таврування не сказано. Із тих історичних документів, що дійшли до нас («Окружна грамота 1637 р.») відомо лише про таврування в 1637 р. крадіїв грошей, тобто фальшивомонетників: «...пятнати на щеках разжегши, а в пятне писать вор» [3, с. 41]. Таких крадіїв «для улики впредь напятнати на щеках» [2, с. 11]. Указом Петра I від 3 травня 1691 р. наказувалося всіх осіб, яким «довелось смертной казни, а той казни им не учинено... пятнати и ссилать», затаврувавши буквою «В». У більш пізніх царських указах було точно вказано і сам спосіб нанесення тавра: «натирать те пятна порохом многожды накрепко, чтобы они тех пятен ничем не витравливали и не живили, и чтобы те пятна на тех ворах были знатны по смерть их» [2, с. 11].

Малюнки клейм (плям) були різні. Згідно з Окружною грамотою 1637 р. тавро містило в собі слово «воръ»; бунтівників 1662 р. таврували буквою «Б» («буки»), тобто «бунтовщик». До 1700 р. ввійшло в обіг таврування із зображенням орла. Звідси і виник вираз «заорлить». У 1705 р. знову стали ставити букву «В», а з 1746 р. розжареним залізом ставились чотири букви «ВОРЬ», причому з 1754 р. на лоб накладали «В», на щоки «О» та «Р» [7, с. 8].

Крім нанесення клейма, практикувалось описання злочинців за ознаками зовнішності. Самим старим документом такого роду є опис біглого раба, що відноситься до 14 р. н.е. Першим з описів, що дійшли до нас, зовнішності злочинця в Росії можна вважати шкіряну грамоту XIV ст. “Микита плешив, бородат. Швец портной. Бородавица на правом лице, пятно у него в коснице”. В обох випадках, увага приділялась індивідуальним особливостям зовнішності розшукуваної людини.

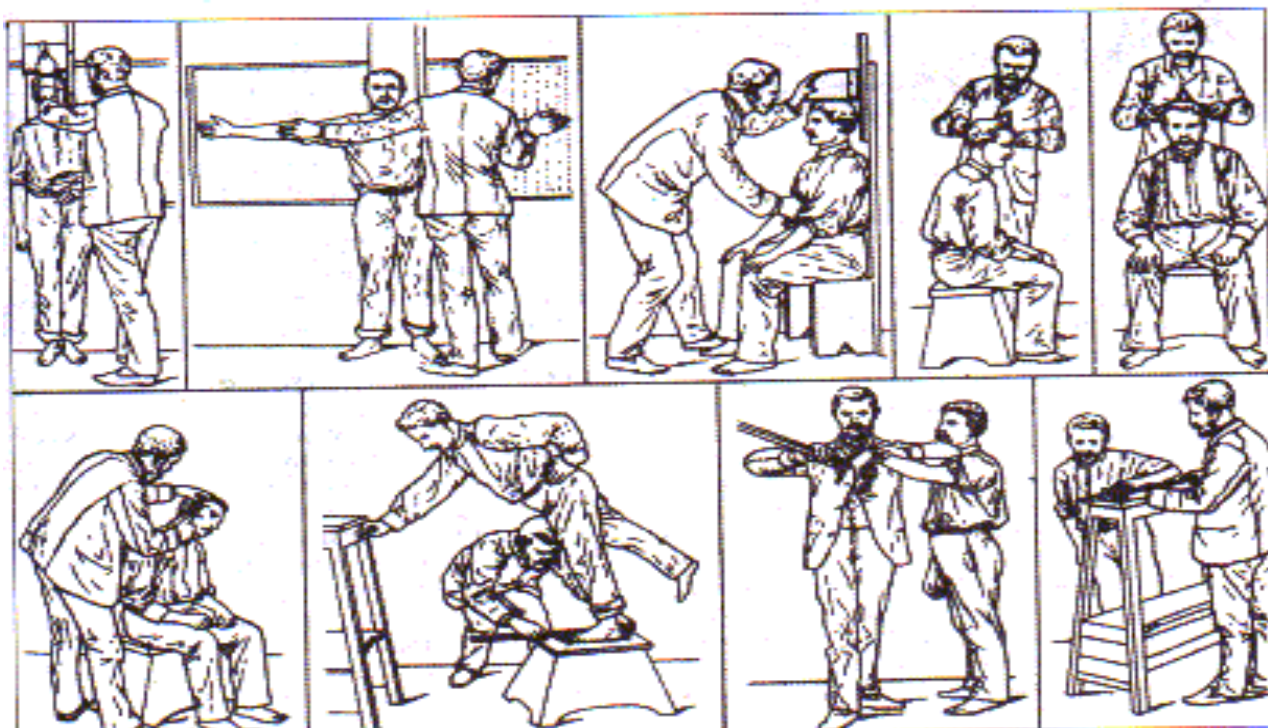
Кримінальна реєстрація в докриміналістичний період своєї історії ідентифікаційних функцій не виконувала. Вона була направлена лише на те, щоб надати засудженим таких ознак, які б відрізняли їх від інших людей, і

одночасно виконувала функцію покарання. З розвитком суспільства неспроможність цих донаукових форм стала очевидною.

На той час вже було зрозуміло, що проблему кримінальної реєстрації необхідно вирішувати на основі науки.

З винаходом фотографії та розширенням сфери її застосування злочинців почали фотографувати. Перші реєстраційні фотознімки були виготовлені в бельгійській в'язниці Форест. Достовірні дані щодо використання фотографії російською поліцією відносяться до 60-х років XIX століття. В 1864 р. у м. Бобринці Одеської губернії відкрили перше поліцейське фотоательє, а через три роки таке саме ательє було створено при московській поліцейській друкарні та інших великих містах [3, с. 7]. У міру нагромадження знімків стали заводити спеціальні альбоми, розташовуючи фотографії за алфавітом прізвищ.

Першою науковою системою кримінальної реєстрації слід назвати систему, розроблену А. Бертильоном у 1879 р. і введену у Франції в 1888 р. [3, с. 7,18; с. 24-32, 40-43, 48-51, 90-95]. А. Бертильон запропонував заповнювати антропометричну реєстраційну карту з результатами одинадцяти вимірів частин тіла реєстрованого.

Мал.1. Антропометричні вимірювання затриманих за методом А. Бертильона

У 1890 р. антропометричну реєстрацію запровадили також і в Росії. За перші п'ять років роботи було «подвергнуто измерению 23321 человек, среди которых выявлено рецидивистов: в 1892 г.— 14,78%, в 1893 г.— 19,52%, в 1894 г — 24,06%, в 1895 г — 26,33. К 1903 г. число атропометрических карточек в петербургском бюро достигло 57890» [8, с. 64].

Впровадження нових методів кримінальної реєстрації вимагало не лише збільшення практичних підрозділів, а й ставило завдання проведення теоретичних досліджень і підготовки спеціальних настанов (інструкцій). Великий внесок у розвиток дактилоскопічної реєстрації в Росії запровадив В. І. Лебедев, який опублікував низку робіт з цієї теми. До них, насамперед, належать: «Справочный указатель для членов полиции» (Москва, 1908 р.); «Искусство раскрытия преступлений. Дактилоскопия» (Санкт-Петербург, 1912 р.) [7, с. 13]. До кінця 1914 р. дактилоскопіювання зробилось основною системою кримінальної реєстрації не лише в Російській імперії, а й у більшості країн Європи і світу. До теперішнього часу правоохоронні органи всіх країн світу використовують її у своїй практичній діяльності, як один із основних методів реєстрації.

В Англії у 1895 р. було введено комбіновану систему реєстрації, що включала дактилоскопіювання, антропометрію, фотографування та описання особливих прикмет.

Підсумовуючи короткий історичний огляд виникнення і становлення розвитку криміналістичних обліків, слід підкреслити, що їх максимальної ефективності можна досягти тільки вирішивши ряд концептуальних проблем, пов'язаних як з теоретичними розробками деяких проблем, так і з використанням взаємних зв'язків та сучасних знань про кримінальну реєстрацію як окрему криміналістичну теорію.

Вчення про криміналістичну реєстрацію, як окрема криміналістична теорія

Зараз реєстрація являє собою науково обґрунтовану систему обліку об'єктів, що потрапили до сфери кримінального судочинства чи оперативно-

розшукової роботи для наступного використання реєстраційних даних з метою запобігання протиправних дій, розслідування, розшуку злочинців та речових доказів, а також у профілактичній роботі й аналізі стану злочинності в державі.

Нині система кримінальної реєстрації охоплює понад три десятки різних видів обліків, які, залежно від особливостей об'єктів, групуються за трьома основними підставами, а тому поділяються на оперативно-довідкові, криміналістичні та довідково-допоміжні.

Суть кримінальної реєстрації на сучасному етапі полягає у створенні попередніх умов для виявлення, розшуку та ідентифікації підоблікових об'єктів.

Метою такої реєстрації є:

а) накопичення корисної інформації для розкриття, розслідування й попередження злочинних зазіхань;

б) забезпечення умов ідентифікації об'єктів за допомогою облікових матеріалів;

в) сприяння розшуку об'єктів, інформація про які міститься в реєстраційних масивах;

г) надання у розпорядження карного розшуку, інших оперативних служб органів внутрішніх справ, слідчих та судових органів доказової, довідкової й іншої орієнтуючої інформації.

Зміст кримінальної реєстрації становить система матеріальних об'єктів (колекції, картотеки, бази даних, інші сховища інформації) і практична реєстраційна діяльність.

Вчення про кримінальну реєстрацію своїй основі базується на матеріалістичному розумінні оточуючого нас світу, законах діалектики і теорії пізнання. Розвиток кримінальної реєстрації органічно пов'язано з теорією криміналістичної ідентифікації, вченням про механізм слідоутворення і способами вчинення злочинів та фіксацією доказової інформації.

Як окрема криміналістична теорія вчення про кримінальну реєстрацію являє собою систематизоване знання про визначене коло об'єктів і

явищ реального світу: про види кримінальної реєстрації, їхні зв'язки між собою і з іншими техніко-криміналістичними засобами, характер і зміст інформації, що зберігається, принципах, способах і формах її систематизації, збереження, пошуку і передачі, про оптимальну організацію і управління реєстраційними апаратами тощо. У широкому розумінні слова об'єктом цієї теорії є кримінальна реєстрація як різновид практичної діяльності по боротьбі зі злочинністю.

Вчення про кримінальну реєстрацію є науковою основою всієї системи криміналістичних обліків. Але при цьому треба мати на увазі, що в цю окрему криміналістичну теорію повинні входити як деякі відправні положення, елементи, інших окремих криміналістичних теорій, і, у першу чергу, таких, як криміналістичне вчення про ознаки, вчення про спосіб вчинення злочинів, теорія криміналістичної ідентифікації. Крім того, функціональна частина вчення про кримінальну реєстрацію повинна спиратися на деякі положення науки управління, пов'язані з організацією і функціонуванням інформаційних систем, проблемами їхньої автоматизації й удосконалення. Функціональна частина повинна відображати розвиток системи криміналістичних обліків, їхні організаційні форми і технічне забезпечення.

Разом з тим завдання боротьби зі злочинністю, що все зростають і ускладнюються, з одного боку, і нові науково-технічні досягнення, які освоюються криміналістами, з іншого боку – об'єктивно обумовлювали практичну потребу і реальну можливість істотно розширити коло реєструємих об'єктів, більш детально вивчати і фіксувати їхні загальні і окремі ознаки, виявляти систему взаємозв'язків цих ознак [5].

Сьогодні можна говорити, що кримінальна реєстрація сформувалась як одна з найважливіших окремих криміналістичних теорій. Більш того, саме з кримінальної реєстрації почалось формування наукової криміналістики.

Як уже зазначалось вище, практично будь-який вид кримінальної реєстрації є своєрідною інформаційно-пошуковою системою, що базується на збиранні, систематизації, збереженні та порівняльному дослідженні облікових

даних. До об'єктів, що підлягають кримінальній реєстрації, належать; затримані і засуджені правопорушники, особи, що пропали безвісти, невпізнані трупи; невідомі злочинці, що зникли з місця вчинення злочину, відомі, що втекли з-під варти, особи, які переховуються від слідства і суду; нарізна вогнепальна зброя, викрадена або використана під час вчинення нерозкритого злочину; крадені й вилучені у злочинців речі, приналежність яких не встановлена; злочини, що залишилися нерозкритими, та сліди, виявлені на місцях подій, а також інші предмети і речові докази.

Форми ведення криміналістичних обліків різноманітні.

Форма ведення обліків залежить насамперед від виду розміщених об'єктів чи відомостей про них, найбільш зручного способу збереження довідкової інформації. Нині найпоширенішими є такі форми обліків: картотеки, колекції (в тому числі натурні), альбоми, каталоги, атласи, комп'ютерні бази даних, аудіо - і відеозаписи (відеотеки), фототеки, а також змішані.

Для ведення обліків використовують такі способи фіксації інформації:

- описовий - алфавітний;
- образотворчий (зображення речей і предметів) - зліпки, фотознімки, мікрокарти, мікрофільми тощо;
- колекційний (збір натурних колекцій об'єктів-оригіналів і порівняльних зразків) - речовини, матеріали, вироби, знаряддя тощо;
- графічний - схеми, креслення, профілограми, хроматограми, спектрограми, рентгенограми тощо [1].

На сьогодні застосовується найпростіша, доступна форма обліку – картотечна. Реєстрація здійснюється також у журналах та альбомах у вигляді колекцій. Використовуються також можливості електронних обчислювальних машин.

Кримінальна реєстрація злочинців здійснюється з обов'язковим використанням демографічних характеристик: прізвища, імені, по батькові, часу та місця народження, проживання тощо. Крім того, реєструються папілярні візерунки, які відображаються у відбитках нігтьових фаланг пальців

на дактилоскопічних картах і в слідах рук, вилучених під час оглядів місць події.

Різні види реєстрації взаємозалежні і, як правило, доповнюють один одного, що дозволяє одержати максимально повні дані про об'єкт, що перевіряється, але розрізненість обліків та використання різних форм їх ведення не дозволяє швидко отримати необхідну інформацію.

Важливе значення для забезпечення ефективності кримінальної реєстрації має систематизація підоблікової інформації в одному виді реєстрації, де вони будуть розділені на групи, підгрупи, що дозволить швидко знаходити необхідні дані.

Наукові основи та правові підстави кримінальної реєстрації.

Тенденції та перспективи розвитку кримінальної реєстрації

Організаційні основи криміналістичних обліків нерозривно пов'язані у правову, регламентуючу діяльність правоохоронних органів з організації і використання обліків у боротьбі зі злочинністю.

Вдосконалення діяльності по збиранню й використанню інформації в процесі розкриття й розслідування злочинів набуває особливої актуальності відповідно до положення Конституції України, у якій проголошено, що «людина, її життя й здоров'я, честь і достоїнство, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» (статті 29, 30, 32, 63).

У Конституції України зазначається, що держава не тільки гарантує права й свободи громадянам України, закріплених у Конституції, законах і передбачені міжнародними зобов'язаннями держави, але й «захищає життя людини від будь-яких протиправних замахів». Таким чином, Основний закон нашої держави надає суспільну значимість й юридичну чинність всім формам регулювання діяльності в боротьбі зі злочинністю, встановлює політико-юридичний фундамент цієї діяльності.

Формування наукових основ кримінальної реєстрації тісно пов'язане з розвитком нормативно-правової бази, яка регламентує цей вид діяльності

органів внутрішніх справ. Право відіграє важливу організуючу й регулятивну роль на всіх етапах реєстраційної діяльності органів внутрішніх справ.

Правове забезпечення кримінальної реєстрації, зокрема з питань ведення обліків включає відповідні правові норми, які містяться в нормативно-правових актах усіх видів і рівнів: Конституції України, законах України, указах Президента, постановах Верховної ради та Кабінету Міністрів, наказах й інструкціях МВС, міжнародних договорах й угодах про правову допомогу між державами.

Практичне використання криміналістичних, довідково-допоміжних обліків у ході розслідування злочинів повинно здійснюватись відповідно до принципів та норм кримінального процесу. У цьому аспекті виняткового значення набуває вирішення питання про припустимість залучення результатів перевірок за масивами обліків як джерела доказів за справою, що потребує перегляду окремих загальноприйнятих методологічних засад та практичних прийомів кримінально-процесуального провадження.

Система кримінальної реєстрації не передбачена кримінально-процесуальним законом, проте порядок її використання визначається вимогами Кримінально-процесуального кодексу України, стосовно правил вилучення і зберігання речових доказів (ст. 79), отримання зразків для порівняльного дослідження (ст. 199), залучення спеціаліста до участі в слідчих діях (ст. 128), призначення судових експертиз (ст. 75 і 196).

Характеризуючи сучасний стан кримінальної реєстрації слід зазначити, що питання її становлення на практиці є з одного боку науковими, з іншого — організаційними. Для того щоб створити ефективно діючу систему кримінальної реєстрації обліків потрібно, по-перше, зайнятися науковою розробкою такої системи, по-друге, організувати для її реалізації спеціальний апарат, по-третє підготувати необхідну кількість фахівців відповідного профілю, які здатні забезпечити діяльність системи, в-четвертих, надати органам внутрішніх справ, які здійснюють ведення обліків необхідні технічні засоби, обладнання та апаратуру [10, с.152-154].

Інформація, що знаходиться у криміналістичних обліках, має кримінально-правове, кримінально-процесуальне, оперативно-розшукове, адміністративно-правове і криміналістичне значення.

Кримінально-правове значення мають відомості, що, за законом, впливають на характер і ступінь відповідальності обвинувачуваного. Обставини, що з'ясовуються при цьому, звичайно безпосередньо належать до оцінки особистості злочинця і впливають на вирішення питання про призначення покарання.

Кримінально-процесуальне значення обліків полягає в тому, що отримані за їх допомогою дані враховуються при проведенні окремих слідчих дій.

Оперативно-розшукове значення має інформація, що служить, головним чином, цілям виявлення злочинців і допомагає встановлювати обставини, які мають значення при розкритті злочину;

Адміністративно-правове значення обліків полягає в тому, що дані, які враховуються, дозволяють встановлювати, однаковість чи багаторазовість вчинення правопорушення (наприклад, порушення Правил дорожнього руху й ін.).

Криміналістичне значення обліків полягає в тому, що за допомогою даних, зосереджених у них, можна встановити, обставини, які мають значення для викриття злочинця, доведення його вини й успішного розслідування кримінальної справи.

Науковими основами ведення криміналістичних обліків є закони матеріалістичної діалектики щодо індивідуальності об'єктів матеріального світу; об'єктивного зв'язку явищ і предметів навколишнього середовища; відносну стійкість об'єктів матеріального світу. Теоретичну базу криміналістичних обліків утворюють також науково обґрунтовані положення інших галузей знань людини про навколишній матеріальний світ: криміналістичних – габітоскопії, балістики, трасології, фотографії й ін., а

також фізіології, психології, антропології, антропометрії, біології, фізики, хімії, математики й тощо [7, с. 31].

У цьому аспекті слід зазначити, що останнім часом виділяють дві взаємопов'язані тенденції розвитку обліків, як у науковому так і суто практичному напрямках, а саме: диференціація обліків, виділення низки обліків у окрему галузь криміналістичної техніки та автоматизація процесу пошуку та надання інформації.

Сьогодні кримінальна реєстрація є науково обґрунтованою системою криміналістичних обліків об'єктів, які потрапили до сфери кримінального судочинства чи оперативно-розшукової діяльності, з метою використання реєстраційних даних при розслідуванні злочинів, розшуку злочинців і речових доказів, а також у попереджувально-профілактичній діяльності правоохоронних органів.

Лекція 2.

Система та структура кримінальної реєстрації

Зміст

1. Система кримінальної реєстрації й структура правоохоронних органів, що використовують у своїй роботі оперативно-розшукові, криміналістичні, довідково-допоміжні обліки.

2. Сутність реєстрації, зосередження, систематизації.

3. Поняття та завдання криміналістичних обліків.

а) криміналістичні обліки, що ведуться інформаційними підрозділами органів внутрішніх справ.

б) обліки, що ведуться експертно-криміналістичними підрозділами органів внутрішніх справ.

в) обліки територіальних міськрайлінорганів внутрішніх справ України.

Література:

1. Про затвердження Настанови про діяльність експертно-криміналістичних служб МВС України: Наказ МВС України від 30.08.99 р № 682.

2. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС: Наказ МВС України від 10.09.2009 N 390.

3. Аленин А.П. Криминалистические учеты: Учебное пособие / А.П. Аленин. – Омск: Юридический ун-т МВД России, 1997.

4. Криминалистика: Учебник / Под ред. И.Ф. Герасимова, Л.Я. Драпкина.- М. : Высшая школа, 1994. – 528 с.

5. Криминалистика: Учебник / Под ред. Т.А. Седовой, А.А. Эксархопуло. – СПб., 2001. – 925 с.

6. Криминалистика: Учебник / Отв. ред. Н.П. Яблоков; [2-е изд., перераб. и доп]. – М.: Юрист, 2001. – 716 с.

7. Криминалистика. Учебник / Аверьянова Т. В., Белкин Р.С., Корухов

Ю.Г., Россинская Е.Р. [Под ред. Р.С. Белкина]. – М.: Норма, 2002.- 971 с.

8. Лабузный В.Т. Криминалистическая регистрация / В. Т. Лабузный – Л., 1989.

9. Мендус С. І. Криміналістичні обліки ОВС : курс лекц. / С. І. Мендус, Є. Ю. Свобода. – К., 2010. – 180 с.

10. Оперативно-справочные, оперативно-розыскные, криминалистические и другие учеты, используемые при раскрытии и расследовании преступлений: Справочник для следователей и оперуполномоченных уголовного розыска /Под ред А. А. Леви. – М.: МВД СССР; Прокуратура Союза СССР, 1985.

11. Пацкевич А.П. Криминалистический учет: Учебное пособие /А.П. Пацкевич. – Минск: Академия МВД Республика Беларусь, 2000.- 103 с.

12. Разумов Э. А. Криминалистические учеты: Методическое пособие / Э.А. Разумов – К.: РИО МВД Украины, 1991. – 244 с.

13. Лисиченко В.К. Питання вдосконалення кримінальної реєстрації та правові межі застосування дактилоскопіювання мешканців України /В.К. Лисиченко //Криміналістичний вісник: Науково-практичний збірник. - К.: ДНДЕКЦ МВС України, НАВСУ, 2002. – Вип. 3. – С. 34-40.

14. Старушкевич А.В. Система кримінальної реєстрації в Україні: проблеми диференціації та функціонування / Старушкевич А.В., Свобода Є.Ю. //Право і суспільство – К., 2006. - № 2. - С. 139-144.

15. Ялышев С.А. Криминалистическая регистрация: проблемы, тенденции, перспективы. /С. А. Ялышев - М.: Академия управления МВД России. – 1998.

Система кримінальної реєстрації й структура правоохоронних органів, що використовують у своїй роботі оперативно-розшукові, криміналістичні, довідково-допоміжні обліки

Ефективність розкриття злочинів багато в чому залежить від якості і кількості криміналістично-значимої інформації, її доступності для слідчих і осіб, що здійснюють розшук та дізнання. Фактичні дані чи відомості, що знаходяться в причинно-наслідковому зв'язку з подією злочину і способом його

вчинення, що характеризують особу, предмети злочинного зазіхання, знаряддя злочину і тому подібні обставини називають криміналістично-значущою інформацією. Її джерелами при цьому є найрізноманітніші (матеріальні й ідеальні) сліди злочинів, а відповідно, і всі слідоутворюючі об'єкти.

Разом з тим, у процесі кримінального судочинства для встановлення фактів і обставин, що входять у предмет доказування, нерідко важливе значення має виключно довідкова інформація, яка характеризує індивідуальні і родові (видові) ознаки людини, матеріалів, речовин і виробів, що найчастіше не мають причинно-наслідкових зв'язків з подією злочину, однак сприяють вирішенню ідентифікаційних, діагностичних та класифікаційних завдань. До неї відносяться відомості про джерела походження; якісний і кількісний склад відомих речовин і матеріалів; їх фізичні і хімічні властивості; відомості про зразки виробів чи продукції й інша довідкова інформація. Така інформація має потенційне криміналістичне значення.

Тому є актуальним питання щодо організації й ефективного застосування органами внутрішніх справ криміналістичних обліків. Розкриття багатьох небезпечних злочинів, скоєних тими самими особами у різних регіонах країни (наприклад, підробка цінних паперів, убивства з використанням вогнепальної зброї і т. д.), практично неможливе без використання даних, що зберігаються в тому або іншому виді криміналістичного обліку.

Система засобів реєстрації складається з підсистем, які мають назву криміналістичні обліки, що відрізняються один від одного обліковими даними, а також способами і формами їх зосередження і систематизації.

Система обліків формувалась протягом багатьох років ще в період колишнього СРСР. Запроваджена в цей період адміністративно-командна система управління всіма сферами життєдіяльності суспільства, в тому числі правоохоронними органами та їх структурно-функціональними підрозділами, своєрідно відобразилась і на організаційній побудові видів криміналістичних обліків і рівні їх централізації, які поділялись на загальносоюзні, республіканські, обласні й місцеві обліки, чимало з яких дублювалися на різних

рівнях.

Перший крок у напрямі диференціації обліків було зроблено у 70-ті роки, коли зусиллями Р.С. Белкіна, М.В. Салтевського, І.М. Евсюгіна та інших науковців була загально визнана концепція, щодо розподілу кримінальної реєстрації, тобто диференціації обліків, які носять інформаційно-пошуковий характер від кримінальної статистики.

Сучасна система кримінальної реєстрації, за неповними відомостями, обіймає понад 30 видів різних за походженням і особливостями об'єктів; серед них тільки в органах Міністерства внутрішніх справ України вісім обліків певних категорій осіб, у тому числі трупи тих, хто загинув від злочинів і нещасних випадків. Об'єктами інших видів обліків є: викрадена, втрачена і виявлена за інших обставин вогнепальна зброя, кулі, гільзи і боєприпаси, знайдені на місцях вчинення нерозкритих злочинів, підроблені документи та грошові знаки; зразки почерку осіб, які підробляють документи; способи і знаряддя вчинення окремих видів злочинів; предмети, що мають історичну цінність (картини, книжки тощо); сліди знарядь злочину та інструментів з місць нерозкритих злочинів тощо. Кожний з цих криміналістичних видів обліків побудований за певними класифікаційними ознаками об'єктів і здійснюється через їх описання, фотографування та натурно-колекційну систематизацію у вигляді реєстраційних карток, альбомів, колекцій, магнітних стрічок, дискет, дисків, а також інформаційно-довідкових банків даних тощо. Об'єктно-описовий масив кожного з таких обліків щорічно збільшується, а картотечна, альбомна і натурно-колекційна будова надто трудомістка і незручна в оперативно-практичному використанні правоохоронними органами. Поряд з цим все більше зростають і ускладнюються завдання посилення боротьби зі злочинністю, з одного боку, а з іншого – з'являються нові науково-технічні досягнення, які освоюються криміналістикою як досконаліші методи і науково-технічні засоби виявлення, фіксації і дослідження різної за походженням інформації про механізм вчинення злочинів і осіб, що їх скоюють, в тому числі про об'єкти, які реєструються в тих чи інших обліках. Завдяки цьому, як

бачимо, існують не тільки об'єктивні можливості подальшого розширення кола об'єктів кримінальної реєстрації, а й назрілі практичні проблеми вдосконалення всієї системи існуючих видів обліків та оновлення їх науково-методичних основ побудови і технічної бази з метою оптимізації функціонування та практичного використання.

Диференціація обліків проводиться за їх цільовим призначенням й особливостями об'єктів, які обліковуються, способом виявлення і фіксації ознак, що характеризують об'єкти обліку, особливостям організації обліків [12, с.139-144].

Облік – це зафіксовані дані, процедура, що включає дії по збиранню, реєстрації інформації, її систематизації, збереженню та пошуку [6, с. 368-369].

Криміналістичні обліки – це заснована на наукових даних та узагальненнях практики боротьби зі злочинністю система реєстрації, зосередження та систематизація об'єктів (або відомостей про них) за їх ідентифікаційними ознаками з метою використання облікових даних для попередження, розкриття та розслідування злочинів.

Об'єкт реєстрації визначає вид криміналістичного обліку як його підсистеми. З появою нових об'єктів реєстрації з'являються нові види обліку. Тут варто мати на увазі, що до того самого об'єкта-джерела інформації можуть відноситися різні за видом об'єкти – носії, кожний з яких дає початок самостійному виду обліку. Так, наприклад, невідомі злочинці можуть обліковуватися за слідами пальців рук з місць подій, способом дій, відомі особи – за алфавітно-дактилоскопічним обліком, дактилоскопічним обліком, за прикметами і т.п.

Об'єктами криміналістичних обліків є: особи певних категорій і дані про них (наприклад, затримані як підозрювані у вчиненні злочинів, схильні до вчинення злочинів, обвинувачувані, засуджені, що втекли з місць вчинення злочинів, безвісно відсутні, невідомі хворі); невідомі трупи людей; викрадені, загублені і виявлені об'єкти: вогнепальна зброя, предмети антикваріату, номерні речі і т. ін.; тварини (викрадені, вилучені, безгосподарні) і їх трупи;

різного роду сліди (рук, ніг, транспортних засобів, знарядь злочину й інструментів, застосування вогнепальної зброї і т. ін.); нерозкриті злочини (події, факти, обставини, пов'язані з правопорушеннями); способи вчинення злочинів; інші об'єкти й обставини, що мають значення для розкриття, розслідування і запобігання злочинів.

Сутність реєстрації, зосередження, систематизації

Важливою складовою криміналістичних обліків є реєстрація ознак і властивостей різних об'єктів.

Реєстрація об'єктів криміналістичних обліків полягає у фіксації відомостей у різних облікових документах. Вона має проводитись за ознаками, що добре виражені і мають відносно високий ступінь стійкості та рідко зустрічаються. Недотримання цих вимог утруднює подальше ототожнення об'єкта або робить ідентифікацію неможливою [9, с. 23].

Залежно від ознак об'єктів, покладених в основу обліку, його цілей і завдань, застосовуються різні способи реєстрації:

- **Описовий** – письмова фіксація відомостей про об'єкт та ознаки об'єкта, що підлягає реєстрації;
- **фотографічний** – фіксація ознак об'єкта, що підлягає реєстрації, за допомогою засобів та методів судової фотографії;
- **дактилоскопічний** – фіксація папілярних візерунків пальців рук живих осіб і трупів у вигляді їх відбитків на спеціальних бланках;
- **колекційний** – збирання і збереження об'єктів у натурі (або в пам'яті науково-технічних засобів);
- **схематичний** – фіксація ознак об'єкта, що підлягає реєстрації, за допомогою замальовок та креслень;
- **електронний** – письмова або електрографічна (цифрова) фіксація відомостей про об'єкт та ознаки об'єкта, що підлягає реєстрації за допомогою засобів та методів обчислювальної техніки.
- **змішаний (комбінований)** – використання вищезазначених засобів

реєстрації у різних комбінаціях [5].

Розроблена класифікація об'єктів дозволяє швидко визначати їх групову приналежність для розміщення реєстраційних матеріалів на об'єкти одного роду і виду разом, незважаючи на різночасне їх отримання, що забезпечує швидкий пошук потрібних даних за їхніми ознаками.

Залежно від характеру призначення криміналістично значущої інформації, технічних можливостей, органами внутрішніх справ використовуються різні **форми** ведення криміналістичних обліків. Найпоширенішими формами криміналістичних обліків є: картотеки, журнали, списки, фототеки, фотоальбоми, відеотеки, колекції, диски і дискети для ЕОМ, АПС, АБД.

Концентрація даних щодо об'єктів, які потрапляють до облікових даних, називається **зосередженням**. Зосередження здійснюється на чотирьох рівнях:

- міждержавному (міжнародному) (обліки Інтерполу, Європолу, Міждержавного інформаційного банку при ГІЦ МВС РФ, країн СНД і Балтії);
- державному (у межах України);
- регіональному (тобто в межах області, міста);
- місцевому (територіальному) (у МВ, РВВС, РУВС, ВВСТ).

Систематизація полягає у розміщенні облікових документів відповідно до науково розробленої системи, що ґрунтується на класифікації ідентифікаційних ознак об'єктів обліку. Система містить різні види криміналістичних обліків, що мають свою структуру, призначення і порядок ведення. В основу того або іншого виду обліку покладено ознаки, за якими можна здійснювати розшук і наступну ідентифікацію [9, с. 26].

Криміналістичні обліки дуже різноманітні, однак вони взаємозалежні і доповнюють один одного, тому їх варто розглядати як єдину систему. Криміналістичні обліки можуть бути **систематизовані** за різними підставами:

- стосовно спеціальних знань – на криміналістичні обліки, що вимагають спеціальних знань (обліки експертно-криміналістичних підрозділів), і такі, що не потребують спеціальних знань (обліки інформаційних центрів);

- за ступенем територіальної поширеності вирізняють: міждержавні, державні, регіональні і місцеві обліки. Деякі з них ведуться тільки на міждержавному або державному рівні;

- залежно від місця зосередження, їх можна поділити на обліки інформаційно-аналітичних центрів (для ведення цих обліків не потрібні спеціальні знання) і обліки експертно-криміналістичних підрозділів (при реєстрації об'єктів необхідні спеціальні знання в галузі криміналістики);

- за характером обробки криміналістично значущої інформації на автоматизовані банки даних, автоматизовані інформаційно-пошукові системи, і ручні картотеки;

- за ступенем централізації на: централізовані, централізовано-місцеві і місцеві; обліки, зосереджені тільки в ДНДЕКЦ МВС називають централізованими обліками. Обліки, що ведуться на державному рівні і дублюються в регіонах, називають централізовано-місцевими. Місцеві обліки ведуться на місцях, і не дублюються в центрі [2, с. 6-8] ;

- залежно від цільового призначення, обліки поділяються на:

- оперативно-довідкові обліки, що відрізняються великими обсягами масивів при відносно короткому (довідковому) описі об'єктів обліку. Основне їх призначення – перевірка наявності установочних даних про об'єкт і його місцезнаходження на момент запиту. У їх основу покладені зовні очевидні, зорові прийнятні ознаки об'єктів;

- оперативно-розшукові обліки, які містять більше даних про об'єкт, виконуючи поряд з оперативно-довідковою, функцію порівняння не лише настановних даних, а й подібних зовнішніх описів осіб, предметів, речей, виробів, і описуються безпосередньо слідчими і працівниками оперативних апаратів. Фіксація об'єктів або їхніх ознак не вимагає експертно-криміналістичних знань;

- довідково-допоміжні обліки - формуються з об'єктів чи відомостей про них, що мають криміналістичне значення. Вони виконують роль допоміжних банків даних. З їх допомогою можна отримати інформацію про можливе

походження часток речовин чи мікрооб'єктів; зробити висновок про ознаки об'єктів, що мають групове значення; відшукати відомості, які необхідні для висунення версії про злочинця, який перебуває в розшуку і визначення можливих шляхів його пошуку тощо. Крім того, вони використовуються при проведенні експрес-досліджень на місці події, проведенні судових експертиз, а також досліджень за оперативними матеріалами [8].

У техніко-криміналістичних обліках інформаційні ознаки об'єктів виявляються, як правило, шляхом спеціальних досліджень або експертиз, і ведуться ці обліки лише в експертно-криміналістичних підрозділах.

Сьогодні в Україні поширена така диференціація обліків:

У залежності від виду об'єктів, що обліковуються, виділяють такі обліки: оперативно-довідкові обліки (об'єкти, як правило, мають причинно-наслідковий зв'язок з подією злочину; мають ззовні очевидні, візуально - сприймані реєстраційні ознаки); криміналістичні обліки (обов'язково мають причинно-наслідковий зв'язок з подією злочину, реєстраційні ознаки об'єктів виявляються шляхом дослідження з використанням криміналістичної техніки і спеціальних знань); довідково-допоміжні обліки (не мають причинно-наслідкового зв'язку з подією злочину; реєстраційні ознаки об'єкту виявляються зорозво і за допомогою спеціальних досліджень).

Система кримінальної реєстрації достатня складна, тому не може бути представлена у вигляді універсальної класифікації.

На нашу думку, сьогодні, найбільш повною класифікацією є класифікація об'єктів кримінальної реєстрації запропонована С.О. Ялишевим [13].

За ступенем централізації:

- міжнародні;
- загальнодержавні (федеральні);
- кущові (міжрегіональні);
- регіональні;
- місцеві.

За видом обліку:

основні;
допоміжні.

За об'єктом реєстрації:

спосіб злочину;
невпізнані трупи;
сліди рук;
стріляні гільзи й інші.

За призначенням:

оперативно-довідкові;
криміналістичні;
довідково-допоміжні.

За формою обліку:

картотеки;
альбоми;
списки;
колекції;
банки даних (у тому числі комп'ютерні різної спрямованості).

За ступенем механізації:

ручні;
напіваавтоматизовані;
автоматизовані.

За способом фіксації інформації:

описові;
образотворчі;
колекційні;
графічні;
цифрові (для ЕОМ);
інші.

Криміналістичні обліки, що ведуться інформаційними підрозділами органів внутрішніх справ

У структурі МВС України існують такі інформаційні підрозділи: Департамент інформаційних технологій (ДІТ) МВС України, управління інформаційних технологій (УІТ) ГУВС, УВС, УВСТ та інформаційно-аналітичних підрозділів (ІЦ) РУВС, ГРОВС. У цих підрозділах сконцентровані оперативно-довідкові й оперативно-розшукові обліки у вигляді картотек, автоматизованих інформаційно-пошукових систем, автоматизованих банків даних, що дозволяє ефективно використовувати зосереджену інформацію в розкритті, розслідуванні і запобіганні злочинів. За ступенем централізації, обліки інформаційних підрозділів поділяються на — централізовано-місцеві. Інформація дублюється в ДІТ МВС і УІТ ГУВС, УВС-УВСТ. Нижче розглянемо такі криміналістичні обліки:

- алфавітно-дактилоскопічний облік;
- облік осіб, що пропали безвісти, невпізнаних трупів, невідомих хворих і дітей;
- облік викрадених, втрачених і виявлених предметів антикваріату і культурних цінностей;
- облік втраченої і виявленої нарізної вогнепальної зброї;
- облік викрадених, виявлених, безгосподарних і вилучених речей, що мають відповідні номери або індивідуалізують їхні ознаки;
- облік викрадених, виявлених і вилучених документів загальнодержавного використання;
- облік викраденого, виявленого і вилученого автотранспорту;
- облік нерозкритих злочинів за способом вчинення злочинів;
- тощо.

Алфавітно-дактилоскопічний або, як його ще називають,— оперативно-довідковий облік (оперативно довідкова картотека) містить систематизовані масиви інформації про осіб, що представляють оперативний інтерес і є централізовано-місцевим. Він організовується і ведеться на

міждержавному, державному, регіональному рівнях і складається з прізвищного і дактилоскопічного обліків. Алфавітна (прізвищна) і дактилоскопічна картотеки взаємозалежні. Кожна взята на облік особа, значиться в обох картотеках, для чого на неї заповнюється алфавітна картка і дактилоскопічна карта. За допомогою цього обліку вирішуються такі завдання: одержання даних щодо судимості та інша інформація, що міститься в алфавітній картці на особу; ідентифікація людини за відбитками пальців; ідентифікація невідомих трупів; ідентифікація злочинця за слідами, залишеними на місці події, якщо він з місця події зник.

Кожна особа, що значиться у цих обліках, реєструється в картотеках шляхом заповнення спеціальної форми бланків – алфавітної картки і дактилоскопічної карти.

В алфавітну картку, поряд з демографічними даними зареєстрованої особи, заносяться дані про судимість, арешти, склад вчинених злочинів, терміни, місце відбування покарання, затримання за підозрою в здійсненні злочинів тощо. Ці дані записуються у хронологічному порядку в міру надходження, з моменту першої реєстрації особи, що «стоїть» на обліку. Для зв'язку з дактилоскопічною картотекою на алфавітній картці є дактилоскопічна формула, а також відбиток папілярного візерунка фаланги вказівного пальця правої руки зареєстрованої особи.

Алфавітна реєстрація забезпечує співробітників ОВС інформацією про те, що особа, яка перевіряється, уже притягалася до кримінальної відповідальності. Ці дані необхідні для вивчення особи злочинця, вибору відповідних тактичних прийомів і т. п. Поінформованість слідчого, дізнавача, або суду про повторність злочину, важлива також для правильної кваліфікації злочину, обрання запобіжного заходу. Дані, сконцентровані в алфавітній картці, необхідні і при вирішенні судом питання про визначення виду виправно-трудової установи та відбуття покарання підсудним і про визнання підсудного особливо небезпечним рецидивістом.

За алфавітною (прізвищною картотекою), крім анкетних даних, можна

отримати таку інформацію:

- щодо судимості (дата винесення вироку, яким судом, по якій статті КК України, міра покарання);
- щодо зміни вироку, застосування амністії і помилування;
- щодо місця і часу відбування покарання, руху засудженого, дата і підстава звільнення або його смерті у місцях позбавлення волі;
- щодо номерів припинених кримінальних справ провадженням органами внутрішніх справ;
- щодо перебування особи в місцевому, республіканському, міждержавному розшуку, у зв'язку з чим, ким і коли оголошений, номер пошукової справи;
- щодо затримування за бродяжництво (ким, коли затримувався, які міри були прийняті);
- щодо місця проживання і роботи до засудження;
- щодо дактилоскопічної формули; відбиток вказівного пальця правої руки особи, узятої на облік [4].

Облік осіб, що пропали безвісти, невпізнаних трупів, невідомих хворих і дітей – централізовано-місцевий. Він ведеться в ДІТ МВС, УІТ ГУВС-УВС на підставі нормативних актів – наказів і розпоряджень МВС України.

Цей облік призначений для: встановлення розшукуваних осіб; встановлення й ідентифікації невпізнаних трупів.

Об'єктами обліку є громадяни України, а також іноземці й особи без громадянства, що знаходяться на території держави. Облікові підлягають: особи, що зникли без видимих на те причин, місцезнаходження і доля яких залишаються невідомими; особи, що втратили зв'язок з родичами; неповнолітні, що пішли з домівок, шкіл-інтернатів, дитячих будинків та інших установ, а також втекли з дитячих приймальників-розподільників, спецшкіл і спецучилищ; психічно хворі й інші особи, що знаходяться у психоневрологічному або іншому лікувальному стаціонарах, будинках пристарілих та інвалідів, дитячих будинках і інтернатах, що через стан здоров'я

або вік не можуть повідомити про себе ніяких даних; невпізнані трупи громадян.

За цими обліками можуть перевірятися розшукувані злочинці й інші правопорушники, якщо отримано дані про те, що вони могли стати жертвами злочину, нещасного випадку і за станом здоров'я могли опинитися в лікувальних установах, будинках для пристарілих і інвалідів.

Для перевірки безвісти зниклих осіб, розшукуваних злочинців і невпізнаних громадян, ініціатор розшуку направляє запит із зазначенням установчих даних розшукуваної особи, додає фотографію і дактилоскопічну карту, якщо остання є, для постановки на облік і порівняння з наявними в картотеці [7].

Облік викрадених предметів антикваріату і культурних цінностей є централізовано-місцевим (ведеться на всіх рівнях міждержавному — Інтерпол, Європол, МІБ ГІЦ МВС РФ; державному, регіональному і місцевому – у ДІТ МВС України, УІТ ГУВС України, УВС-УВСТ МВС України].

Криміналістичний облік викрадених і виявлених предметів антикваріату призначений: для розшуку цих предметів; сприяння співробітникам правоохоронних органів у розкритті і розслідуванні злочинів, пов'язаних з розкраданнями антикваріату.

Обліку не підлягають сучасні сувенірні вироби, предмети культурного призначення серійного масового виробництва.

У випадку встановлення, що предмет антикваріату, який ставиться на криміналістичний облік, розшукується правоохоронними органами, інформація про це негайно направляється ініціаторові запиту, що розшукує цей предмет, і органів, що виявили цей предмет антикваріату.

Облік втраченої, безгосподарної, викраденої, вилученої і виявленої нарізної вогнепальної зброї, централізовано-місцевий (ведеться на всіх рівнях у ДІТ МВС, УІТ УВС-УВСТ, ГУВС). Форма ведення – картотечна, і за допомогою АБД.

Облік здійснюється з метою: забезпечення розшуку викраденої,

втраченої вогнепальної зброї; встановлення приналежності виявленої зброї; розкриття злочинів, пов'язаних з її застосуванням.

На цей облік ставиться втрачене (викрадене, загублене), а також виявлене (вилучене, знайдене і добровільно здане з числа, що незаконно зберігається) бойова, навчальна, спортивна і мисливська вогнепальна нарізна зброя (пістолети, револьвери, гвинтівки, карабіни, автомати, кулемети, мисливські рушниці з нарізними стволами), незалежно від його технічного стану. При звертанні до цього обліку можуть видаватися такі відомості: ідентифікаційні дані про розшукувану зброю, що знаходиться на обліку; ініціатори розшуку зброї; обставини розкрадання або причини втрати зброї; приналежність втраченої зброї або в кого вона була вилучена; місце розкрадання (вилучення) зброї; статистична інформація з обліку.

Зброя ставиться на облік органами МВС, СБУ, прокуратури, військовими комісаріатами і військовими частинами.

Облік викрадених, вилучених, виявлених і безгосподарних речей, що мають номери або їхні ознаки, що індивідуалізують, є централізовано-місцевим (зосереджений у ДІТ МВС, УІТ ГУВС, УВС, УВСТ). Форма ведення – картотечна й АБД.

Цьому обліку підлягають усі речі, що мають індивідуальні номери і характерні риси, що є викраденими і не розшуканими, а також вилучені у заарештованих або затриманих осіб, приналежність яких не встановлена (катери, моторні човни, телевізори, радіоприймачі, магнітофони, фотоапарати, годинники, одяг, взуття і т. ін.) [4].

Облік сприяє: розшукові викрадених речей; встановленню приналежності речей, вилучених у заарештованих, затриманих за правопорушення, доставлених у медичний витверезник; розкриттю злочинів, пов'язаних з речами.

У необхідних випадках за вказаними обліками перевіряються речі, здані до комісійних магазинів, скупних пунктів, не затребувані з ломбардів і камер схову багажу. У випадку збігу заводських номерів на різних речах, позитивну

відповідь з картотеки не можна вважати ідентифікацією розшукуваної речі, що перевіряється. Остаточну відповідь одержують у результаті проведення ряду слідчих дій (огляд, допит, упізнання).

Облік викрадених і вилучених документів загальнодержавного використання є централізовано-місцевим, ведеться у інформаційно-аналітичних підрозділах МВС, ГУВС, УВС-УВСТ. Форма ведення обліку – картотечна (картотека в чергових частинах МВВС, РВВС, РУВС), і в автоматизованому режимі – АБД МВС України, ГУВС-УВС.

Облік здійснюється з метою забезпечення розшуку викрадених і втрачених документів; сприяння розкриттю злочинів, пов'язаних з документами.

Об'єктами обліку є документи загальнодержавного зразка: паспорти, водійські посвідчення, дипломи про освіту, військові квитки, посвідчення особи і т. ін.

Облік розшукуваного і безгосподарного автотранспорту централізовано-місцевий, ведеться в ДІТ МВС, УІТ ГУВС-УВС, форма ведення обліку-картотеки, АБД, АПС.

Облік призначений для: встановлення приналежності вилучених або виявлених безгосподарних засобів автотранспорту та їхніх частин (кузовів, шасі, двигунів тощо); виявлення випадків підробки і розкрадання технічних паспортів, документів, що засвідчують законність придбання автотранспорту; розшуку викрадених засобів автотранспорту і проведення пошукових заходів; вивчення особи обвинувачуваного, підозрюваного, потерпілого, свідка (водія, власника автотранспорту); збору, систематизації, охорони й обробки інформації про розшукувані і безгосподарні транспортні засоби і причепа; сприяння розкриттю злочинів, пов'язаних зі злочинними зазіханнями на автотранспорт; виявлення викраденого, автотранспорту при реєстрації транспортних засобів у підрозділах ДАІ.

Облікові підлягає легковий і вантажний автотранспорт, автобуси, причепа, напівпричепа вітчизняного й іноземного виробництва. Крім цього, на

регіональному рівні реєструються мотоцикли, моторолери і мотоколяски.

Облік за способами вчинення злочинів централізовано-місцевий ведеться в інформаційно-аналітичних підрозділах МВС, ГУВС, УВС-УВСТ, а також у РУВД-РВВС, МВВС. Форма ведення картотечна і за допомогою АБД.

Облік являє собою спеціальну систему реєстрації злочинів за стійко вираженими ознаками, що характеризують механізм злочинних дій і особу, яка їх вчинила. Спосіб вчинення злочину складається з комплексів специфічних дій злочинця, наявність і взаємозв'язок яких складає як би модель його кримінального діяння, що залишає в обстановці навколишнього середовища відповідне відображення. Спосіб вчинення злочину, як правило, зумовлений метою, що ставить перед собою злочинець, ступенем його поінформованості і мотивами, об'єктивною обстановкою, у якій він діє, а також індивідуальними якостями. Спосіб вчинення злочину іноді може свідчити про здійснення правопорушень злочинною групою, а також дозволяє визначити коло осіб з числа раніше засуджених, серед яких слід шукати винних.

Облік сприяє: видачі за установочними даними осіб їхніх біографічних даних, прикмет, способів вчинення ними злочину; видача для перевірки на причетність до здійснення нерозкритих злочинів інформації про осіб за особливими прикметами, способом вчинення злочину, предметів злочинного зазіхання і т.п.; видачі інформації про осіб, що володіють заданою сукупністю ознак біографічного характеру, зовнішності, які мають конкретні прізвиська, імена, що вчинили злочини характерним способом, які відвідують конкретні місця або населені пункти; видачі інформації про нерозкриті злочини, що можуть бути вчинені одними і тими ж особами.

Необхідну інформацію про нерозкриті злочини, способи їх вчинення можна за запитом одержати в МІБ (Міждержавному інформаційному банку) при ГІЦ МВС РФ.

Облік за способами вчинення злочинів на регіональному рівні здійснюється шляхом ведення двох видів картотек (за злочинами, вчиненими відомими і невідомими особами). Картка на нерозкритий злочин має ряд

реквізитів: номер кримінальної або кримінально-пошукової справи; найменування підрозділу, де зареєстрований злочин; дату порушення і ст. КК України; дату вчинення злочину; місце вчинення злочину; обставини злочину (фабула); відомості про потерпілого (демографічні дані, місце роботи і т. п.); характер злочинних дій; засоби, використані злочинцем під час вчинення злочину; предмети злочинного зазіхання [3].

Обліки, що ведуться експертно-криміналістичними підрозділами органів внутрішніх справ

Експертно-криміналістичні колекції і картотеки є ефективним засобом у діяльності інформаційно-аналітичних, оперативно-розшукових і слідчих підрозділів органів внутрішніх справ. Вони створюються для найоперативнішого і повного використання вилучених з місць події слідів і речових доказів, а також інших джерел криміналістичної інформації у боротьбі зі злочинністю. Існує ряд об'єктів криміналістичного обліку, постановка і перевірка яких вимагає спеціальних знань в галузі криміналістики. Це і визначає зосередження цих обліків в експертно-криміналістичних підрозділах. Інформаційною основою колекцій і картотек є збір і систематизація однорідних об'єктів або інформації про них за груповими, видовими або родовими ознаками. До цієї групи обліків належать: трасологічний облік; дактилоскопічний облік; балістичний облік; облік холодної зброї; облік грошових знаків, бланків документів, цінних паперів та пластикових платіжних карток; облік осіб за ознаками зовнішності; вибухотехнічний облік; пожежно-технічний облік; облік наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; облік генетичних ознак людини; облік записів голосів та мовлення осіб; облік ідентифікаційних позначень транспортних засобів та реквізитів документів (підписів, печаток, штампів); облік матеріалів, речовин та виробів.

Дактилоскопічні обліки експертно-криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ призначені для встановлення: розшуку людей, які

зникли безвісти; встановлення за невпізнаними трупами особи людини; підтвердження особи людини, яка раніше була піддана дактилоскопіюванню; встановлення осіб, які залишили сліди рук на місці події; встановлення фактів залишення однією особою слідів рук при вчиненні різних злочинів; наявності відсутності дактилоскопічних карт.

Дактилоскопічні обліки складаються з картотек фотознімків слідів рук, вилучених з місць нерозкритих злочинів і вилучених з останнього місця проживання розшукуваних осіб (слідотек), та дактилоскопічних карт осіб, схильних до вчинення злочинів і взятих міліцією на оперативний облік (дактилокартотек). Слідотеки і дактилоскопічні картотеки ведуться у всіх експертно-криміналістичних підрозділах МВС, ГУВС, УВС, УВСТ (ВВСТ) райміськлінорганів. За необхідності, продиктованої особливостями оперативної обстановки і за рішенням керівництва МВС, ГУВС, УВС, УВСТ (ВВСТ), в експертно-криміналістичних підрозділах МВС, ГУВС, УВС, УВСТ (ВВСТ) можуть створюватися дактилоскопічні картотеки на окремі категорії осіб (квартирних злодіїв, грабіжників, наркоманів, і т. ін.)

Автоматизовані дактилоскопічні ідентифікаційні системи (АДІС) “ДАКТО”, “СОНДА”, що функціонують на території України та система “ПАПІЛОН” у РФ мають одну математичну основу і сумісні між собою в частині обміну дактилоскопічною інформацією.

В АДІС зосереджено два масиви з дактилоскопічною інформацією, це картотека слідів пальців рук вилучених з місць нерозкритих злочинів і дактилокартотека осіб, взятих міліцією на оперативний облік. При надходженні будь-якої дактилоскопічної інформації вона перевіряється по масивах АДІС на всіх рівнях в автоматизованому режимі.

Організація функціонування (формування, ведення, використання) дактилоскопічних обліків ОВС здійснюється відповідно до чинного законодавства, а також нормативних актів МВС України.

Трасологічний облік функціонує на центральному, обласному та місцевому рівнях і складається з:

оперативно-пошукових колекцій слідів взуття, рукавичок, знарядь зламу, транспортних засобів і формується з об'єктів-носіїв зі слідами, копій або зображень слідів взуття, рукавичок, знарядь зламу, транспортних засобів, вилучених під час ОМП, інших слідчих дій, оперативно-розшукових заходів; інформаційно-довідкових колекцій зразків знарядь зламу, запірних та запірнопломбувальних пристроїв (їх копій, зображень або відомостей про них), а також відомостей про взуття, транспортні засоби та формується із зразків знарядь зламу, запірних та запірнопломбувальних пристроїв, частин транспортних засобів (шини, фарне скло тощо), виробів масового виробництва (або зображень та відомостей про них).

У ДНДЕКЦ ведуться центральні оперативно-пошукові колекції слідів взуття, які формуються із зображень слідів взуття, вилучених при огляді місць учинення убивств, замахів на вбивства; тяжких тілесних ушкоджень, які спричинили смерть; зґвалтувань; розбійних нападів; пограбувань; вимагань; злочинів, учинених з використанням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв та речовин, а також злочинів, коли ідентичні сліди вилучені з двох та більше місць їх учинення, які залишились нерозкритими.

Обласна та місцева оперативно-пошукові колекції формуються з об'єктів-носіїв зі слідами (копій, зображень слідів) та відомостей про них:

знарядь зламу (окремі частини зламаних перешкод). В окремих випадках допускається вміщення їх копій, зображень, якщо неможливо вилучити сам об'єкт, на якому були виявлені сліди взуття, транспортних засобів, рукавичок.

Після проведення досліджень сліди (їх копії, зображення), які визнані придатними для ідентифікації чи встановлення групової приналежності, перевіряються за відповідними колекціями. Після проведення перевірки та в разі отримання негативного результату заповнюється реєстраційна картка слідів, яка в триденний термін надсилається для перевірки та поставлення на облік за колекціями інших рівнів.

Центральна, обласна та місцева (місцева кушова) інформаційно-довідкові колекції формуються з натурних зразків взуття, інструментів, що

використовувалися при зламуванні перешкод, частин автотранспорту, запірнопломбувальних пристроїв та пломб, замків і ключів, виробів масового виробництва (їх копій, зображень) та (або) відомостей про них. У разі необхідності перелік об'єктів та слідів, з яких формуються центральні, обласні та місцеві колекції, може бути розширений.

Облік стріляних куль, гільз і набоїв зі слідами зброї (кулегільзотека) – центрально-регіональний.

До масивів кулегільзотеки вміщуються такі об'єкти: куль, гільз та патронів зі слідами зброї (формується з куль, гільз, патронів зі слідами зброї, їх копій та зображень, вилучених під час проведення ОМП, інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів); куль та гільз, експериментально відстріляних з вилученої, знайденої та добровільно зданої зброї; куль та гільз, експериментально відстріляних з табельної зброї, що знаходиться на озброєнні правоохоронних органів, уповноважених органів державної влади; куль та гільз, експериментально відстріляних зі зброї, зареєстрованої на об'єктах дозвільної системи; куль та гільз, експериментально відстріляних зі зброї, яка перебуває у власності громадян; відомостей про зразки саморобної зброї; гільз утраченої гладкоствольної вогнепальної зброї; відомостей про вчинені із застосуванням вогнепальної зброї злочини та факти її вилучення з незаконного обігу;

Кулі, гільзи, патрони зі слідами зброї, вилучені під час ОМП, інших слідчих дій, оперативно-пошукових заходів, надаються до НДЕКЦ при ГУМВС, УМВС, Управлінні МВС на залізничному транспорті органами досудового слідства в триденний термін незалежно від того, розкрито злочин чи ні.

Після проведення перевірки за обласними колекціями, але не пізніше триденного терміну, усі кулі, гільзи та патрони надсилаються до центральної колекції.

Після перевірки та поставлення на облік у центральній колекції надлишок куль, гільз та патронів може бути повернутий для вміщення до

обласної колекції.

Кулі, гільзи та патрони зі слідами зброї, вилучені під час ОМП, інших слідчих дій, оперативно-розшукових заходів, експериментальні відстріли вилученої з незаконного обігу зброї підлягають реєстрації і зберігаються в спеціально обладнаних шафах або ящиках, які в неробочий час зачиняються та опечатуються.

Перевірці за колекціями куль та гільз підлягає вилучена, знайдена та добровільно здана вогнепальна зброя, яка незаконно зберігалася на підприємствах, в установах, організаціях чи в громадян (у тому числі газові пістолети і револьвери та зброя "несмертельної дії"); гладкоствольна вогнепальна зброя, дробові пістолети та револьвери, вилучені в осіб, які згідно з кримінально-процесуальним законодавством України звинувачуються або підозрюються в учиненні злочинів із застосуванням зброї, а також обрізи гладкоствольної вогнепальної зброї.

Знищення будь-якої зброї забороняється до отримання інформації про результати її перевірки за центральними оперативно-пошуковою та інформаційно-довідковою колекціями.

Необхідність перевірки за обліками зброї з числа зданої до ОВС підприємствами, установами, організаціями та громадянами, у яких вона знаходилася в користуванні на законних підставах, визначається МРЛО, на облік у якому ця зброя перебувала.

Кулі, гільзи, патрони зі слідами зброї (або їх копії, зображення) для перевірки за балістичними обліками до інших країн направляються ДНДЕКЦ за письмовими запитами слідчих або оперативних органів, у провадженні яких знаходиться справа.

Облік холодної зброї функціонує на центральному та обласних рівнях і складається з інформаційно-довідкової колекції холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів. Колекції формуються з натурних зразків холодної зброї (її частин) і конструктивно схожих з нею виробів (копій, зображень) та відомостей про них, реєструються у журналах та зберігаються в

умовах, що виключають їх втрату [2].

Облік грошових знаків, бланків документів та цінних паперів функціонує на центральному та обласному рівнях і складається з оперативно-пошукових колекцій підроблених грошових знаків, бланків документів, цінних паперів, пластикових платіжних карток (їх зображень) тощо та (або) відомостей про них, інформаційно-довідкових колекцій зразків грошових знаків, бланків документів, цінних паперів, пластикових платіжних карток (їх зображень) тощо та (або) відомостей про них.

Центральна оперативно-пошукова колекція формується з підроблених натурних об'єктів (їх зображень) та (або) відомостей про них, що надходять з НДЕКЦ, підрозділів досудового слідства, оперативних підрозділів (органів дізнання) МВС, ГУМВС, УМВС, Управління МВС на залізничному транспорті, інших правоохоронних органів та НБУ.

Обласні оперативно-пошукові колекції формуються з натурних підроблених об'єктів (їх зображень) та (або) відомостей про них, що надходять з підрозділів досудового слідства, оперативних підрозділів (органів дізнання) МВС, ГУМВС, УМВС, Управління МВС на залізничному транспорті, інших правоохоронних органів та НБУ.

Центральна та обласні інформаційно-довідкові колекції формуються з натурних об'єктів-зразків (їх зображень) та (або) відомостей про них та ведуться за такими розділами:

1. Паперові та металеві грошові знаки НБУ та інших країн, які знаходилися чи знаходяться в обігу.

2. Бланки документів чи документи суворого обліку України та інших країн, а саме:

- а) документи, що посвідчують особу, подію, освіту, трудовий стаж (паспорт (ідентифікаційна картка), свідоцтво про народження, одруження і розірвання шлюбу, зміну прізвища, імені та по батькові; трудова книжка і вкладка до неї; посвідчення водія; свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, службове, військове, ветерана, інваліда; дипломи про освіту,

присвоєння звання; пенсійна книжка; пенсійні листки; листки тимчасової непрацездатності, візові марки тощо);

б) проїзні документи (квитки на проїзд у залізничному, орьському, річковому, повітряному і міському транспорті; документи на перевезення вантажів; військові проїзні документи тощо);

в) знаки поштової оплати (поштові марки, конверти з марками, листівки з марками тощо);

г) документи, що обслуговують грошовий обіг (книжки ощадні, чекові, депозитні; чеки грошові, майнові, розрахункові; бланки фінансування, страхування; акредитиви; марки податкові, митні, акцизні; доручення на видачу коштів, пенсій, майна; сертифікати якості, на право вивезення та ввезення; поліси страхування; ліцензії тощо);

д) білети тиражних та миттєвих лотерей.

3. Бланки цінних паперів чи цінні папери (акції, облігації внутрішніх державних і місцевих позик, казначейських зобов'язань держави, ощадні сертифікати, приватизаційні папери, векселі, інші бланки, передбачені чинним законодавством).

4. Пластикові платіжні картки.

5. Бланки медичних рецептів для виписування наркотичних (психотропних) лікарських засобів чи медичні рецепти.

Усі об'єкти, які вміщуються до колекцій, реєструються в журналі реєстрації об'єктів, уміщених до оперативно-пошукової колекції, та журналі реєстрації об'єктів, уміщених до інформаційно-довідкової колекції. Ці журнали можуть вестися в електронному та паперовому вигляді. У разі ведення журналів у електронному вигляді для запобігання втраті інформації (вихід з ладу комп'ютерної техніки, збій програмного забезпечення тощо), уміщеної до журналів, після внесення до них нової інформації забезпечується її дублювання на оптичних носіях (CD/DVD).

Об'єкти оперативно-пошукових та інформаційно-довідкових колекцій зберігаються в фотоальбомах або файлах папок-накопичувачів у окремій шафі

або сейфі.

Відомості про об'єкти, що вміщені до оперативно-пошукових колекцій, оформлюються у форматі MS Word на реєстраційних картках підроблених грошових знаків, підроблених документів і цінних паперів, підроблених пластикових платіжних карток, реєстраційних картках на підроблений об'єкт зі зміною первинного змісту, які зберігаються в кольоровому роздрукованому та електронному вигляді. Графічні зображення об'єктів, що вміщуються до реєстраційних карток, повинні зберігатися в форматі JPG з роздільною здатністю 600 dpi.

Об'єкти та відомості про них, які вміщені до центральної та обласної оперативно-пошукових колекцій, вилучаються з них у випадках:

а) проведення слідчих дій або судових розглядів на письмову вимогу слідчого або суду;

б) письмового запиту ДНДЕКЦ або НДЕКЦ, звідки надійшли об'єкти, про необхідність проведення експертного дослідження або інших дій;

в) розкриття злочину;

г) прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи;

д) прийняття рішення про закриття кримінальної справи;

е) за рішенням суду про їх знищення;

ж) закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочину або через 15 років з моменту вчинення злочину.

У разі вилучення об'єктів з центральної чи обласних оперативно-пошукових колекцій вони разом із супровідним листом надсилаються до підрозділів досудового слідства або органу дізнання, з якого вони надходили.

У разі знищення вилучених об'єктів, уміщених до центральної чи обласних оперативно-пошукових колекцій складається акт, у якому зазначаються: склад комісії, місце, час, підстави, перелік об'єктів, що знищуються, їх кількість та спосіб знищення. Акт затверджується начальником експертного підрозділу.

У разі відсутності потреби в зберіганні об'єктів (вивід з офіційного обігу, завершення терміну дії тощо), уміщених до центральних та/або обласних інформаційно-довідкових колекцій, за попереднім узгодженням з ДНДЕКЦ можуть передаватися до інших колекцій, у тому числі вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України для використання в навчальному процесі або знищуватися.

У разі передачі об'єктів, уміщених до інформаційно-довідкових колекцій, інших колекцій, у тому числі вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України, складається акт приймання-передачі, який затверджується начальником експертного підрозділу та навчального закладу або підрозділу, до якого передано об'єкти.

У разі знищення об'єктів, що уміщені до інформаційно-довідкових колекцій, складається відповідний акт, який затверджується начальником експертного підрозділу.

Якщо під час проведення експертиз або досліджень об'єктів був установлений факт їх підроблення, вони перевіряються за відповідними розділами колекцій і під час перевірки було встановлено:

а) їх ідентичність (за способом виготовлення, номерними позначеннями та іншими ідентифікаційними ознаками) з об'єктами, що знаходяться на обліку, то до колекції вміщуються самі об'єкти або інформація про них;

б) їх неідентичність (за способом виготовлення, номерним позначенням та іншими ідентифікаційними ознаками) з об'єктами, що знаходяться на обліку, то вони вміщуються до колекції.

Про факт уміщення об'єктів до колекцій письмово інформуються суди, підрозділи досудового слідства або оперативні підрозділи (органи дізнання), які направляли ці об'єкти на дослідження.

У разі наявності декількох однорідних об'єктів питання щодо кількості об'єктів, які підлягають поміщенню до колекцій, вирішується залежно від якості відображення ідентифікаційних ознак та з урахуванням необхідності направлення таких об'єктів до колекцій вищого рівня.

Результати перевірки за обліком оформлюються і направляються до підрозділів боротьби з економічною злочинністю та досудового слідства.

Перевірки за обліком за письмовими запитами оперативних підрозділів (органів дізнання) здійснюються за відповідними розділами колекцій. Результати перевірок оформлюються довідкою та направляються ініціаторові.

Узагальнені відомості про об'єкти, які за результатами проведених у НДЕКЦ упродовж місяця експертиз та досліджень визнані підробленими, крім тих, що мають зміну первинного змісту (за винятком паспортів (ідентифікаційних карток) громадян України та іноземних держав, свідоцтв про реєстрацію транспортних засобів, посвідчень водія, візових марок та платіжних карток), оформляються на реєстраційних картках в електронному вигляді та направляються до ДНДЕКЦ до 5-го числа наступного місяця на оптичних носіях (CD/DVD) із супровідним листом, про що робиться відповідний запис у реєстраційних картках та журналах реєстрації об'єктів, уміщених до колекцій.

Об'єкти, які за результатами проведених упродовж місяця у НДЕКЦ експертиз визнані підробленими, крім тих, що мають зміну первинного змісту (за винятком паспортів (ідентифікаційних карток) громадян України та іноземних держав, свідоцтв про реєстрацію транспортних засобів, посвідчень водія, візових марок та платіжних карток), направляються у роздрукованому вигляді до ДНДЕКЦ до 5-го числа наступного місяця разом із узагальненою інформацією, та із реєстраційними картками на ці об'єкти.

Начальники НДЕКЦ забезпечують направлення до ДНДЕКЦ у десятиденний термін інформації про:

- вилучення з обласних колекцій чи знищення об'єктів та (або) відомостей про них, які були вміщені до центральної колекції;
- устанавлення обладнання, за допомогою якого виготовлялися підроблені грошові знаки, бланки документів, цінні папери та пластикові платіжні картки.

Облік суб'єктивних портретів невстановлених злочинців функціонує на обласному та місцевому рівнях і складається з оперативно-пошукової

колекції суб'єктивних портретів осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів. Складання таких портретів здійснюється за письмовим запитом працівників оперативних підрозділів ОВС.

Місцева (місцева кушова) колекція формується із суб'єктивних портретів осіб, які підозрюються в учиненні злочинів.

Обласна колекція формується із суб'єктивних портретів осіб, які підозрюються в учиненні злочинів, складених працівниками підрозділів з ЕКЗР МРЛО.

Складені суб'єктивні портрети обліковуються на реєстраційній картці обліку суб'єктивного портрета та направляються до обласної колекції в десятиденний термін.

У разі встановлення особи, на яку було складено суб'єктивний портрет, працівник оперативного підрозділу ОВС, який є ініціатором завдання на його виготовлення, надає до експертного підрозділу фото затриманої особи.

Облік синтетичних і напівсинтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин функціонує на центральному та обласних рівнях і складається з:

- центрального оперативно-пошукового Каталогу відомостей про напівсинтетичні і синтетичні наркотичні засоби і психотропні речовини;
- центральної та обласних інформаційно-довідкових колекцій.

Каталог формується на підставі результатів дослідження натурних зразків напівсинтетичних і синтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин, вилучених з незаконного обігу на території. Зразки речовин направляються до ДНДЕКЦ працівниками органів досудового слідства, у провадженні яких знаходяться кримінальні справи, за якими проходять зазначені речовини, і надаються в таких мінімальних кількостях:

- порошкоподібні речовини - 0,5 г;
- таблетки, капсули, ампули, марки - 5 шт.

У супровідній інформації до зразків речовин зазначаються номер кримінальної справи, обставини справи, зміст висновку експертного

дослідження.

Об'єктами Каталогу є відомості, які визначаються при проведенні дослідження напівсинтетичних і синтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин, вилучених на території України. Віднесення речовин до зазначеної категорії та встановлення їх кількості здійснюються згідно з чинним законодавством.

На підставі аналізу результатів досліджень зразків речовин ДНДЕКЦ щоквартально до 10-го числа наступного за звітним періодом місяця готує та надсилає до Департаменту боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС узагальнену інформацію, яка містить у собі описи характерних ознак речовини, їх якісний та кількісний склад, дані про місце, час і обставини їх вилучення та факти збігу їх хімічного складу та фізико-хімічних властивостей.

Центральна та обласні інформаційно-довідкові колекції формуються з натурних зразків наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, отриманих або придбаних на підприємствах, у торговельних організаціях, аптеках, лікувальних закладах, переданих до експертних установ на підставі рішення суду, а також шляхом обміну з експертними підрозділами зарубіжних країн, з якими укладені відповідні угоди.

Облік генетичних ознак людини функціонує на центральному та обласних рівнях і складається з оперативно-пошукових колекцій, які ведуться відповідно в ДНДЕКЦ та НДЕКЦ.

Оперативно-пошукові колекції формуються з ДНК-профілів:

- осіб, які підозрюються або звинувачуються в учиненні злочинів, узятих під варту, засуджених у випадку їх добровільної згоди;
- біологічних слідів, вилучених при ОМП, у тому числі за фактами безвісного зникнення осіб, проведення інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів;
- невпізнаних трупів.

Центральна оперативно-пошукова колекція ведеться в ДНДЕКЦ та формується з ДНК-профілів осіб, які підозрюються або звинувачуються в

учиненні злочинів, узятих під варту, засуджених; біологічних слідів, вилучених при ОМП, проведенні слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; невпізнаних трупів. ДНК-профілі отримуються під час експертних досліджень у ДНДЕКЦ, НДЕКЦ, Державній установі Головного бюро судово-медичної експертизи МОЗ, Кримській республіканській установі "Бюро судово-медичної експертизи", бюро судово-медичної експертизи Київської та Севастопольської міських, обласних державних адміністрацій.

Обласні оперативно-пошукові колекції ведуться в НДЕКЦ та формуються з ДНК-профілів осіб, які підозрюються або звинувачуються в учиненні злочинів, узятих під варту, засуджених, у випадках їх добровільної згоди; біологічних слідів, вилучених при ОМП, проведенні інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; невпізнаних трупів. ДНК-профілі отримуються час експертних досліджень у НДЕКЦ, бюро СМЕ.

Обліку підлягають ДНК-профілі, отримані за допомогою генетичних аналізаторів та визначені за рядом стандартних систем маркерів (STR-локусів), які є єдиними для експертних лабораторій відповідно до рекомендацій Європейської мережі науково-криміналістичних установ (ENFSI).

Після встановлення ДНК-профілів, упродовж триденного терміну заповнюються реєстраційна картка ДНК-профілю (біологічного сліду, вилученого під час огляду місця вчинення злочину або проведення інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; невпізнанного трупа; біологічного сліду безвісно зниклої особи, зразка підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого), які направляються до колекцій.

Експертами НДЕКЦ після отримання під час проведення експертних досліджень ДНК-профілів, проводиться їх перевірка за обласними колекціями за територіальним принципом. При отриманні негативного результату під час перевірки заповнюються реєстраційні картки у двох примірниках, один з яких ставиться на облік в обласній колекції, а другий надсилається до ДНДЕКЦ для проведення перевірки та поставлення на облік у центральній колекції.

Експертами ДНДЕКЦ після отримання під час проведення експертних

досліджень ДНК-профілів, проводиться їх перевірка за центральною колекцією. При отриманні під час перевірки негативного результату заповнюється реєстраційна картка, яка ставиться на облік у центральній колекції.

Експертами бюро СМЕ після отримання під час проведення експертних досліджень ДНК-профілів, заповнюються реєстраційні картки в одному примірнику, який надсилається за територіальним принципом до обласних колекцій НДЕКЦ. При отриманні негативного результату під час перевірки виготовляється копія реєстраційної картки, яка ставиться на облік в обласній колекції, а оригінал направляється до ДНДЕКЦ для проведення перевірки та поставлення на облік у центральній колекції.

У разі отримання експертами Державної установи Головного бюро судово-медичної експертизи МОЗ після проведення експертних досліджень ДНК-профілів, ними заповнюються реєстраційні картки в одному примірнику, який надсилається до ДНДЕКЦ для проведення перевірки та поставлення на облік у центральній колекції.

ДНК-профіль може бути вилучений з колекції за рішенням суду [2].

Облік голосів і мовлення людини функціонує на центральному та обласних рівнях і складається з інформаційно-пошукових колекцій: голосів і мовлення які формуються із записів голосів і мовлення осіб, що передають повідомлення (у тому числі завідомо неправдиві) про загрозу безпеці громадян та інші суспільно небезпечні діяння (далі - анонімні диктори); голосів і мовлення осіб, щодо яких встановлено факти передачі повідомлень (у т.ч. завідомо неправдивих) про загрозу безпеці громадян та інші суспільно небезпечні діяння (далі - встановлені особи).

Центральна та галузеві колекції формуються із записів повідомлень з голосами та мовленням анонімних дикторів та записів голосів і мовлення встановлених осіб. Вони надсилаються до центральної та обласних колекцій в аналоговому вигляді без застосування системи автоматичного регулювання рівня запису (компакт-касета тощо) чи цифровому вигляді без використання систем стиснення інформації (дискета, компакт-диск тощо).

Записи голосів і мовлення встановлених осіб надсилаються до центральної колекції в аналоговому (мікрокасети, компакт-касети, відеокасети) чи цифровому (дискети, компакт-диск тощо) вигляді.

Організація звукозапису голосів і мовлення встановлених осіб покладається на працівників органів досудового слідства і здійснюється за участю спеціаліста.

Записи повідомлень, які зареєстровані в аналоговому вигляді з голосами і мовленням анонімних дикторів, та записи голосів і мовлення встановлених осіб можуть вилучатися з колекції у випадках проведення слідчих дій або судових розглядів на письмову вимогу слідчого або суду, але з обов'язковим поверненням після проведення відповідних дій або винесення рішення суду.

Копії таких записів, за умови надання відповідного носія запису можуть вилучатися з колекції на письмову вимогу слідчого або рішення суду без повернення.

Облік ідентифікаційних позначень транспортних засобів та реквізитів документів (підписів, печаток, штампів) функціонує на центральному, обласних, місцевих рівнях і складається з інформаційно-довідкових колекцій зображень (у разі можливості натурних зразків): ідентифікаційних номерів ТЗ різних марок, моделей та років випуску, які відсутні в наявній колекції; змінених ідентифікаційних номерів ТЗ; підписів і печаток посадових осіб реєстраційно-екзаменаційних підрозділів Державної автомобільної інспекції МВС (далі - РЕП Державтоінспекції МВС) та експертів з комплексного дослідження ТЗ (функціонує тільки на центральному та обласному рівнях).

Центральна колекція формується із зображень ідентифікаційних номерів, змінених ідентифікаційних номерів ТЗ та зразків підписів і печаток, які надходять з обласних колекцій.

Обласні колекції формуються із зображень (у разі можливості натурних зразків) ідентифікаційних номерів, змінених ідентифікаційних номерів ТЗ, що надходять з пунктів експертного огляду ТЗ та центральної колекції.

Щорічне, у грудні, надання до НДЕКЦ зразків підписів та печаток посадових осіб РЕП Державтоінспекції МВС, які мають право підпису свідоцтв про реєстрацію ТЗ, забезпечується управліннями (відділами) Державтоінспекції ГУМВС, УМВС у кількості 30 примірників (оригіналів).

Місцеві колекції формуються із зображень (у разі можливості натурних зразків) ідентифікаційних номерів та змінених ідентифікаційних номерів ТЗ, отриманих під час проведення їх досліджень, та із зображень, що надходять з обласної колекції.

Колекції зображень ідентифікаційних номерів та змінених ідентифікаційних номерів ТЗ формуються у вигляді реєстраційної картки зображення ідентифікаційного позначення транспортного засобу.

У разі заміни печаток та змін в організаційно-штатній структурі РЕП Державтоінспекції МВС надання до НДЕКЦ нових зразків відбитків печаток та підписів забезпечується управліннями (відділами) Державтоінспекції ГУМВС, УМВС у місячний термін у кількості 30 примірників (оригіналів).

Облік матеріалів, речовин та виробів функціонує на центральному та обласних рівнях і формуються з натурних зразків (відомостей) про них, а саме з: волокон та волокнистих матеріалів; вибухових речовин; лакофарбових матеріалів та покриттів; металів та сплавів; лікєро-горілчаної продукції; спеціальних хімічних речовин; волосся тварин [2].

Перевірки об'єктів, уміщених до оперативно-пошукових колекцій криміналістичних обліків експертної служби МВС, організуються за обліками інших держав відповідно до чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [1].

Обліки територіальних міськрайлінорганів внутрішніх справ України

У РУВС, МВ- РУВС (ВВСТ), згідно з нормативними документами МВС України, організовано і ведуться різні криміналістичні обліки.

Поряд з перерахованими обліками в кожному ОВС (службах,

підрозділах) за рішенням відповідного керівника можуть організовуватися і вестися ініціативні (по об'єктах, особах, способах вчинення і т. ін.) і допоміжні (фотоальбоми, журнали, колекції тощо) обліки.

Минуло більше п'ятнадцяти років з набуття Україною незалежності й суверенітету, йде процес побудови демократичної, соціальної, правової держави і реформування згідно з новою Конституцією України органів влади і управління. Між тим, за останні роки в МВС та інших правоохоронних відомствах поки ще не здійснено суттєвого реформування застарілої системи реєстрації. Сьогодення визначає необхідність розробки програми і конкретних заходів по вдосконаленню організації системи реєстрації в цілому, визначення напрямів оновлення існуючих і створення нових видів обліків, доцільності й технічних можливостей їх автоматизації, а також впровадження нових методів збирання необхідних даних про об'єкти, що реєструються, більш раціональні форми облікових документів [11, с. 34-40].

Як зазначалося вище кримінальна реєстрація розглядається як система обліків. Як усяка система, вона характеризується єдністю функціонування, визначеною організацією і наявністю зв'язків між елементами. Метою кримінальної реєстрації є: нагромадження даних, що можуть бути використані для розкриття і попередження злочинів; забезпечення умов ідентифікації об'єктів за допомогою облікових даних; сприяння розшуку об'єктів, дані про які містяться в обліках; надання в розпорядження оперативно-розшукових, слідчих і судових органів довідкової та орієнтуючої інформації.

Виходячи з мети кримінальної реєстрації, її можна вважати своєрідною інформаційною системою, що збирає й обробляє інформацію про злочини, причетних до них осіб і предметів, і передає цю інформацію органам, що безпосередньо ведуть боротьбу зі злочинністю, тобто відноситься до числа систем, що забезпечують боротьбу зі злочинністю.[12, с. 139-144].

Лекція 3.

Формування, ведення й використання дактилоскопічних обліків

Зміст

1. Організація функціонування дактилоскопічних обліків ОВС.
2. Десятипальцева дактилоскопічна система обліку:
  - а) поняття основної формули та принципи підрахування основної формули;
  - б) поняття додаткової формули та принципи підрахування додаткової формули.
3. Загальна характеристика автоматизованих дактилоскопічних ідентифікаційних систем (АДІС) «ДАКТО», «СОНДА», «ПАПИЛОН».

Література:

1. Про затвердження Настанови про діяльність експертно-криміналістичних служб МВС України: Наказ МВС України від 30.08.99 р № 682.
2. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС: Наказ МВС України від 10.09.2009 N 390.
3. Аленин А.П. Криминалистические учеты: Учебное пособие / А.П. Аленин. – Омск: Юридический ун-т МВД России, 1997.
4. Глушков В. М. Основы безбумажной информатики / В. М. Глушков // – М. : Наука, 1987. – 243 с.
5. ДС ТУ 2481-94 Інтелектуальні інформаційні технології. Терміни та визначення (ISO/2382-28: 1995).
6. Лабузный В.Т. Криминалистическая регистрация / В. Т. Лабузный – Л., 1989.
7. Основы применения вычислительной техники в органах внутренних дел / Под ред. А. П. Полежаева, А. И. Смирнова: Учеб. пособие. – М. : Академия

МВД СССР, 1988. – 221 с.

8. Пацкевич А.П. Криминалистический учет: Учебное пособие /А.П. Пацкевич. – Минск: Академия МВД Республика Беларусь, 2000.- 103 с.

9. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник / В. М. Плішкін // За ред. канд. юрид. наук Ю. Ф. Кравченка. – К. : Національна академія внутрішніх справ України, 1999 р. – 702 с.

10. Полевой Н. С. Криминалистическая кибернетика / Н. С. Полевой – 2-е изд. М. : МГУ, 1989. – 328 с.

11. Хахановський В. Г. Автоматизовані системи збирання і обробки інформації для прийняття рішень в процесі розслідування / В. Г. Хахановський // Використання досягнень наук і техніки у боротьбі зі злочинністю: Матеріали науково-практичної конференції / Відп. ред. В. С. Зеленецький, Л. Дорош. Право. – Харків, 1998. –214 с.

12. Про затвердження Програми створення інтегрованої інформаційно-пошукової системи органів внутрішніх справ України: наказ МВС України від 07.06.2006 р. № 571.

13. Про затвердження Інструкції про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України: Наказ МВС України від 11.09.01 № 785.

14. Про затвердження Інструкції Про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи: Наказ МВС України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 23.08.02 р.

Організація функціонування дактилоскопічних обліків ОВС.

Дактилоскопічні обліки експертно-криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ призначені для встановлення: розшуку людей, які зникли безвісти; встановлення за невідомими трупами особи людини; підтвердження

особи людини, яка раніше була піддана дактилоскопіювання; встановлення осіб, які залишили сліди рук на місці події; встановлення фактів залишення однією особою слідів рук при вчиненні різних злочинів; наявності відсутності дактилоскопічних карт.

Дактилоскопічні обліки складаються з картотек фотознімків слідів рук, вилучених з місць нерозкритих злочинів і вилучених з останнього місця проживання розшукуваних осіб (слідотек), та дактилоскопічних карт осіб, схильних до вчинення злочинів і взятих міліцією на оперативний облік (дактилокартотек). Слідотеки і дактилоскопічні картотеки ведуться у всіх експертно-криміналістичних підрозділах МВС, ГУВС, УВС, УВСТ (ВВСТ) райміськклінорганів. За необхідності, продиктованої особливостями оперативної обстановки і за рішенням керівництва МВС, ГУВС, УВС, УВСТ (ВВСТ), в експертно-криміналістичних підрозділах МВС, ГУВС, УВС, УВСТ (ВВСТ) можуть створюватися дактилоскопічні картотеки на окремі категорії осіб (квартирних злодіїв, грабіжників, наркоманів, і т. ін.)

В Україні успішно функціонують Автоматизовані дактилоскопічні ідентифікаційні системи (АДІС) “ДАКТО”, “СОНДА”, а на території РФ ще введена в дію система «ПАПИЛОН».

Організація функціонування (формування, ведення, використання) дактилоскопічних обліків ОВС здійснюється відповідно до чинного законодавства, а також нормативних актів МВС України.

Дактилоскопічні обліки представляють собою систему з трьох рівнів.

Перший рівень охоплює слідотеки та дактилокартотеки підрозділів експертної служби (далі ПЕС) міськрайлінорганів. Програмне забезпечення (далі ПЗ) АДІС для цього рівня повинно забезпечувати роботу з обсягом автоматизованої дактилокартотеки (далі АД) до 50 000 дактилокарт та автоматизованої слідотеки (далі АС) не менш 10 000 слідів.

Другий рівень охоплює слідотеки та дактилокартотеки ПЕС та підрозділів оперативної інформації (далі ПОІ) апаратів ГУМВС, УМВС, УМВСТ. ПЗ АДІС для цього рівня повинно забезпечувати роботу з обсягом АД

не менш 500 000 дактилокарт та АС не менш 100 000 слідів.

Третій рівень охоплює слідотеку та дактилокартотеки ДНДЕКЦ та ДІТ МВС України. ПЗ АДС для цього рівня повинні забезпечувати роботу з обсягом АД не менш 3 000 000 дактилокарт та АС не менш 500 000 слідів.

Формування баз даних другого та третього рівнів може здійснюватися шляхом повного чи вибіркового злиття баз даних підрозділів нижчого рівня.

АДС повинна передбачати можливість обміну зображеннями папілярних узорів по каналах зв'язку (телефонних, оптично волоконних тощо) між підрозділами різних рівнів, а також можливість прийому інформації від віддалених скануючих пристроїв чи пристроїв інших банків даних дактилоскопічної інформації.

Десятипальцева дактилоскопічна система обліку.

Поняття основної формули та принципи підрахунку основної формули

Десяти пальцева дактилоскопічна система дає можливість систематизування дактилокарт за спеціальною дактилоскопічною формулою, яка перш за все відображає будову папілярних візерунків нігтьових фаланг пальців правої і лівої рук. Вона складається із двох частин основної і додаткової.

Обчислення формули проводиться по відбитках папілярних візерунків, наявними на реєстраційній картці. Для роботи з відбитками пальців використовуються лупи різної конструкції .

Виведення (обчислення) основної частини формули.

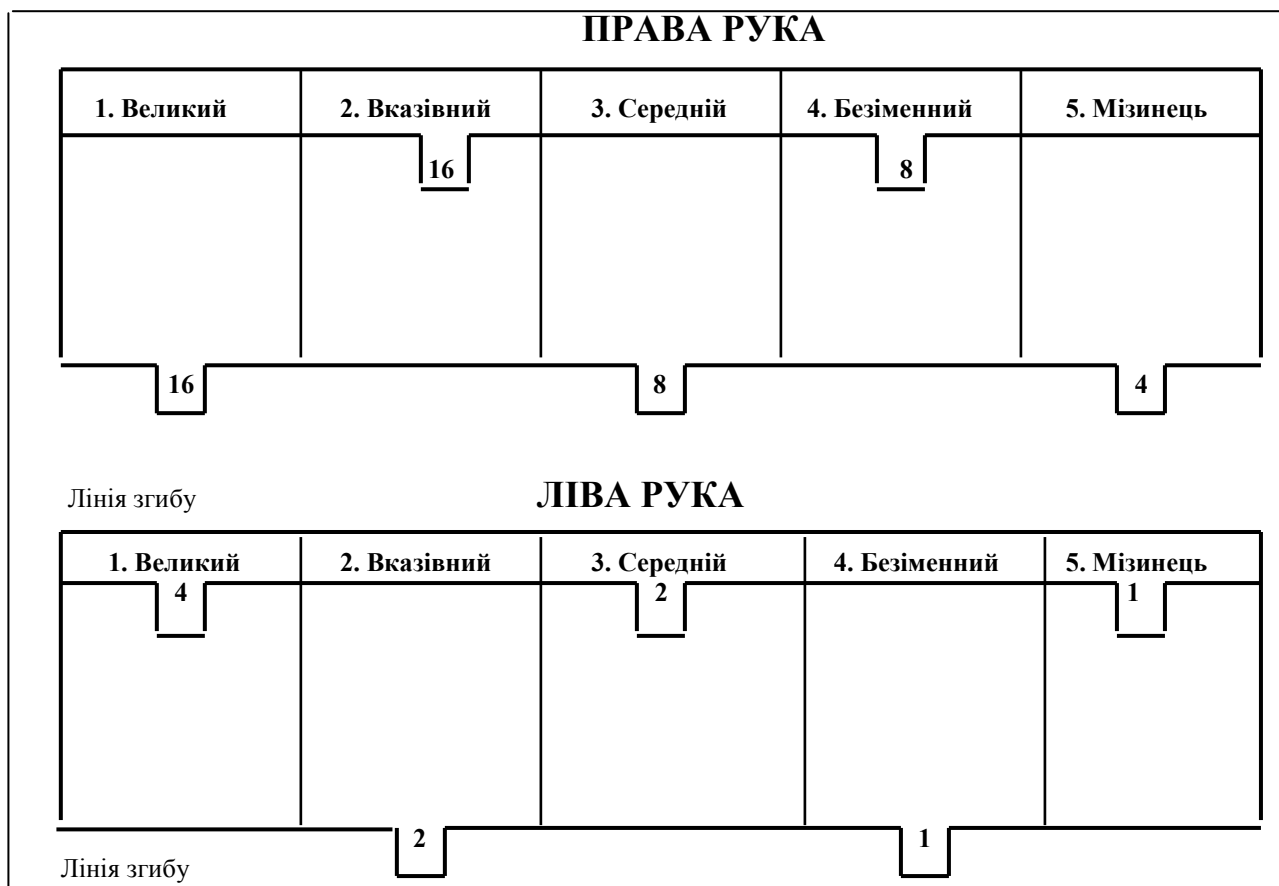
Основна частина десяти пальцевої дактилоскопічної формули являє собою простий дріб, чисельник і знаменник якої складаються з однієї або двох цифр.

Для обчислення основної частини формули всі пальці обох рук розбиваються на п'ять пар:

- перша пара-великий й вказівний пальці правої руки;

- друга пара-середній і підмізинний пальці правої руки;
- третя пара-мізинець правої й великий палець лівої руки;
- четверта пара-вказівний і середній пальці лівої руки;
- п'ята пара-підмізинний палець і мізинець лівої руки.

При наявності на них завиткових візерунків кожної з названих пар пальців надається цифрове позначення. Перша пара пальців позначається цифрою 16, друга пара-8, третя пара-4, четверта пари-2, п'ята пара-1

Мал. 3 Частина дактилоскопічної карти з цифровими позначеннями.

Основна частина формули записується дробом. У чисельнику вказується сума цифр парних пальців /другого, четвертого, шостого, восьмого й десятого/.

У знаменнику вказується сума цифр непарних пальців /першого, третього, п'ятого, сьомого й дев'ятого/.

До чисельника й знаменника дроби додається по одиниці. Таким чином, при наявності завиткових візерунків на всіх десяти пальцях основна частина дактилоскопічної формули буде обчислюватися таким чином:

$$\frac{16+8+4+2+1}{16+8+4+2+1} = \frac{31}{31} + \frac{1}{1} = \frac{32}{32}$$

При відсутності на пальцях завиткових візерунків основна частина буде дорівнює $\frac{1}{1}$.

При наявності завиткових візерунків на декількох пальцях основні частини формул будуть по цифровому позначенню різними, але не більше 32/32 і не менш 1/2. Наприклад, якщо завиткові візерунки є не на всіх пальцях, а тільки на великому, безіменному, мізинці правої руки, великому й безіменному лівої руки, то основна частина формули буде мати наступне цифрове позначення:

$$\frac{8+4}{16+4+1} = \frac{12}{21} + \frac{1}{1} = \frac{13}{22}$$

Поняття додаткової формули та принципи підрахування додаткової формули

Виведення додаткової частини дактилоскопічної формули.

Додаткова частина формули являє собою правильний або неправильний дріб, чисельник і знаменник якої обов'язково становлять п'ятизначне число.

Додаткова частина формули обчислюється по візерунках всіх десяти пальців, причому кожний візерунок має своє цифрове позначення. У чисельник дроби записується цифрове позначення пальцевих візерунків правої руки, а знаменник-цифрове позначення пальцевих візерунків лівої. При цьому запис дроби як, у чисельнику, так і в знаменнику починається із цифрового позначення великого пальця й кінчається мізинцем.

У додатковій частині формули цифрове позначення пальцевих візерунків надається залежно від їхнього типу.

Дугові візерунки, незалежно від їхніх різновидів, при обчисленні додаткової частини формули позначаються цифрою 1.

Петльові візерунки мають кілька цифрових позначень, що залежать від розташування візерунка, а також кількості папілярних ліній від центра візерунка до дельти.

Радіальні петльові візерунки, звернені ніжками до великого пальця, позначаються цифрою 2. Цифрою 2 також позначаються подвійні петлі.

Варто пам'ятати, що на дактилоскопічних картах відбитки пальцевих візерунків лівої руки виявляються розташованими у зворотному напрямку.

Цифрове позначення ульнарних петльових візерунків залежить від кількості папілярних ліній, що перебувають між центрами візерунка й дельтою. Ульнарні петльові візерунки із числом папілярних ліній від центра до дельти до 9 ліній позначаються цифрою 3, від 10 до 13 ліній-цифрою 4, від 14 до 16 ліній - цифрою 5, від 17 ліній і більше-цифрою 6.

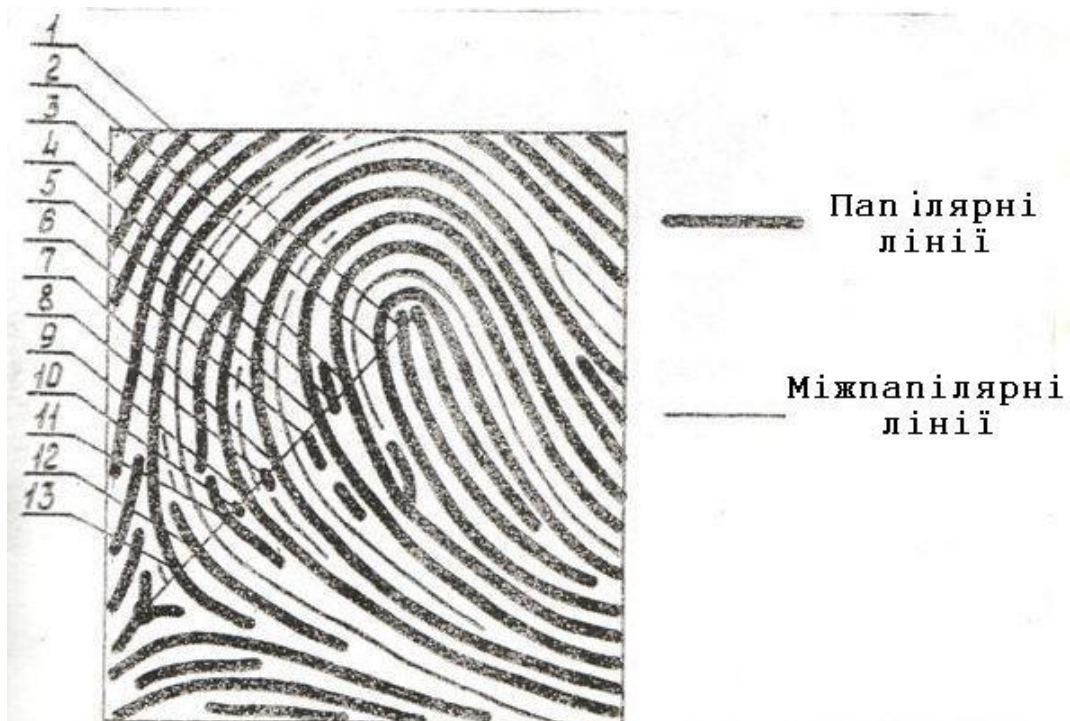
Для підрахунку кількості папілярних ліній, що перебувають між умовним центром візерунка й вихідною точкою в дельті, використовується спеціальна дактилоскопічна лупа й голка. Наявна на склі лупи риска повинна з'єднувати умовний центр візерунка й вихідну точку в дельті. Підраховуються усі лінії, що пересікаються рисою і дотикаються її зверху або знизу.

Зустрічаються візерунки, у яких між папілярними лініями проходять інші лінії, тонші за папілярні. Вони не мають пор. Такі лінії називаються між-папілярними й при виведенні формул не враховуються, а приймаються до уваги лише при визначенні можливих варіантів формул.

Точка умовного центру візерунка й вихідна точка дельти в розрахунок не приймаються.

		типові	пірамідальні	шатрові	несправжньо-петльові	
бугрові						1
петльові	напрямок галузок (ніжок) петель	радіальні				2
		ульнарні				3
					від 1 до 9 ліній	3
					від 10 до 13 ліній	4
					від 14 до 16 ліній	5
					від 17 ліній і більше	6
забіткові	відносне положення делт					
	внутрішнє					7
	середнє					8
	зовнішнє					9

Мал. 4 Класифікація папілярних узорів для виведення додактової формули.

Мал. 5 Визначення папілярних ліній та умовних точок центра і дельти.

Класифікація петлевих узорів

До 9 ліній
позначаються
цифров 3

Віг 10 до 13
ліній позначаються
цифров 4

Віг 14 до 16 ліній
позначаються
цифров 5

Віг 17 ліній
позначаються цифров 5

Мал. 6 Визначення кількості ліній в петлевих узорих.

Завиткові візерунки залежно від положення лівої дельти відносно правої позначаються цифрою: 7, 8, 9. Завитковий візерунок із внутрішнім розташуванням лівої дельти позначається цифрою - 7, із середнім - 8 і із зовнішнім - 9

Якщо нижній рукав лівої дельти обривається не доходячи до правої дельти, продовженням його вважається папілярна лінія, що лежить безпосередньо під місцем його обриву. Якщо і ця лінія обривається, переходять до наступної, лежачої нижче й т.д. поки лінія, що є продовженням нижнього рукава лівої дельти не буде визначена в її відносному розташуванні до правої дельти. Якщо нижній рукав лівої дельти роздвоюється, то продовженням його буде нижня лінія.

Завитковий візерунок, у якого нижній рукав лівої дельти проходить над правою дельтою й між нижнім рукавом лівої дельти і вихідною точкою правої дельти має не менш трьох ліній, вважається завитковим візерунком із внутрішнім розташуванням лівої дельти й позначається цифрою 7.

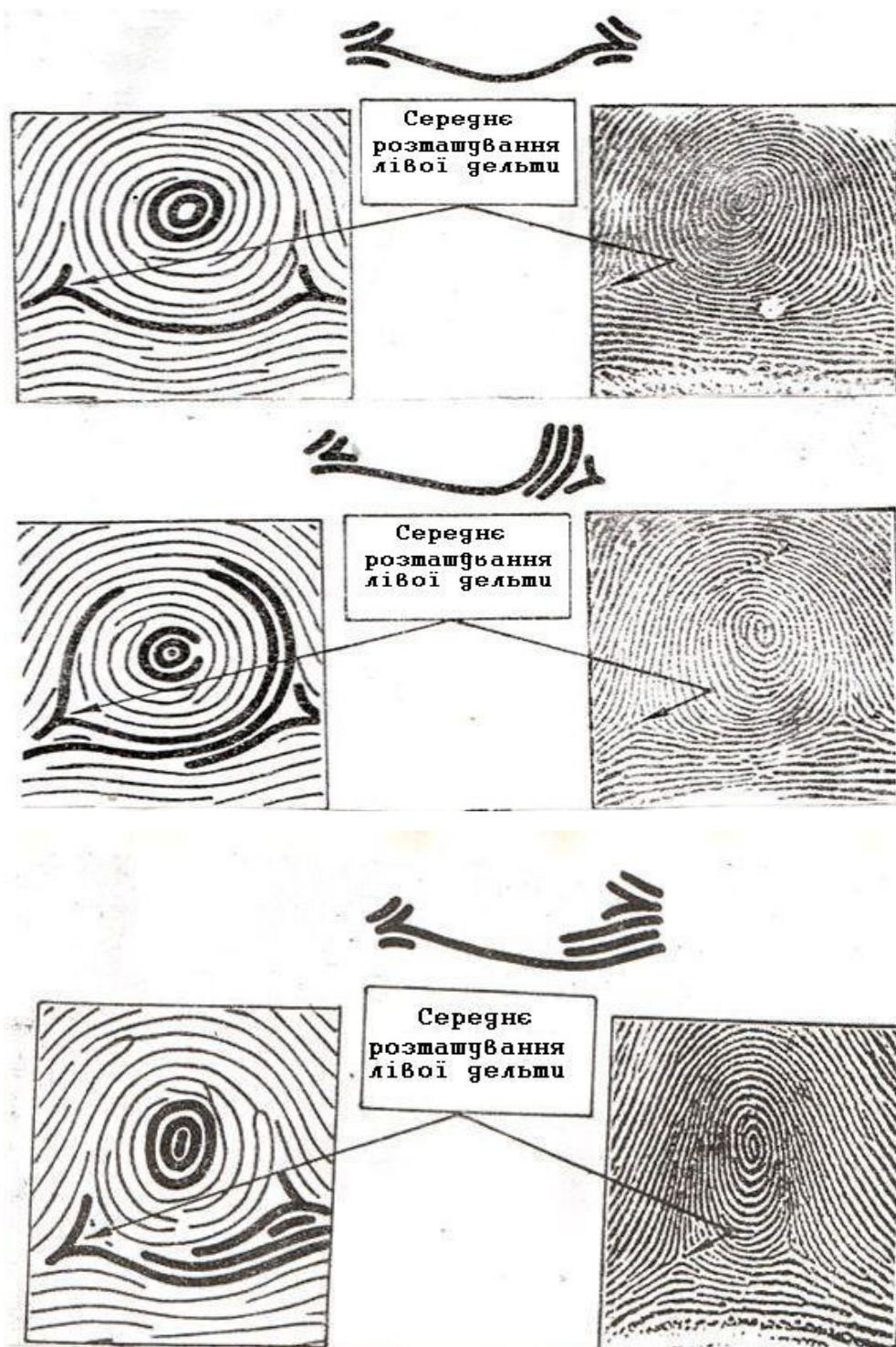

Мал. 7 Визначення розташування лівої дельти

Завитковий візерунок, у якого нижній рукав лівої дельти з'єднується з нижнім рукавом правої дельти, а також проходить над та під правою дельтою, і між нижнім рукавом лівої дельти й вихідною точкою правої дельти є не більше двох ліній, вважається завитковим візерунком із середнім положенням лівої

дельти й позначається цифрою – 8. Іноді зустрічаються й без дельтові завиткові візерунки.

Якщо палець прокатаний повністю від однієї кромки нігтя до іншої, але дельти немає – візерунок варто вважати завитковим візерунком із середнім положенням лівої дельти. З такими візерунками не можна плутати малюнки з неповною прокаткою пальцевого візерунка.

Мал. 8 Визначення середнього розташування дельти в завиткових узорах.

Завитковий візерунок, у якого нижній рукав лівої дельти проходить під правою дельтою, і між нижніми рукавами дельт є не менш трьох ліній, вважається завитковим візерунком із зовнішнім положенням лівої дельти й позначається цифрою 9.

Мал. 9 Визначення зовнішнього розташування дельти в завиткових узорах.

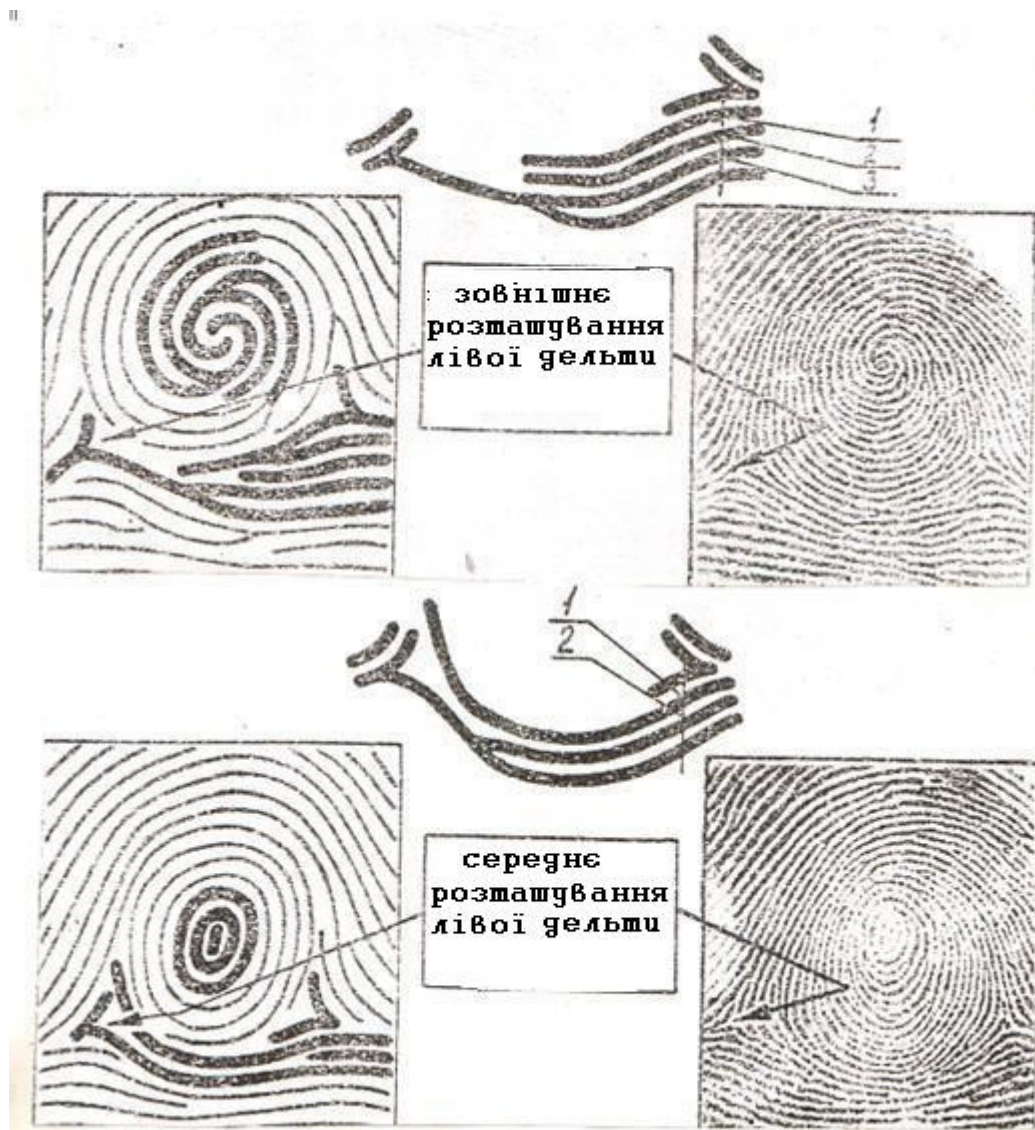
Для визначення в завитковому візерунку внутрішнього або середнього положення лівої дельти лупу необхідно встановити так, щоб риска на склі ділила кут дельти навпіл і з'єднувала вихідну точку цієї дельти з нижнім рукавом лівої дельти.

Мал. 10 Визначення зовнішнього розташування дельти в завиткових узорах.

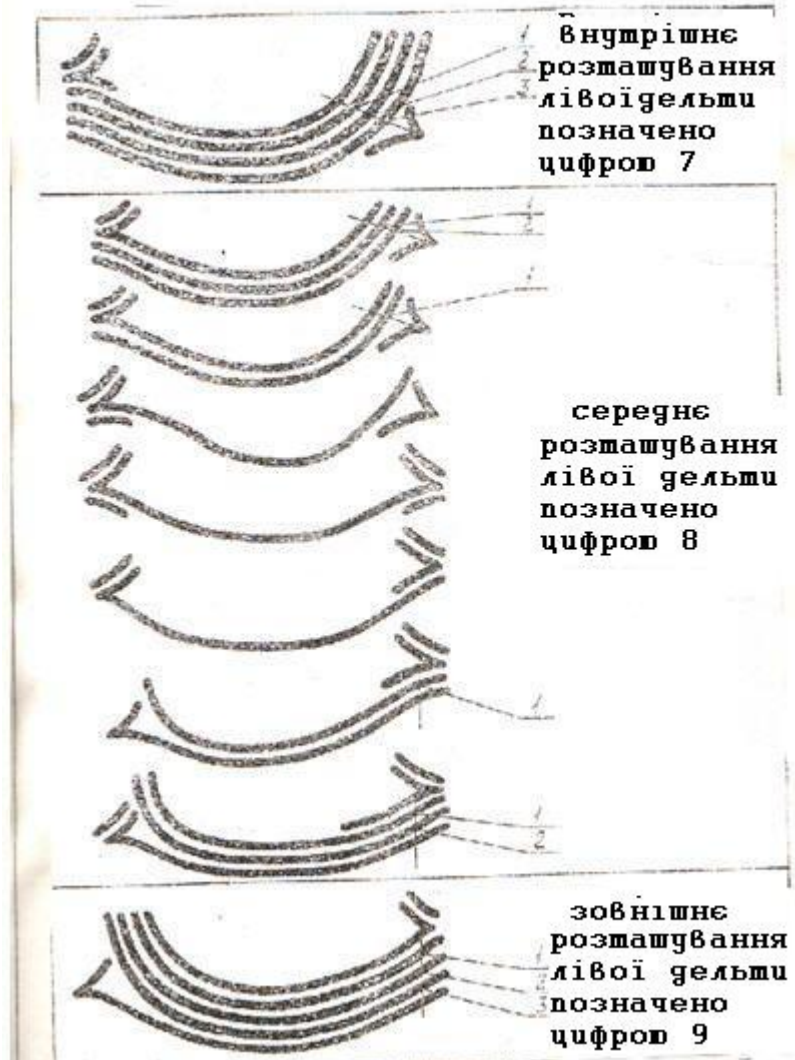
Для визначення в завитковому візерунку зовнішнього чи середнього положення лівої дельти лупу необхідно встановити так, щоб риска на склі проходила через вихідну точку правої дельти й опускалася перпендикулярно до основи візерунка.

Нижні рукави дельт завиткового візерунка в розрахунок не приймаються, /див. ілюстрацію № 8-10/

Мал. 11 Визначення зовнішнього та середнього розташування дельти в завиткових узорах.

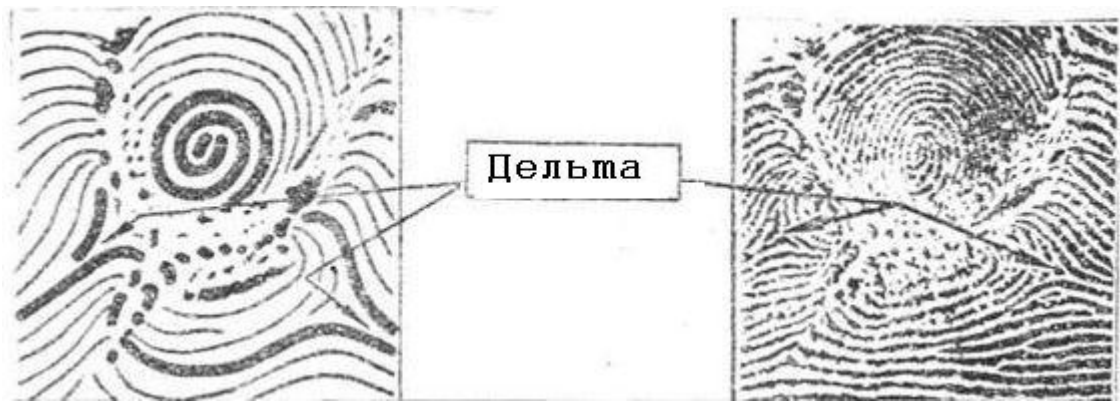
Класифікація завиткових узорів

Мал. 12 Класифікація завиткових узорів по розташуванню лівої дельти.

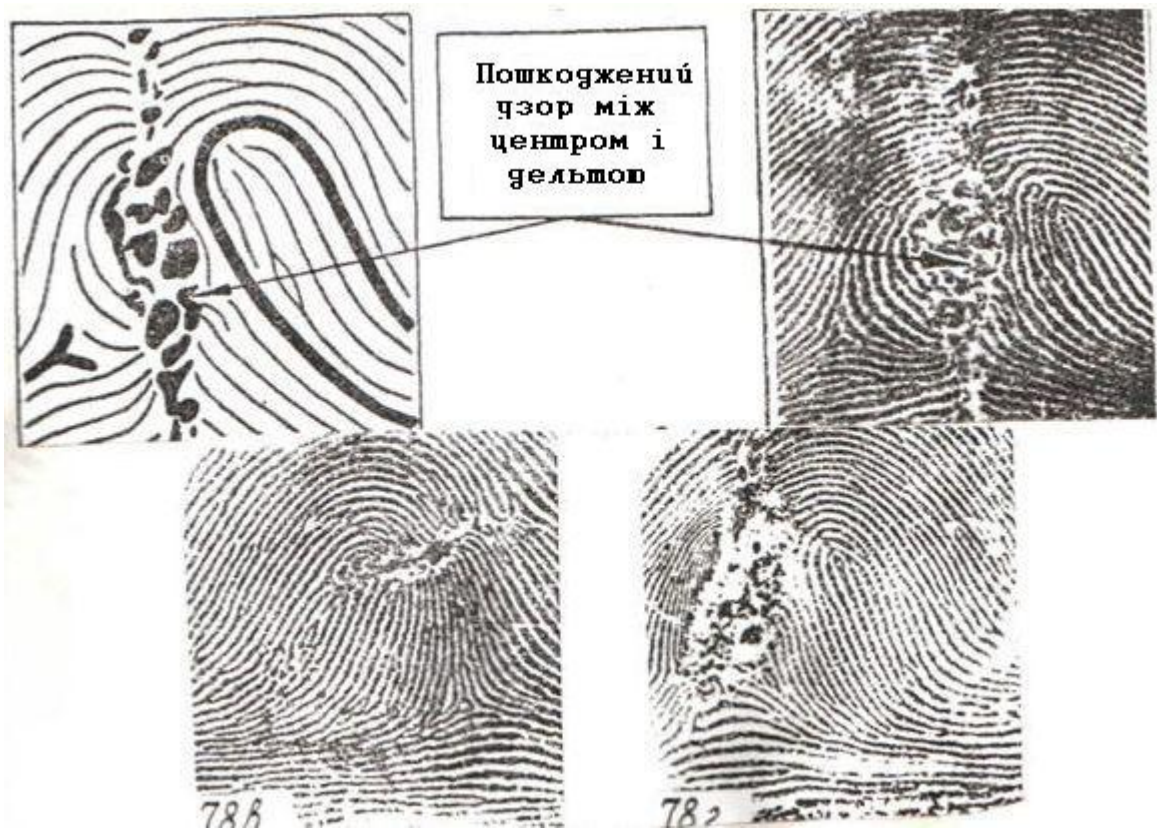
Іноді у особи яку дактилоскопіюють відсутній один або декілька пальців або візерунки на пальцях настільки ушкоджені, що визначити їхню будову не представляється можливим.

При обчисленні дактилоскопічної формули відсутні пальці або ушкодження /ушкоджені узорі/ позначаються цифрою 0.

Мал. 13 Пошкоджені узор.

Нулем позначаються також ульнарні петлі, у яких через ушкодження центра, дельти або, іншої частини візерунка неможливо підрахувати кількість папілярних ліній, що перебувають між центром візерунка й дельтою.

Мал 14. Пошкодження центру та дельти узорів..

Крім того, нулем позначаються завиткові візерунки, у яких через ушкодження дельт або іншої частини візерунка неможливо визначити положення лівої дельти. /див. ілюстрацію № 12/

Мал. 15 Пошкодження між дельтами узорів.

Варто мати на увазі, що нулем позначається лише візерунки з постійними ушкодженнями, а не тимчасовим захворюванням пальця. Крім перерахованих вище випадків нулем також позначаються відбитки зрісшихся пальців.

Мал. 16 Відбитки зрісшихся пальців.

Запис дактилоскопічної формули.

Припустимо, що в дактилоскопічній карті є наступні візерунки:

- на великому пальці правої руки ульнарна петля з кількістю ліній між дельтою й центром 13 позначається цифрою 4,

- на вказівному пальці правої руки завитковий візерунок із середнім положенням лівої дельти позначається - цифрою 8,
- на середньому пальці правої руки ульнарна петля з кількістю ліній між дельтою й центром візерунка 11 позначається – цифрою 4,
- на безіменному правої руки завитковий візерунок із зовнішнім положенням лівої дельти позначається - цифрою 9,
- на мізинці правої руки дуговий візерунок позначається - цифрою 1,
- на великому пальці лівої руки завитковий візерунок із внутрішнім положенням лівої дельти позначається - цифрою 7,
- на вказівному пальці лівої руки радіальна петля позначається - цифрою 2, відсутність середнього пальця лівої руки позначається - цифрою 0,
- на безіменному пальці лівої руки ульнарна петля з кількістю ліній між дельтою й центром візерунка 16 позначається –цифрою 5,
- на мізинці лівої руки ульнарна петля з кількістю ліній між дельтою й центром візерунка 6 позначається - цифрою 3.

Як уже було зазначено раніше, цифрове позначення візерунків правої руки записується в чисельник дроби в порядку від великого пальця до мізинця, тому чисельник додаткової частини формули в нашому прикладі буде наступним:48491.

Цифрові позначення візерунків лівої руки пишуться в знаменник дроби від великого пальця до мізинця.

У нашому прикладі знаменник додаткової частини формули буде наступний: 72053.

Записавши отриманий чисельник і знаменник дробом, ми одержимо наступну додаткову частину формули , 48491.

$$\frac{48491}{72053}$$

На дактилоскопічній карті пишуться основна й додаткова частини формули. Загальна формула нашого приклада буде наступна :

$$\frac{29}{1} \quad \frac{48491}{72053}$$

Загальна характеристика автоматизованих дактилоскопічних ідентифікаційних систем (АДІС) «ДАКТО», «СОНДА», «ПАПИЛОН»

Найпершою інформаційною системою є бібліотека. Завдання бібліотеки полягає в накопиченні, збереженні і представленні користувачу необхідної інформації. Каталоги (алфавітні, систематичні), бібліотеки – це своєрідні банки даних. Найбільш простим видом інформаційних систем в експертних підрозділах є слідотеки, картотеки, натурні колекції і т.д. Інформація, що міститься в таких інформаційних системах, упорядкована, за необхідності може бути отримана спеціалістом, слідчим, оперативним працівником, судом. Виходячи зі сказаного, можна загалом до інформаційної системи віднести цілісну систему упорядкованого збереження і переробки інформації. Підхід до поняття інформаційних систем неоднозначний. Одні автори під інформаційними системами розуміють “...людино-машинні системи, які призначені для автоматизації процесів збору, передачі, переробки, збереження і видачі (відображення) інформації наступних основних елементів: інформації, яка виступає як об’єкт пошуку; інформаційно-пошукової мови; машинної мови; правил (алгоритмів, методів) індексування...; правил пошуку документів...; комплексу технічних засобів: обслуговуючого персоналу...” [6, с. 109-110]. Інші – “електронну машину разом з терміналом” [3, с. 27, 79]. Треті – “...систему, призначену для організації, накопичення, збереження, підтримки і представлення користувачу інформації відповідно до запитів” [10, с. 13].

Основоположник криміналістичної кібернетики М.С. Польовий визначав сутність інформаційної системи криміналістичного значення, у широкому розумінні слова, як “...цілісне утворення (систему), найважливішими компонентами якої є: людина і її діяльність, поєднана з розкриттям, розслідуванням і попередженням злочинів, криміналістична інформація, що є безпосереднім об’єктом такої діяльності, засоби і методи, що використовуються як знаряддя праці з метою перетворення криміналістичної інформації у форми,

необхідні для прийняття відповідного рішення і (чи) здійснення керуючого впливу на об'єкт пізнання (керування)” [9, с. 137].

У ДСТУ 2481-94 “Інтелектуальні інформаційні технології. Терміни та визначення (ISO /2382-28:1995)”, експертну інформаційну систему визначено як інтелектуальну систему, яка призначена для вирішення питань у зазначеній предметній сфері на основі знань, наданих експертами, яка включає в себе базу знань, що підтримує обґрунтування, пояснення і виправлення [4].

В.М. Плішкін з позиції теорії управління дав таке визначення інформаційної системи: “інформаційна система – це організований людиною комплекс збирання, зберігання, обробки, використання та виводу інформації, яка потрібна для ефективної діяльності” [8, с. 531].

За суттю інформаційна система є цілісною системою і цілком очевидно вона має всі властивості системи такого роду:

а) незалежно від виду і конкретного призначення інформаційна система має якості, які не можуть бути зведені до властивостей елементів, що її утворюють;

б) якісні характеристики конкретної інформаційної системи залежать від якісних характеристик її елементів;

в) між елементами інформаційної системи існує зв'язок, причому, коли відбувається зміна одного компонента системи, то це призводить до зміни іншого, а іноді і системи в цілому;

г) інформаційну систему як цілісне утворення характеризує впорядкованість елементів, які її утворюють, а також зв'язків і відношень між ними;

д) інформаційна система не існує ізольовано, ця властивість проявляється у взаємозв'язку системи з іншими системами.

Інформаційна система, яка використовується експертом, має відмінності від інших, які функціонують у різних галузях діяльності:

а) інформаційна система експерта повинна створюватись на основі рекомендацій криміналістики, судової експертології та інших наук;

б) вона повинна бути регламентована законом чи підзаконним актом, тобто юридично регламентована;

в) з метою запобігання незаконному використанню відомостей цієї системи вона повинна бути захищена від стороннього втручання;

г) обробка відомостей у такій системі повинна відповідати завданням судово-експертного і техніко-криміналістичного забезпечення правоохоронної діяльності;

д) в інформаційній системі експерта розміщують відомості про досліджувані об'єкти, банки даних, експериментальні дані, інформаційно-довідкові каталоги, алгоритми виконання завдань, інформаційні технології і таке інше.

За рівнем технічної оснащеності інформаційні системи можна поділити на:

- ручні (бібліотечні каталоги, слідотеки, картотеки);
- механізовані (використання простих механічних пристроїв типу перфораційних обчислювальних машин (ПВМ), носієм інформації в них є перфокарта);
- автоматизовані (кодування інформації, її введення в ЕОМ здійснюється вручну, збереження, пошук і обробка інформації виконується обчислювальною машиною);
- автоматичні (зараз працюють без керівництва людини, такі системи функціонують лише у виробничій сфері для керування технологічними процесами, у правоохоронних органах їх немає).

Ручні і механізовані інформаційні системи громіздкі, потрібно багато часу для пошуку в них інформації, що знижує ефективність їхнього використання. У теперішній час йде поступове впровадження обчислювальної техніки нового покоління в роботу експертних підрозділів. На основі “безпаперової технології” йде заміна ручних і механізованих систем на автоматизовані, створювані на основі різних типів комп'ютерів. Впровадження

комп'ютерної техніки дозволяє збільшити швидкість введення інформації, її обробку й одержання відповіді, що підвищує ефективність праці.

Інформаційні системи, що створюються на базі ЕОМ, мають свої особливості і переваги:

- за допомогою ЕОМ в інформаційній системі можна зберігати більше інформації, ніж у системах ручного і механізованого типу;

- інформацію за допомогою каналів зв'язку можна передавати іншим інформаційним системам, користувачам;

- інформацію можна зосереджувати в одному місці незалежно від місця її одержання.

Таким чином, за невеликий проміжок часу можна одержати інформацію різноманітного змісту.

Зараз у сфері криміналістичної діяльності створюються галузеві і регіональні інформаційні системи і банки даних (ІС і БД).

Інформаційна система – складний механізм збору, обробки, збереження інформації і забезпечення нею експертів. Автоматизація хоча б частини роботи з інформацією, суттєвий і ефективний фактор удосконалення системи. Інформаційні системи застосовуються в експертній практиці під назвою “Автоматизовані інформаційні системи”. Автоматизовані інформаційні системи – це система програмних та апаратних засобів, які перетворюють зовнішні і внутрішні криміналістичні відомості в оброблену криміналістичну інформацію, яка забезпечує збір, збереження, обробку, передачу і використання інформації при проведенні експертних досліджень, техніко-криміналістичному забезпеченні слідчих дій і оперативно-розшукових заходів та прийнятті оптимальних рішень.

Автоматизовані інформаційні системи можуть бути як підсистемами загальної автоматизованої системи керування (АСК), так і виступати як самостійні структури. Одним із головних завдань АІС при створенні АСК є виконання довідково-аналітичної роботи. Поряд з цим вони можуть виконувати й інші завдання, необхідні для оперативного керування. АІС як самостійні

структури здійснюють процес збереження, обробки і видачі інформації користувачу. Такі системи мають свої межі поширення інформації і цільове призначення.

Якщо система виступає як самостійна ланка, вона повинна мати наступні властивості:

- а) формалізований обсяг інформації (банк даних);
- б) наявність зовнішнього і внутрішнього користувачів;
- в) у її структуру повинна входити ЕОМ у ролі технічного помічника.

Зміна системи протікатиме швидше тоді, коли механізм керування знаходиться не за межами системи, а входить у її структуру, тобто коли система самовідтворювана.

Основними елементами інформаційної системи є: суб'єкт керування системою; інформаційний продукт, необхідний для прийняття рішення; правила організації інформаційних процесів; програмне забезпечення; технічний комплекс.

Виходячи з цього, інформаційна система – це система, яка складається з лінгвістичних і програмних засобів, інформаційного забезпечення, а також комплексу технічних засобів для автоматизації збирання, накопичення, обробки, збереження, пошуку і видачі інформації, яка використовується для вирішення завдань судово-експертної діяльності.

Питання класифікації інформаційних систем розглядали у своїх роботах Р.С. Белкін, А.Я. Вікарук, М.С. Польовий, О.Р. Росінська, С.А. Смирнова, М.В. Салтевський, В.Г. Хахановський, М.І. Шаповалов, О.Р. Шляхов, Л.Г. Еджубов та інші. Однак єдиного системного підходу до розробки та використання засобів автоматизації судової експертизи так і не було напрацьовано.

У ході розвитку інформаційних систем вони піддаються різним структурним і видовим змінам. Наприклад, система була ручною, але при використанні ЕОМ перетвориться в автоматизовану. Внутрішнє завдання інформаційної системи – дати можливість оперативно одержати вичерпну і

достовірну інформацію. Грунтуючись на цьому, всі інформаційні системи можна поділити (за функціональною ознакою) на дві великі групи:

- інформаційного забезпечення;
- які мають самостійне цільове призначення і галузь застосування.

Системи першої групи служать структурною ланкою загальної автоматизованої системи керування (АСК).

Системи другої групи складають: інформаційно-пошукові системи (ІПС); інформаційно-логічні системи (ІЛС); інформаційно-довідкові системи (ІДС); інформаційно-розпізнавальні системи (ІРС); експертні системи (ЕС); інформаційна система автоматизованого прийняття рішень (САПР); система підтримки прийняття рішень (СППР); система підтримки судової експертизи (СПСЕ).

Мета створення інформаційних систем в експертних підрозділах ДНДЕКЦ МВС України полягає в наступному [11]:

- прискоренні обороту інформації у стислий термін;
- необхідності одночасного збереження інформації з декількох місць подій;
- вирішенні завдань по обробці великого обсягу даних;
- необхідності програмованого вирішення завдань;
- потреби в постійній реєстрації значного обсягу результатів роботи;
- оперативній взаємодії між службами органів внутрішніх справ;
- організації централізованого збереження інформації, що діє на базі формалізованої мови, здатної здійснювати інформаційні процеси і їхнє коректування для користувача системою;
- забезпеченні повною інформацією оперативно-слідчих служб.

*Автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система
"ДАКТО 2000".*

АДІС створена 1999 року (версія 2.0) спільно НВТОВ "Годес"*, ТОВ "Опак" (м. Мінськ). Система є результатом удосконалення програмного забезпечення попередніх розробок АДІС "ДАКТОМАТ" (1993 р.) та "Дакто" (1997 р.). Остання розробка АДІС "Дакто 2000" (версія 4.0) створена 2001 р. і нині є однією з кращих на теренах СНД.

АДІС "Дакто 2000" призначена для функціонування дактилоскопічних обліків та здійснення перевірок слідів пальців рук і долоней, вилучених з місць нерозкритих злочинів, за масивами дактилокарт, що накопичені в регіональних підрозділах НДЕКЦ МВС України та ДІТ МВС України. АДІС може бути використана також для дактилоскопічної реєстрації громадян і в інших ідентифікаційних системах.

Завдяки високим показникам надійності ідентифікації система стала базовою АДІС в ОВС України та впроваджена замість застарілих (наприклад, АДІС "Мона Ліза", "DEX", "UkrDEX" та ін.).

Модульний принцип побудови АДІС різних рівнів (обласний, республіканський тощо), а також використання стандартних засобів обчислювальної техніки дозволяє створювати багаторівневі комплекси для зберігання та обробки дактилоскопічної інформації до десятків мільйонів дактилокарт. Створення системи може бути поділене на кілька етапів, що дозволяє розширювати систему до необхідного рівня без втрати даних і зупинки діючої АДІС.

Зображення відбитків пальців рук, долоней та слідів зберігаються в базі даних з використанням способу стиснення WSQ і підтримують формат обміну даними INT-I (Інтерпол).

Програмне забезпечення АДІС складається з такого:

---

* Науково-виробниче товариство з обмеженою відповідальністю "Годес" створене 1992 р. Ядро колективу компанії склали співробітники НДІ "Агат", які мали досвід розробки великих інформаційних систем

1) базова програмна оболонка ОС Windows 98SE/XP/ME/2000 ("клієнтські" робочі місця) та ОС Windows 2000, XP, HP-UX ("серверна" частина);

2) прикладне програмне забезпечення – модулі АДІС (рис. 3):

а) "клієнтська" частина" – АРМи системи:

АРМ "Сканування";

АРМ "Вводу";

АРМ "Експерта";

АРМ "Системний адміністратор";

"Комплексне АРМ";

б) "серверна" частина" – модулі "Сервера" забезпечують організацію процесу порівняння сліду чи дактилокарти, які надійшли на дослідження, з даними дактилоскопічного масиву, добір та сортування кандидатів (за ступенем імовірності збігу):

Мал. 17. Структурна схема АДІС "Дакто 2000"

"Сервер обчислень" (наприклад, локальної мережі обласного рівня) виконує диспетчерські функції з обслуговування черг запитів на пошук

необхідної дактилоскопічної інформації;

"Мережевий обчислювач" – прикладна програма для обробки запитів на пошук у базі даних, встановлена на "Сервері обчислень";

а також прикладні програми:

"Локальний сервер" – прикладна програма для обробки запитів на пошук у базі даних, яка встановлена на даному комп'ютері;

а) програми доступу АРМів до БД АДІС:

модуль настройки локальної БД;

модуль встановлення еталонного місця;

б) програми настройка та управління БД АДІС:

модуль створення та зміни БД АДІС;

в) додаткові програми:

модуль обміну даними;

модуль пошуку дублікатів дактилокарт;

модуль імпорту дактилокарт з АДІС "SONDA" (версії 6 та 7);

модуль перевірки даних;

програма фонові обробки дактилокарт при вводі.

Прикладне програмне забезпечення працює під управлінням СУБД "ORACLE", яка дозволяє реалізовувати високонадійні, відмовостійкі, багатофункційні, розподілені інформаційні системи, ісумісні з іншими системами (наприклад, обмін даними між АДІС).

Головні завдання АРМ АДІС "ДАКТО 2000".

"АРМ адміністратора" виконує наступні завдання:

визначення місця установки (внесення, редагування, вилучення, сортування списку місць установки БД);

визначення складу користувачів (внесення нових, редагування, вилучення, пошук, сортування) та призначення їм відповідних привілеїв здійснюється за такими критеріями:

встановлення черги запитів;

адміністрування існуючої інформації;

контроль виконання робіт різними користувачами;
видача статистичних звітів;
вилучення й завантаження інформації;
візуальний контроль стану черги запитів.

Користувачі АРМ адміністратора мають володіти знаннями і навичками роботи з персональними комп'ютерами в операційній системі MS Windows 98SE/ME /2000/XP/.

"АРМ Експерта" виконує такі завдання:

створення запитів на ідентифікацію дактилокарт, слідів пальців рук та долоней ;

обробка списку кандидатів;

отримання результатів обробки зразків по найбільш ймовірних кандидатах;

передача запитів у віддалені АДІС;

отримання результатів обробки цих запитів.

"АРМ Експерта" є клієнтським додатком для роботи з базою даних "ORACLE" і розрахований на користувачів, які володіють знаннями і навичками роботи в OS MS Windows 98SE/ME /2000/XP/.

"АРМ Вводу" призначений для переводу існуючого банку дактилоскопічних даних (дактилокарти з відбитками пальців та долоней рук, сліди пальців та долоней) на електронні носії.

Основні функції **"АРМ Вводу"**:

ввод даних у дактилотеку (режим реєстрації);

корегування даних у дактотеці (режим редагування);

перегляд даних у дактотеці (режим перегляду);

введення даних у слідотеку (режим реєстрації);

корегування даних у слідотеці (режим редагування);

перегляд даних у слідотеці (режим перегляду);

постановка запиту на пошук у базі дактилокарт;

постановка запиту на пошук у базі слідів.

Вхідною інформацією **"АРМ Вводу"** є дані, що вводяться з клавіатури, а

також сліди та відбитки пальців рук, долоней, отримані з будь-якого пристрою введення зображень (планшетний сканер та дактилоскопічний сканер, цифрові фото- та відеокамери тощо), чи інших стандартних пристроїв, що підтримують TWAIN-інтерфейс.

1999 року виробниками АДС організовано цех "залпового" введення дактилоскопічної інформації. 2002 року в цеху впроваджено в експлуатацію швидкісний двосторонній сканер Fujitsu M4097D. Це дозволило значно скоротити терміни сканування дактилокарт та слідів. Вихідною інформацією **"АРМ вводу"** є дактилокарта (запис у БД) на особу, яка підлягає реєстрації (при роботі з дактилотекою), чи сліди рук вилучені з місць нерозкритих злочинів.

"Модуль обміну даними" призначений для ведення протоколів обміну між віддаленими робочими станціями "ДАКТО 2000".

"Модуль обміну даними" виконує такі функції:

вивантаження та завантаження даних у вигляді файлів;

автоматичний прийом та відправка даних електронною поштою за протоколами POP3 та SMTP;

архівація отриманих даних;

відновлення отриманих даних із архіва.

Обмін даними у вигляді файлів подібний до обміну даними електронною поштою. Він призначений для передачі даних між системами, які не мають електронного зв'язку між собою, або у разі, коли канали зв'язку мають низьку швидкість передачі, а передавати потрібно великі обсяги даних. Цього разу дані за допомогою **"Модуля обміну даними"** вивантажують на будь-який електронний носій (дискети, "вінчестер", CD-RW та ін.), а потім носій передається у віддалену систему, в якій відбувається завантаження файлів, і, можливо, водночас здійснюється запис відповідей на цей же носій. Потім носій передається назад (адресату), де з нього здійснюється завантаження даних. Даніми виступають не записи певного типу ("Дактилокарта", "Квитанція", "Запит"), а весь блок даних, який потрібно передати у віддалену систему.

"Сервер обчислень" виконує диспетчерські функції з обслуговування запитів на пошук потрібної дактилоскопічної інформації.

"Мережевий обчислювач" здійснює порівняння даних дактилоскопічних образів, які надходять від **"Сервера обчислень"**, із даними дактилоскопічного масиву.

Тестування АДІС "ДАКТО 2000" (версія 4.0) проводилось у 2001 році фахівцями Експертно-криміналістичного центру (ЕКЦ) МВС Росії та Експертно-криміналістичного центру МВС Республіки Білорусь за участю спостерігачів з підрозділів експертної служби МВС України. Випробування проводилось відповідно до технічних вимог і методики, розроблених фахівцями ЕКЦ МВС Росії [36, 37]. Дактилоскопічний масив складався з 3,5 млн. дактилокарт і 31,5 тис. слідів пальців рук, а також 6544 дактилокарт з відбитками долоней та слідів долоней.

У межах тестування були проведені додаткові випробування на дактилоскопічному масиві, наданому ЕКЦ МВС Республіки Білорусь (відбитки пальців рук невідомих трупів, сліди рук, вилучені з місць нерозкритих злочинів), а також проведені додаткові пошуки у режимі "слід – відбиток" на дактомасиві NIST-27, створеному Національним інститутом стандартів і технологій США.

Результати тестувань:

"слід/слід" – 100 %;

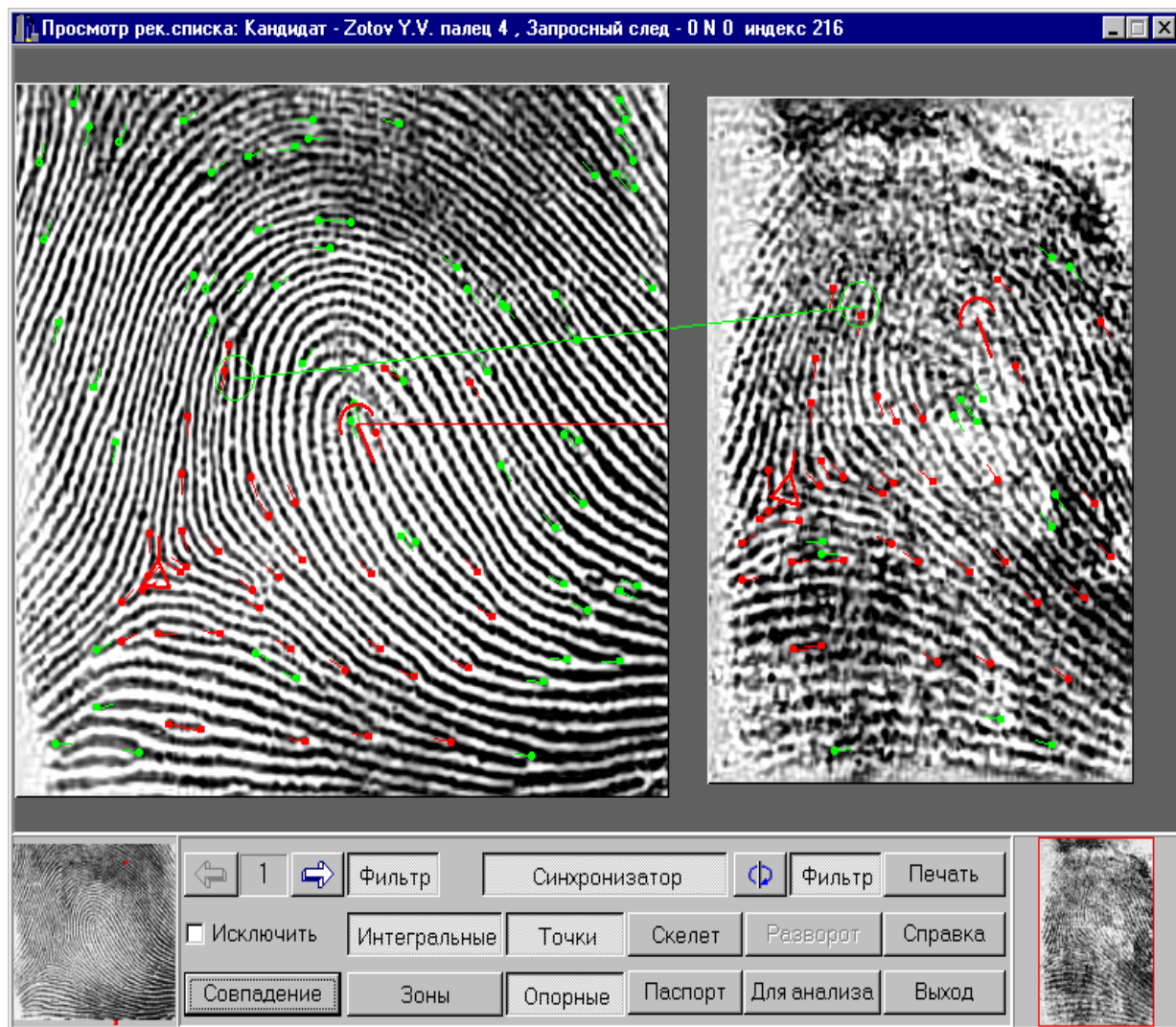
"дактилокарта/слід" – 85,5 %;

"слід/дактилокарта" – 70 %;

"дактилокарта /дактилокарта" – 99,5 %.

У 2002 році комісією МВС України у складі працівників експертної служби, ДІТ МВС України, НДІ "Спецтехніка" проведено тестування АДІС зарубіжних та вітчизняних виробників. За результатами тестування тільки дві АДІС – "Дакто 2000" та "Сонда" – були визнані такими, що можуть застосовуватися на всіх рівнях (центральному, обласному та місцевому) дактилоскопічних обліків МВС України (табл. 3.1).

Тестування проводилось відповідно до нормативно-методичних вимог, розроблених на підставі вивчення закордонного досвіду роботи АДІС (переважно американського та російського) та з урахуванням особливостей використання АДІС в Україні.*

Мал. 18. Робоче вікно АДІС „ДАКТО-2000” в режимі перегляду рекомендованого списку кандидатів.

* Див. "Технічні вимоги до АДІС, які експлуатуються в Україні" (редакція 1); "Програма та методика випробувань АДІС, які призначені для експлуатації в ОВС України" (редакція 2).

* Базовими точками служать окремі ознаки папілярного узору.

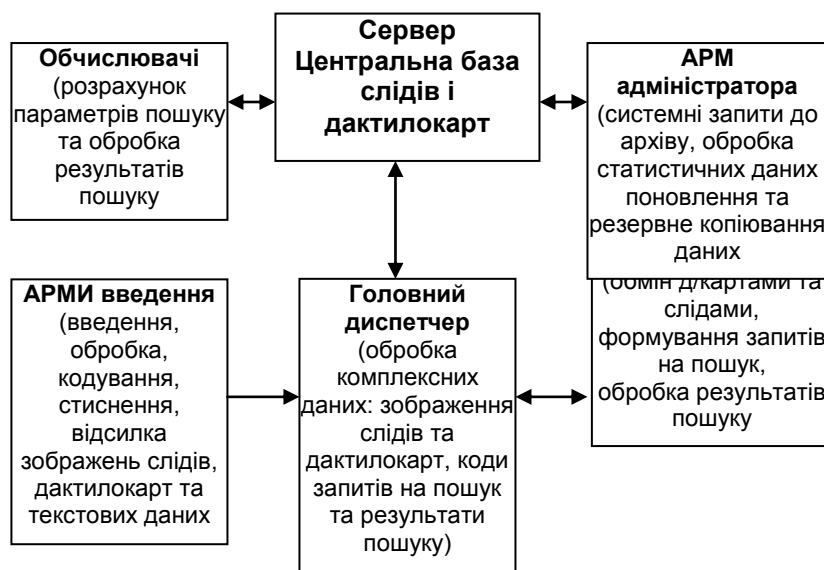

Мал. 19. Робоче вікно АДІС „ДАКТО-2000” в режимі перегляду зображень слідів пальців рук та відбитків пальців рук

Автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система "Сонда"

АДІС "Сонда" розроблена ТОВ "Сонда", розташованим у м. Міасс Челябінської обл. (Росія). В експертній службі МВС України "Сонда" використовується з 1997 р. і нині встановлена в 13 регіональних НДЕКЦ (переважно 6 та 7-а версії) [38, с. 181–184].

Архітектура АДІС "Сонда" подібна до АДІС "ДАКТО 2000" (рис. 3, 4), оскільки білоруська і російська версії АДІС мають спільне походження базового алгоритму. Обмін даними між АДІС "Сонда" та "ДАКТО 2000" здійснюється за спільним протоколом ANSI/NIST.

Мал. 20. Структурна схема АДІС "Сонда"

2004 року розробники АДІС брали участь у міжнародному тендері з тестування програмного забезпечення систем дактилоскопічної ідентифікації. АДІС "Сонда" показала високу ефективність роботи при обробці слідів, уведених планшетними сканерами за рахунок удосконалення алгоритму, який обраховує не одну папілярну лінію, розміщену поряд з базовою точкою* (як у "ДАКТО 2000"), а дві, що збільшує ймовірність ідентифікації відбитка при незначному збільшенні ресурсів пам'яті (дод. 1, 6).

Основні технічні характеристики АДІС "Сонда":

середній розмір стиснутого зображення дактилокарти (коефіцієнт ущільнення 10–30 у форматі WSQ):

без долоней – 200 Кб;

з долонями – 500 Кб;

середній час автоматичної обробки д/карти – 90 с;

продуктивність одного оператора:

при вводі д/карт – не менш як 20 дактилокарт/год;

при вводі слідів – не менш як 6 слідів/год;

ймовірність потрапляння "рідного" відбитка в рекомендований список кандидатів на доброякісних відбитках (залежно від числа базових точок на сліді) – до 98 %;

середній час пошуку у базі зі 100 тис. дактилокарт (на одному обчислювачі на зразок PC2400):

слід/карта – 5 хв;

карта/карта – 4 с.

Ефективність системи значно зростає при її розгортанні до регіонального та загальнодержавного рівня.

Внесення даних у базу виконується з допомогою планшетних сканерів, які підтримують TWAIN-інтерфейс, а також можливе введення з безфарбового ("живого") дактилоскопічного сканера "Sonda LS4".

Дактилоскопічний сканер "Sonda LS4". Безфарбовий ("живий") сканер "Sonda LS4" розроблений лабораторією криміналістичних технологій "Sonda". Можливості сканера аналогічні вищезгаданому сканеру "Папилон".

Технічні характеристики сканера:

дозволяюча здатність – 500 dpi при 256 градаціях сірого в кожній точці;

час прокатки – 3–4 с;

розмір вікна сканування 38x38 мм;

плата оцифровки сигналу – універсальний Frame Grabber.

Автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система

"Папилон"

АДІС "Папилон" розроблена підприємством "Системы Папилон", розташованим у м. Міасс Челябінської обл. (Росія) 1993 р. після трирічної дослідно-конструкторської роботи. У Російській Федерації АДІС встановлена

майже у всіх регіонах. 2000 року їх парк налічував понад 140 станцій. Система встановлена також у В'єтнамі, Казахстані, Монголії, Польщі, Таджикистані. В Україні АДІС "Папіллон" не використовується.

АДІС дозволяє з високою точністю та надійністю ідентифікувати сліди пальців рук та долоней, виявлених на місці злочину. Автоматичний пошук ведеться у режимах "карта-карта", "карта-слід", "слід-карта", слід-слід".

Ефективний спосіб WSQ компресії зображень дозволив передавати дактилокарти та сліди по звичайній телефонній лінії. Система виконана у двох модифікаціях: станції "Папіллон ДС-5.00.1" та "Папіллон ДС-7.00.2" на базі ПК "Pentium II". Розроблена також мобільна версія АДІС "Папіллон-М".

Завдяки використанню ОС Unix (Linux), стандартів X-Window, SQL, протоколів обміну TCP/IP (за технологією "клієнт-сервер") забезпечена можливість широкої інтеграції АДІС "Папіллон" в існуючі інформаційні системи. Також система дозволяє працювати зі слідами долоней (частка вказаних слідів, як правило, складає 15–30 % від загального обсягу дактомасивів слідів рук).

У 2000 році проведена модернізація апаратної частини АДІС і прикладного програмного забезпечення. Зокрема, збільшено дисковий простір сервера (до 144 Gb) та оперативну пам'ять (до 420 Mb). Місткість блоку для зберігання інформації збільшено до 1540 Gb (додано два Membox'а по 300 Gb). Також встановлені нові обчислювачі (8 метчерів "Папіллон-500" – це 32 процесори). Швидкість обміну локальної мережі підвищена до 100 Мбіт/с.

Програмне забезпечення модернізованої АДІС поповнилось новими програмними модулями:

Oracle-сервера з текстовою частиною бази даних, що забезпечило її сумісність із зовнішніми SQL системами;

модуль "**Octopus**" для діагностування, оптимізації та комплексного контролю за обчислювальним процесом (в основному за пошуковим);

модуль генератора звітів і статистики по базі АДІС.

"Живий" сканер "Папіллон". Особливістю системи є наявність

"живого" сканера ДС-5 (ДС-7), який забезпечує точну оптико-електронну безфарбову фіксацію папілярного узору пальців та долоней, контрольних відбитків. Спеціальний hi-tech алгоритм гарантує практично повну компенсацію змазаних при прокатці ліній. Також можлива багаторазова прокатка для отримання кращого результату й автоматична перевірка порядку слідування та розміщення відбитків, відповідності відбитків і контрольних відбитків. Параметри сканера перевірені на ANSI-NIST тестах і відповідають вимогам IQS (специфікація F). Сканер сертифіковано ФБР США в серпні 1998 р.

Додаткові можливості сканера:

- електронне фотографування затриманого, його особливих прикмет, предметів і документів;
- доступ у реальному часі до центральної АДІС, інформаційної системи МВС;
- WSQ – компресія зображень, передача електронних дактилокарт в АДІС та отримання результатів перевірок по звичайних комутованих телефонних лініях (ТСР/IP);
- інтеграція у будь-які обчислювальні мережі;
- підтримка стандарту ФБР з обміну електронними дактилокартами;
- друк дактилокарт з високою якістю.

Система "Видео-5" підприємства "Системы Папиллон" (Росія) призначена для введення в АДІС слідів пальців та долоней рук як з дактилоплівок, так і безпосередньо з об'єктів.

Можливості системи "Видео-5":

- фіксація та відеовведення в АДІС зображень слідів з об'єктів і різних дактилоплівок;
- фіксація слідів на цифрову фотокамеру безпосередньо на місці події та введення зображення з камери в АДІС;
- попередня обробка зображень: контрастування, фільтрація, еквалізація для дуже складних слідів, розділення накладених слідів;

- отримання негативних чи дзеркальних зображень;
- регульована підсвітка;
- якісний друк копії сліду з будь-яким заданим масштабом.

ЛЕКЦІЯ 4.

Поняття та особливості формування, ведення та використання довідково-допоміжних обліків

Зміст

1. Поняття та зміст довідково-допоміжних обліків, їх місце в системі кримінальної реєстрації.
2. Стадії та цілі формування довідково-допоміжних обліків.

Література:

1. Волынский А.Ф. Криминалистическая регистрация: Курс лекций по криминалистике / А.Ф. Волынский, Е.Р. Россинская / под ред. Е.Р. Россинской. — М.: Юрид. ин-т МВД России, 1999. — 86с.
2. Грановский Г.Л. О научных принципах формирования натуральных трасологических коллекций / Г.Л. Грановский // Экспертная практика и новые методы исследования. Экспресс-информация. — М., 1980. — Вып. 19. — С. 8-18.
3. Пахомов А.В. Коллекции в правоохранительных органах России: Учеб.пособ. /А.В. Пахомов — М.: Юрлитинформ, 2001. — 136 с.
4. Свобода Є.Ю. Поняття і організаційні положення ведення довідково-допоміжних обліків /Є.Ю. Свобода //Актуальні проблеми юридичних наук у дослідженнях учених. – К., 2004. – С. 26-31
5. Старушкевич А.В. Система кримінальної реєстрації в Україні: проблеми диференціації та функціонування / Старушкевич А.В., Свобода Є.Ю. //Право і суспільство – К., 2006. - № 2. - С. 139-144.

6. Старушкевич А.В. Колекції довідково-допоміжних обліків: стадії та мета формування / Старушкевич А.В., Свобода Є.Ю. //Право і суспільство – К., 2008. - № 4. - С. 116-120.

7. Торвальд Ю. Век криміналістики. /Ю. Торвальд – М.: Прогресс, 1984. – 326 с.

Поняття та зміст довідково-допоміжних обліків, їх місце в системі кримінальної реєстрації

Традиційно в навчальній та науковій криміналістичній літературі виділяють такі види обліків: оперативно-довідкові, криміналістичні і довідково-допоміжні.

Сьогодні все частіше використовуються довідково-допоміжні обліки.

Довідково-допоміжні обліки системи кримінальної реєстрації вперше були описані як самостійна група обліків О.Ф. Волинським і О.Р. Росинською у 1992 році. Пізніше такі обліки були виділені в якості окремої інформаційної основи діяльності органів внутрішніх справ [1].

Криміналістичні інформаційно-довідкові (довідково-допоміжні) обліки є одним з видів обліків у системі кримінальної реєстрації, що забезпечує накопичення, обробку, збереження, пошук і раціональне використання довідкової інформації, а також допоміжного фонду, які можуть бути витребувані з метою розкриття і розслідування злочинів, а також науково-дослідної чи навчально-методичної роботи.

Довідково-допоміжні обліки не мають причинно-наслідкового зв'язку з подією злочину; реєстраційні ознаки об'єкту виявляються зорво і за допомогою спеціальних досліджень.

Це основні відмінні риси довідково-допоміжних обліків від таких обліків як оперативно-довідкові і криміналістичні.

Довідково-допоміжні обліки в системі кримінальної реєстрації є постачальниками в значній мірі довідкової інформації, яка необхідна для

оптимізації процесів розкриття й розслідування злочинів. Ця група обліків кримінальної реєстрації є невід'ємною частиною процесів інформаційного забезпечення не тільки діяльності по розкриттю й розслідуванню злочинів, але й суміжних видів діяльності правоохоронних органів.

В юридичній літературі виділяють такі цілі створення довідково-допоміжних обліків:

- збирання всебічної інформації про властивості (ознаки) об'єктів, джерела їх походження; інформації щодо методів й методик, які необхідні для вирішення завдань при проведенні експертного дослідження;

- одержання матеріалів для проведення науково-дослідної роботи в області судової експертизи, які спрямовані на розробку методик дослідження об'єктів;

- одержання матеріалів для проведення науково-методичної роботи;

- нормативно-правове забезпечення експертної діяльності [3].

Однією з основним форм реалізації довідково-допоміжних обліків є колекції, які на думку О.В. Пахомова, можна поділити на дві групи. Першу групу становлять колекції об'єктів в натурі (натурні колекції), другу групу – колекції об'єктів, що містять інформацію, яку отримали в процесі обробки об'єктів (малюнки, моделі, копії, фотознімки, відеозаписи тощо) [3, с. 29].

У рамках довідково-допоміжних обліків накопичується, обробляється, зберігається й використовується різноманітна інформація.

До складу довідково-допоміжних обліків, що ведуться в рамках кримінальної реєстрації можна віднести такі:

- натурні колекції, які складаються із предметів, речовин і матеріалів;

- колекції копій певних об'єктів;

- атласи, альбоми, колекції зразків;

- картотеки описів властивостей об'єктів, предметів, речовин і матеріалів;

- довідкові відомості про зміни властивостей (ознак) об'єктів під впливом зовнішніх умов тощо.

Таким чином, довідково-допоміжні обліки формуються з об'єктів чи відомостей про них, що мають криміналістичне значення. Вони виконують роль допоміжних банків даних. З їх допомогою можна отримати інформацію про можливе походження часток речовин чи мікрооб'єктів; зробити висновок про ознаки об'єктів, що мають групове значення; відшукати відомості, які необхідні для висунення версії про злочинця, який перебуває в розшуку і визначення можливих шляхів його пошуку тощо. Крім того, вони використовуються при проведенні експрес-досліджень на місці події, проведенні судових експертиз, а також досліджень за оперативними матеріалами.

Стадії та цілі формування довідково-допоміжних обліків

Актуальними питаннями формування й комплектування експертних фондів, які постають перед судово-експертною практикою є такі:

- а) визначення та призначення колекцій;
- б) визначення об'єктів колекцій;
- в) визначення джерел їх надходження;
- г) способів систематизації й зберігання об'єктів;
- д) розробка критеріїв відбору об'єктів криміналістичного призначення;
- е) строки їх заміни й відновлення;
- ж) методи виявлення їх криміналістичної значимості.

Вирішення зазначених питань сприяє визначенню ступеня необхідності й можливої повноти використання колекцій з метою досягнення ефективних результатів.

Колекції, які створювані в експертній службі МВС України, призначені для забезпечення процесу розкриття й розслідування злочинів, які, у свою чергу, створюються шляхом збору, зосередження й систематизації однорідних об'єктів або відомостей про них за ідентифікаційними ознаками. Сукупність індивідуальних ознак, що характеризують вищеперераховані об'єкти довідково-допоміжних обліків, дають можливість встановлювати низку важливих обставин. Так, наприклад, колекції слідів знарядь зламу дозволяють з'ясувати:

яким знаряддям міг бути залишений слід на місці події, чи не залишений він знаряддям даного виду; чи не залишений слід знаряддям, що раніше використовувалося для вчинення злочину.

Колекції створюються в результаті цілеспрямованої роботи з її формування з урахуванням наступних властивостей:

- доцільність – розміщення того або іншого зразка в колекцію певного виду;

- науковість - припустима ймовірність використання зразка в колекційній діяльності;

- продуктивність - здатність досягти необхідного результату з найбільшою користю;

- рентабельність - домірність розрахунку часу, сил і засобів із цінністю отриманого результату;

- вибірковість дії - можливість витягу певного обсягу криміналістично значимої інформації.

Якщо пригадати історичні факти, то наприкінці XIX - початку XX ст. ст. в більшості провідних країн світу існували такі методи реєстрації: дактилоскопічний, антропометричний та метод „словесного” портрету. Нові, на той час, методи реєстрації дозволяли:

- безпомилково ідентифікувати особу, яка раніше була в полі зору правоохоронних органів;

- перевіряти особу, яку затримали за підозрою у вчиненні злочину, на причетність до нерозкритих злочинів.

З розвитком криміналістичних знань та розробкою засобів криміналістичної техніки вдосконалювались і вищезгадані способи реєстрації злочинців, а також відповідно до потреби практики розслідування і попередження злочинів розроблялись і впроваджувались криміналістичні обліки інших об'єктів та відомості про них.

У процесі діяльності по розслідуванню злочинів правоохоронними органами також була необхідна додаткова інформація про окремі вироби і

предмети, які активно використовувалися злочинцями. Виникла потреба у збиранні, накопиченні та систематизації подібних виробів і предметів або довідкової інформації про них для подальшого розшуку та ідентифікації. Так у рамках кримінальної реєстрації з'явилися перші спеціалізовані колекції, такі як, наприклад, колекція вогнепальної зброї що вироблялася серійно.

На початку 1920р. чиновник служби генерального прокурора Нью-Йорка Чарльз Уейт звернувся до адміністрації всесвітньо відомого збройного підприємства “Сміт і Весон” в Сірінфілді з проханням надати точні дані про конструкцію, час виготовлення, калібр, загальну кількість виготовленої зброї кожного виду: про кількість, напрям нарізів в каналі ствола і відстань як між ними; а також про види боєприпасів, що застосовуються у цій зброї.

У згадуваний період у США реєстрували по 20-30 вбивств в день, більша частина яких було вчинено з використанням вогнепальної зброї. При розслідуванні злочинів з місць події вилучалися вистріляні кулі і гільзи, знайдені біля вбитих. На той час, вже було відомо, що на вистріляних кулях можна виявити сліди нарізів і проміжки між ними, а за ним можна визначити структуру і напрям нарізів в каналі ствола, а також точний калібр зброї. Уейт вважав, що якщо він встановить відповідні характеристики всіх видів зброї, то напевно зможе встановити, який вид зброї застосовувався при вчиненні конкретного злочину.

Уейт домогся порозуміння, йому були передані необхідні відомості про зброю, яка виготовлялася фірмою “Сміт і Весон” починаючи з 1856 р. Те ж саме надали і заводи Кольта.

У 1922 р. після трирічної праці Уейт мав вже точну документацію про всі види зброї, яка була виготовлена в Сполучених Штатах починаючи з середини XIX ст., за виключенням деяких виробів невідомих зброярів з віддалених місць або маленьких, давно закритих фабрик. До середини 1922 р. Уейт був в змозі у найкоротший термін повідомити органу дізнання, який передав йому на дослідження кулю американського виробництва, чи була вона

вистріляна з “Кольта” 35-го калібру моделі “ікс” або з вінчестера моделі “ігрек”.

Однак, восени 1922р. Уейт довідався, що з трьох тисяч пістолетів, револьверів, кулеметів і гвинтівок, вилучених нью-йоркською поліцією за незаконне зберігання протягом року, не менше двох третин зброї було виготовлено в Німеччині, Англії, Австрії, Франції, Бельгії та Ісландії. В митному відомстві Уейту повідомили, що лише за минулий рік через нью-йоркський порт було імпортовано 559 тис. одиниць закордонної вогнепальної зброї. У 1920 р. її число становило 205 тис. одиниць.

Уейт вирішує зібрати зразки зброї, яка випускається провідними європейським світом. Коли в кінці 1923 р. він знову прибув на американську землю, то привіз з собою повні ящики моделей зброї, конструкторських креслень і записів. Він міг бути впевненим, що тепер має майже всі види зброї, яка може стати засобом вбивства по всій Америці. В колекції Чарльза Уейта було зібрано близько 1500 моделей вогнепальної зброї [7, С. 301-304.].

Головним завданням створення й комплектування колекцій є забезпечення проведення судових експертиз, різних слідчих дій, а також накопичення матеріалів для науково-дослідної і навчально-методичної роботи.

Організація експертних фондів, заснована на взаємозв'язках зразків і спрямована на створення умов, максимально зручних для їх вивчення, поповнення, зберігання і використання.

Для вирішення завдань, які стоять перед експертною установою щодо проведення судових експертиз важливо, щоб фонди задовольняли ряд умов:

по-перше, вони повинні відповідати профілю експертної установи;

по-друге, їхнє формування необхідно проводити з урахуванням розвитку не тільки криміналістичної науки, але й інших галузей знань (фізика, хімія, судова медицина);

по-третє, фонди експертної установи повинні безупинно й цілеспрямовано поповнюватися новими колекційними зразками;

по-четверте, фонди повинні бути науково організованими.

Фонди судово-експертної установи можна розділити на:

- 1) фонд колекційних зразків, що охоплює всі колекційні збори;
- 2) фонд допоміжних матеріалів.

З низки колекційних зразків варто вичленувати зразки, які становлять основу колекції й на базі яких розгортається вся діяльність. Вони утворюють основний фонд. Усередині основного фонду доцільно утворити його основу — колекційний фонд, що включає колекційні зразки, наявні в єдиному екземплярі, і по одному, кращому з наявних у декількох екземплярах. У колекційному фонді можуть перебувати й ідентичні екземпляри. З певної кількості зразків, повністю ідентичних предметам, які увійшли до колекційного фонду, в основному фонді експертної установи створюється резервний фонд. Необхідність у створенні такого фонду зумовлюється низкою причин. Це допомагає виявити типові колекційні зразки, забезпечити збереження колекційних зразків, дозволяючи проводити найбільш повне судово-експертне дослідження.

Резервний фонд в основі складається з типових зразків. Однак можливе включення до нього й унікальних зразків. Це може відбуватися лише в тих випадках, коли в судово-експертній установі виявляються ідентичні екземпляри унікальних зразків.

Недостатність колекції може бути заповнена на основі взаємодії, шляхом обміну інформацією з тими експертно-криміналістичними підрозділами, де ведуться такі колекції, і які утворюють обмінний фонд. Обмінний фонд призначений для передачі з дозволу керівництва судово-експертної установи в інші експертні установи в порядку обміну відсутніх зразків.

Створення будь-якого експертного фонду вимагає суворої системи й планомірного накопичення криміналістично значимої інформації.

Формування колекцій є важливим і відповідальним етапом комплектування експертних фондів. Так, Г.Л. Грановський під створенням натурної колекції, з яких складається експертний фонд, розумів цілеспрямоване

збирання, як правило, однорідних об'єктів, які мають інформативне значення, і їх впорядкування відповідно до заздалегідь розробленої системи, яка забезпечує можливість інформаційного пошуку [2, с. 15].

На думку Г.А. Грановського більш ефективнішими у використанні є саме натурні колекції.

Пропонуємо таке визначення натурної колекції.

Натурна колекція - це форма ведення довідково-допоміжних обліків; систематизовані збори однорідних або об'єднаних спільністю експертних завдань предметів (речовин, матеріалів) - об'єктів судових експертиз, формоване в правоохоронних органах у якості довідково-допоміжного матеріалу з метою використання в розкритті й розслідуванні злочинів, а також у науково-дослідній і учбово-методичній роботі.

Науковою основою використання натурних колекцій, крім загальних положень вчення про кримінальну реєстрацію, що відноситься до всіх видів обліків, є положення теорії ідентифікації й установлення групової приналежності, положення криміналістичного вчення про ознаки тощо.

Організація експертних фондів, заснована на взаємозв'язках зразків і спрямована на створення умов, максимально зручних для їхнього вивчення, поповнення, зберігання й використання, називається структурою фондів. Важливо, щоб при розробці структури фондів були враховані правила розподілу обсягу поняття. Ознака, по якому виробляється розподіл, називається підставою розподілу, а поняття, що утворюються при розподілі, - членами розподілу.

О.В. Пахомов, у своїх дослідженнях, приділяє значну увагу натурним колекціям і діяльність по їх формуванню уявляє у вигляді таких стадій:

Підготовчий етап:

- а) ДІТ до початку формування натурної колекції;
- б) аналіз практики криміналістичних досліджень і виявлення найбільш часто зустрічаючих однорідних об'єктів;

- в) прогнозування появи нових об'єктів дослідження й збільшення кількості традиційних;
- г) визначення мети створення фондів;
- д) вирішення питань про оптимальну форму ведення довідково-допоміжного обліку обраної групи об'єктів;
- є) визначення кількості об'єктів, які необхідні для ефективної роботи колекції;
- ж) встановлення джерел поповнення колекції;
- з) оцінка можливостей ефективності майбутньої натурної колекції;
- і) ухваленні рішення про формування натурної колекції.

Робочий етап:

- а) дії після ухвалення рішення про формування натурної колекції;
- б) вивчення досвіду експертно-криміналістичних підрозділів, у яких ведуться аналогічні колекції;
- в) вибір підстав систематизації об'єктів колекції;
- г) створення необхідних умов зберігання об'єктів колекції;
- д) встановлення строків заміни застарілих об'єктів новими;
- є) вирішення організаційних питань створення фонду (визначення форми реєстрації об'єктів колекції, розробка методики пошуку й системи індексування об'єктів, доручення ведення колекції конкретній особі) [3, с. 130].

Вважаємо, доцільним також зупинитися на процедурі постановки об'єкта на облік.

Постановка об'єктів на облік здійснюється з ініціативи оперативно-розшукових, слідчих і безпосередньо самих експертних підрозділів органів внутрішніх справ.

Якість організації й ефективність кожного з видів обліку залежить, насамперед, від особи, яку призначили відповідальною за ведення обліків. Як правило, нею повинен бути досвідчений експерт (експерти), який спеціалізується у відповідній галузі криміналістичних і спеціальних досліджень.

Об'єкти, що поміщаються в обліки, отримуються різними способами: на підприємствах-виготовлювачах, споживачах сировини і продукції, у торгових організаціях тощо.

Кожен об'єкт описується. Опис в себе включає найменування, характеристику загальних ознак, а також дані про виготовлювача і час виготовлення.

Відомості про об'єкт при постановці на інформаційно-довідковий облік заносяться в журнал обліку довільної форми. Порядковий номер об'єкта за журналом обліку є його ідентифікаційним номером.

Вид об'єкта обумовлює спосіб його збереження. Якщо не визначений спеціальний порядок збереження об'єкта, він може зберігатися в сейфі, шафі, вітрині, шухляді тощо. Умови збереження повинні виключати природну змінюваність зовнішнього вигляду, фізичних і хімічних властивостей об'єктів.

Систематизація об'єктів у масиві повинна забезпечувати швидкість пошуку необхідної інформації. У якості пошукових даних використовуються групові ознаки. Якщо масив об'єктів великий, проводиться його подальший розподіл. Систематизація може здійснюватися за значенням, видом, особливими прикметами, моделями, конструктивними особливостями, способом виготовлення, складом тощо.

Об'єкти довідково-інформаційних колекцій, такі як зброя, боєприпаси, вибухові речовини, наркотики і сильнодіючі лікарські засоби, зберігаються за правилами дозвільної системи.

Масив інформаційно-довідкових обліків не рідше одного разу в квартал перевіряється з метою заміни об'єктів, термін придатності яких минув, на нові.

Виявлення подібності об'єкта (чи його ознак) з даними інформаційно-довідкового обліку не може розглядатися як доказ встановлення тотожності: необхідне проведення відповідної ідентифікаційної експертизи.

Використання інформаційно-довідкових обліків при проведенні експертиз і досліджень повинне бути відображене у висновку експерта; якщо використовувалися довідкові посібники, каталоги-визначники чи інші джерела

інформації, необхідне посилання на їх вихідні дані (назва, видавництво, рік випуску).

Начальник експертної установи щокварталу знайомиться з поповненням масивів інформаційно-довідкових обліків, забезпечує взаємодію співробітників експертних підрозділів, відповідальних за ведення конкретних видів обліків, із зацікавленими службами, організує методичну роботу й обмін досвідом.

Однією з підстав класифікації колекцій є спосіб їхньої побудови. Так, різноманітні способи реалізації колекційної діяльності дозволяють виділити наступні її види (а, отже, і відповідні класи колекцій):

- предметні;
- образотворчі;
- типові;
- інформаційно-комп'ютерні.

Типова колекція – це система, що містить у собі як достовірне, так і імовірнісне знання, на відміну від картотек може бути представлена як вербально, так і графічно, у знаковому варіанті, зображена на дисплеї комп'ютера й т.д. Як правило, у порівнянні з картотекою колекція характеризується більше високим рівнем формалізації, що істотно спрощує проведені з нею експерименти (з картотекою які-небудь експерименти виключені).

Виділяючи різноманітні види колекцій і класи, разом з тим підкреслимо і їхній тісний взаємозв'язок. Так, наприклад, зв'язок уявних і матеріальних колекцій обумовлена тим, що ще до побудови колекції з якого-небудь матеріалу експерт її обґрунтовує, розраховує, міркує.

Матеріальні (предметні) колекції використовуються в слідчій практиці переважно при проведенні слідчих дій і експертиз. Серед предметних колекцій можна виділити також і основні підгрупи:

Колекції вогнепальної зброї на цей час є необхідними для розкриття й розслідування злочинів, хоча їх збирання в повному вигляді не завжди було можливим.

На дослідження надходить велика кількість сучасної зброї. Для одержання даних слідоутворюючих деталях, їх формі й місцях розташування на кулях і гільзах експерти проводять відстріл патронів з моделей зброї, наявних у натурній колекції.

З використанням колекції експерти якщо буде потреба встановлюють, з наслідуванням яким системам заводської вогнепальної зброї виготовлені окремі вузли, механізми деталі представленого об'єкта або в якій зброї взяті, використані в об'єкті деталі й вузли.

Таким чином, у натурній колекції судово-балістичної експертизи можуть бути зібрані наступні об'єкти: нарізна й гладкоствольна вогнепальна зброя вітчизняного й іноземного виробництва; саморобна вогнепальна зброя; вогнепальні пристрої спеціального призначення вітчизняного й іноземного виробництва (ракетниці, стартові пістолети й револьвери й т.п.); патрони до нарізної й гладкоствольної вогнепальної зброї й вогнепальним пристроєм спеціального призначення; елементи патронів до нарізної й гладкостовбурної вогнепальної зброї заводського й саморобного виготовлення (кулі, гільзи, дріб, картеч, пижі, прокладки, концентратори й т.п.); мішені (експериментальні) зі слідами пострілу (з різних матеріалів: натурних і синтетичних тканин, дерева, металу, шкіри й т.п.), які отримані при пострілу з різних дистанцій з, що найбільше часто зустрічаються в експертній практиці моделей зброї, під різними кутами розташування стовбура зброї стосовно перешкоди (мішені); пороху.

Використання натурних колекцій у комплексі з іншими формами довідково-допоміжних обліків (АИПС, довідкова література) забезпечує вирішення наступних завдань судово-балістичних досліджень: визначення системи, моделі зброї; встановлення підприємства виготовлювача зброї; визначення моделі зброї по його окремих деталях; встановлення виду (типу) патрона по його зовнішніх ознаках; реконструкція по елементах патрона (гільзі, снаряду) його виду (типу); визначення виду патрона по елементах снаряда (оболонці, сердечнику); установлення фірми (підприємства) і країни-

виготовлювача патрона за маркіровочним позначенням на гільзі й снаряді; інші завдання.

Наприклад, стендові колекції вогнепальної зброї сформовані в ГНІЭКЦ МВС України, у багатьох НІЭКЦ МВС України, а також використовуються як демонстраційний матеріал під час лекцій з курсантами Київського національного університету внутрішніх справ України, які часто проходять безпосередньо в приміщенні музею «Судової експертизи» на території інституту підготовки слідчих і криміналістів.

Довідкові колекції зброї і боєприпасів дають можливість визначати за наявними зразками систему і модель зброї. Крім того, деталі зброї з такої колекції можуть використовуватися під час проведення експериментального відстрілу з досліджуваної зброї, якщо аналогічні деталі в неї відсутні чи несправні.

Колекції інструментів і інших предметів, які використовуються як знаряддя зламу, являють собою довідкові відомості про властивості, розміри, форму й інші характеристики предметів промислового виготовлення, які можуть використатися як знаряддя зламу. Перелік об'єктів, що утворюють фонд колекції, визначається на основі аналізу практики розкриття злочинів, трасологічних експертиз і досліджень, а також вивчення асортиментів виробів, що надходять на підприємство й у торгівлю на обслуговує території, що.

Колекція зображень підошов і верху взуття. Формується з метою одержання відомостей про рельєфні малюнки підошов взуття (артикула, фасону, моделі) і призначена для встановлення групової приналежності взуття, що залишила сліди на місці події. Зображення підошов і верху взуття й необхідні відомості про неї одержують із довідкових видань і каталогів. Крім того, збір даних відбувається на підприємствах торгівлі й у митних установах. Джерелом поповнення колекції служить також експертна практика.

Колекція волокнистих матеріалів. Складається з 5 розділів: волокна тваринного походження; волокна рослинного походження; волокна хімічного походження; зразки тканин; зразки штучного хутра. Використається в

основному при роботі із криміналістичними обліками мікрооб'єктів, що вилучають із місць події.

Колекція пально-мастильних матеріалів. Комплектується з натурних зразків, що надходять на експертизи й дослідження, а також пально-мастильних матеріалів, які отримані з нафтопереробних і інших промислових і торговельних підприємств. Крім натурних зразків, ведеться атлас спектрів і хроматограм, що отримані з них. Використовується колекція для забезпечення діагностування пально-мастильних матеріалів, що надходять на дослідження.

Колекція наркотичних засобів і сильнодіючих речовин. Комплектується з натурних зразків і атласу спектрів, що отримані з них. Призначена для швидкого й ефективного діагностування невідомих наркотичних засобів і сильнодіючих речовин, що надходять на дослідження.

Це тільки деякі приклади ведення довідково-допоміжних обліків.

Ефективність застосування довідково-допоміжних обліків у розкритті і розслідуванні злочинів, на жаль, залишається досить низкою. Пояснюється це відсутністю єдиної науково обґрунтованої й організаційно забезпеченої системи їх комплектування і використання, труднощами ручної обробки і пошуку інформації, що міститься в колекціях. Дотепер натурні колекції і каталоги створюються в основному ініціативно, також необхідно відзначити, що деякі експерти навіть не знають такого поняття, як довідково-допоміжні обліки взагалі. Роль експертно-криміналістичних установ у комплектуванні таких колекцій, у вирішенні завдань систематизації і класифікації таких об'єктів довідково-допоміжних обліків виявляється слабо. У той же час використання сучасних інформаційних технологій дозволяє сьогодні доповнювати натурні колекції автоматизованими інформаційно-довідковими системами.[4, с. 26-31; 6, с. 116-120].

Сьогодні використання цих обліків є важливим для встановлення обставин за тією або іншою справою.

ЛЕКЦІЯ 5.

Інформаційне забезпечення ОВС у розкритті та розслідуванні злочинів

Зміст

1. Поняття «інформація» та «інформаційне забезпечення».
2. Інформаційне забезпечення експертної діяльності.
3. Автоматизовані банки даних.

Література:

1. Афанасьев В. Г. Социальная информация и управление обществом / В. Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1975. – 408 с.
2. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. - Х., 1998. - С. 160.
3. Бедняков Д. И. Непроцессуальная информация и расследование преступлений / Д. И. Бедняков. – М., Юридична література, 1991.
4. Белкин Р. С. Криминалистика и доказывания / Р. С. Белкин, А. И. Винберг. – М. : Юрид. лит., 1969.
5. Босхолов С. С. Информационное обеспечение деятельности органов внутренних дел в сфере борьбы с преступностью : Учебное пособие / С.С. Босхолов // Под ред. Ю. Д. Блувштейна. – Минск : ВШ МВД СССР, 1987. – 78 с.
6. Виннер Н. Кибернетика и общество / Н. Виннер. – М., 1958.
7. Воскресенский Г.М. Теория и практика информационного обеспечения управления в органах внутренних дел. - М., 1985.
8. Глушков В. М. Основы безбумажной информатики / В. М. Глушков // – М. : Наука, 1987. – 243 с.
9. Грановский Г. Л. НТР и перспективы совершенствования судебной экспертизы / Г. Л. Грановский // Вопросы судебной экспертизы. Сб. науч. трудов. – М. : 1980. № 43. – С. 24- 54.

10. Дородницын А. А. Информатика: предмет и задачи / А. А. Дородницын // Кибернетика. Становление информатики. – М. : Наука, 1986. – С. 22 (сер. Кибернетика - неограниченные возможности и возможные ограничения).
11. Информатика в органах внутренних дел. – К. : Киев. высш. шк. МВД СССР, 1983.
12. Ипакян А. П. Организация системы информации и аналитическая работа в органах внутренних дел: Лекция / А. П. Ипакян // – М. : ВШ МВД СССР. 1971. – 31 с.
13. Іщенко А.В., Красюк І.П., Матвієнко В.В. Проблеми криміналістичного забезпечення гюзстїдування злочинів: Монографія. - К.: НАВСУ, 2002. - С 5 - 34
14. Новый тлумачний словник української мови: У 3-х т. Т. 1 / В. Яременко, О. Сліпушко. - К.: АКОНІТ, 2003. - С. 684.
15. Новик И. Б. Кибернетика: Философские и социологические проблемы / И. Б. Новик. – М., 1963. – С. 61.
16. Пацкевич А. П. Автоматизированные системы как элемент структуры информационно-криминалистического обеспечения раскрытия и расследования преступлений / А. П. Пацкевич // Пробл. криминалистики: Сб. науч. тр. – Минск : Академия МВД. Респ. Беларусь, 2003. – С. 143–146.
17. Пеньківський В. Інформаційне забезпечення експертної діяльності /В. Пеньківський //Право України, 2008. - № 7. – С. 67-70.
18. Плішкін В.М., Лисиченко В.П., Хорт І.В. Теорія управління органами внутрішніх справ: Навчальний посібник. - К., 1999.
19. Правова інформатика: (система інформатизації законотворчої, правозастосовної, правоохоронної судочинної та правоосвітньої діяльності в Україні): Монографія. - Ужгород: ІВА, 2003.
20. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650. – Із змін. від 06.04.2000; 07.02.2002; 03.04.2003; 18.11.2003; 11.05.2004.
21. Салтевский М. В. Идентификация и информация / М. В. Салтевский //

Правоведение. – 1965. – № 3. – С. 84–90.

22. Салтевский М. В. Криминалистика. В современном изложении юристов / М. В. Салтевский – Х. : “Рубикон”, 1996.

23. Самойлов Г. А. Судебная информация: сущность, закономерности возникновения / Г. А. Самойлов // Тр. высш. шк. МВД СССР. – М. : Моск. высш. шк. МВД СССР, 1971. – Вып. 32. – С. 159–170.

24. Сафаров Р. А. Государственно-правовая информация и общественное мнение / Р. А. Сафаров // Право и социология. – М. : Наука, 1973. – С. 34-56.

25. Свобода Є.Ю. Комп'ютерні технології в судово-експертній діяльності: проблеми впровадження, напрями використання / Є.Ю. Свобода //Право і суспільство – К., 2006. – № 2. - С. 124-128.

26. Свобода Є.Ю. Системи інформаційного забезпечення судово-експертної діяльності проблеми створення та функціонування / Є.Ю. Свобода //Право і суспільство – К., 2006. – № 1. – 129- 134.

27. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К., 1985.

28. Советский энциклопедический словарь. – М., 1989.

29. Содержание и цели правовой информации // Правовая информация. – М. : Наука, 1974. – С. 145–156.

30. Шеннон Н. К. Работы по теории информации и кибернетике. / Н. К. Шеннон // Пер. с англ. – М. : Изд-во иностр. лит., 1963.

31. Яблоков Н. П. Следственные ситуации в методике расследования преступлений / Н. П. Яблоков // Актуальные направления развития криминалистической методики и тактики расследования. – М. : 1978.

32. Лук'янчиков Є.Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів. /Є.Д. Лук'янчиков – Донецьк, 1998. -360 с.

33. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. Общая и частные теории. — М.: Юридическая литература, 1987. — 272 с.

34. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня / Р.С. Белкин. – М., 2001. – 240 с.

Поняття «інформація» та «інформаційне забезпечення»

У науці і літературі немає єдиного і однозначного визначення поняття “інформація”. Спеціалісти різних наук використовують своє власне визначення “інформації”, незважаючи на те, що це поняття є основною категорією кібернетики. З інформацією ми зустрічаємося щоденно, але суть поняття використовується в межах тієї науки, в якій застосовується.

В енциклопедичному словнику поняття “інформації” визначене таким чином: “по-перше, це – відомості, які передаються людьми усним, письмовим або іншим способом; по-друге, це – загальне наукове поняття, яке включає обмін відомостями між людьми, людиною і автоматом, автоматом і автоматом; по-третє, це – обмін сигналами в тваринному й рослинному світі; по-четверте, це – передавання ознак від клітини до клітини, від організму до організму” [28, с. 304]. Інформація забезпечує життєво та історично важливі напрямки діяльності людини, перетворюється в найбільш цінний продукт, основний товар, який став найбільшим об’єктом купівлі-продажу.

До середини ХХ століття термін “інформація” використовувався на загальноживаному рівні, що не потребував низки наукових, логічних пояснень. Тому в широкому розумінні слово “інформація” (з лат. informatio – роз’яснення, викладення) – це повідомлення, що передаються людьми усно, письмово чи іншим способом (за допомогою умовних сигналів і т.п.), а також сам процес передачі чи одержання цих повідомлень ...” [27, с. 3; 3, с. 353].

Зі стрімким розвитком науки кібернетики інформація стає невід’ємним її атрибутом. Спеціалістів уже не задовольняє старе визначення поняття “інформації”, їм необхідні більш конкретні її ознаки. Виникає необхідність у науковому фундаментальному дослідженні сутності інформації.

Одним із перших, хто дав визначення інформації, враховуючи проблеми, які виникли у світі, був американський математик Норберт Вінер. “...Інформація, - писав Н. Вінер, - це визначення змісту, одержаного із зовнішнього світу в процесі нашого пристосування до нього і пристосування до нього наших почуттів. Процес одержання, використання інформації є процесом

нашого пристосування до випадковостей зовнішнього середовища і нашої життєдіяльності в зовнішньому середовищі [6, с. 31]. За змістом таке визначення відображає лише одну сторону інформації, не розкриває повністю її сутності.

Подальше дослідження змісту інформації, з точки зору загальних законів філософії, призвело до нового тлумачення поняття інформації. На наш погляд, тільки філософська категорія відображення дозволила пізнати природу сутності інформації.

Відповідно до теорії філософа І.Б. Новика, “інформація являє собою якісну та кількісну характеристики організованості відображення” [15, с. 61].

Інформація і відображення розглядаються як єдине ціле, при цьому інформація виступає в якості засобу організованості і впорядкованості відображення, а управління – як процес упорядкування системи та впорядкованості відображення. Чим вищий рівень відображеного різноманіття, тим повнішими та глибшими будуть знання про об’єкти, що відображаються.

В.Г. Афанасьєв вважає, що існує міцний зв’язок інформації з практикою, оскільки інформація – діюча частина відображення [1, с. 28]. Кількість інформації можна розглядати як рівень впорядкованості відображення, а ентропію – як характеристику неупорядкованості різноманітних процесів та явищ.

Під інформацією в кібернетиці розуміють “будь-яку сукупність сигналів, впливів чи відомостей, які деяка система вбирає від навколишнього середовища (вхідна інформація), віддає в навколишнє середовище (вихідна інформація) чи, зрештою, зберігає в собі (внутрішня, внутрішньосистемна інформація)” [10, с. 22].

З появою автоматизованих інформаційних систем, поняття “інформація” отримало нове визначення – це позначення змісту, що одержується із зовнішнього світу. Як зазначає Н. Вінер, у процесі одержання і використання інформації ми пристосовуємось до випадковості зовнішнього середовища і

наша життєдіяльність в цій сфері не що інше, як ентропія всякої системи, незалежно від її природи та спрямованості, зважаючи на упорядковані зв'язки між її частинами та процесами, що протікають у ній та мають випадковий характер” [6, с. 31].

У посібниках з інформатики під інформацією розуміють відомості, які є об'єктом зберігання, передачі й перетворення, одним із ресурсів, без якого неможливе функціонування систем різного призначення [11, с. 6].

У теорії вірогідності під інформацією розуміють не будь-які повідомлення, якими обмінюються люди або передають їх технічними каналами зв'язку, а лише такі, які зменшують невизначеність у того, хто їх отримує [30].

Вичерпного тлумачення терміну “інформація” немає. Найбільш сталим, як було зазначено вище, є поняття про те, що інформація – це відображення, характеристика організованості відображення, єдність відображення. Відсутній і єдиний висновок щодо сутності поняття “інформації”, її правових основ.

Поняття “інформація” отримало законодавче визначення одночасно з набранням чинності (ст. 1) Закону України “Про інформацію”, в якому визначено, що це документовані або привселюдно оголошені відомості про події або явища, що відбуваються в суспільстві, державі і навколишньому природному середовищі [20].

Змістовний та аксіологічний аспекти інформації досліджуються в семантичній та прагматичній теоріях інформації. Крім кількості, цінності та змісту, інформації притаманні й інші властивості (правдивість, вірогідність, повнота, глибина, точність, переконливість, доказовість, новизна, ефективність, оптимальність, оперативність, надійність, виразовість), які досліджуються в роботах із соціальної теорії інформації.

Поняття “інформація” в правовій сфері останнім часом використовується поряд із терміном “докази”, але має свій зміст і характерні ознаки. Його розповсюдження у дослідженні правових явищ пов'язане з розвитком окремого загальнонаукового інформаційного підходу [129],

внаслідок якого сформувався новий напрям, що поєднує предмет науки криміналістики з інформаційними процесами [9, с. 54; 21, с. 84-90].

Поняття “інформація” є об’єктом постійного дослідження у правовій науці. Існує значна кількість теорій щодо інформації. Як правило, цей термін тлумачиться з потреб конкретної соціальної галузі, при цьому, концентрація уваги акцентується на окремих аспектах його змісту. Поняття “інформація” ототожнюють з поняттям “дані”, “відомості”, “повідомлення”, “знання” тощо. Завдяки цьому підходу з’явилися такі поняття, як “правова” [29, с. 145-156], “юридична” [24, с. 34-56], “судова” [23, с. 159-170], “доказова” [4, с. 173], “орієнтуюча” [4, с. 182], “криміналістична” [16, с. 143-146], “слідча” [31, с. 22] інформація тощо.

Вся діяльність правоохоронних органів пов’язана з обробкою різної за характером інформації у сфері боротьби зі злочинністю, тому непросто дати однозначне визначення інформації стосовно всієї діяльності правоохоронних органів. Вчені-юристи працюють над цією проблемою. Один із варіантів поняття інформації в органах внутрішніх справ запропонував А.П. Іпакян. Він вважає, що “під інформацією в органах внутрішніх справ слід розуміти повідомлення, які відображають стан злочинності і охорони громадського порядку, характеризують сили і засоби органів внутрішніх справ, способи і методи впливу на систему, якою керують і результати керівних впливів, умови і прояву навколишнього середовища, що впливають на стан сфери управління і ефективність діяльності органів внутрішніх справ” [12, с. 7]. Інший дослідник Босхолов С.С. під інформацією у сфері боротьби зі злочинністю розуміє “деяку сукупність відомостей, даних, уявлень, які визначають ступінь знань про злочинність, про ті чи інші явища, процеси, події і факти, пов’язані із злочинністю та боротьбою з нею” [5, с. 10]. Автори цих визначень у понятійний апарат інформації включають тільки питання, пов’язані з профілактикою злочинів та охороною громадського порядку. Практично немає визначення інформації стосовно діяльності експертних підрозділів, які здійснюють судово-

експертну діяльність і вирішують конкретні завдання по боротьбі зі злочинністю.

М.В. Салтевський інформацію, що обертається у сфері розслідування злочинів, називає криміналістичною і звертає увагу на її специфічні ознаки: вона використовується сукупно з іншими видами інформації, утворюючи систему, яка дозволяє встановлювати обставини події злочину; в інформаційній системі вона має домінуюче значення; слідчий отримує її завдяки проведенню слідчих дій, а орган дізнання – при проведенні оперативно-розшукових заходів [22, с. 142-143]. Із наведеного видно, що для віднесення тих чи інших відомостей до криміналістичної інформації автор виходить з їх цільового призначення та способів отримання.

У своїй діяльності судовий експерт стикається з різною інформацією, інформаційними технологіями і носіями інформації. Перш за все, судовий експерт у визначених формах пізнає явища та об'єкти матеріального світу. Таке пізнання здійснюється шляхом оперування інформацією, яку вилучають із різних слідів (джерел), які відобразили подію злочину як процес взаємодії і слідоутворення.

Судово-експертна діяльність має дослідницький, пошуковий характер, пов'язаний з великими труднощами, оскільки пізнання злочинів, їх обставини здійснюється ретроспективно, часом при значній протидії зацікавлених осіб із досить різноманітними інтересами, які інколи виключають один одного, свідомо викривляють істину. Така діяльність відбувається за загальними методами пізнання соціальних явищ. У криміналістиці її розглядають як складний інформаційно-пізнавальний процес, що складається з етапів пошуку інформації, вироблення й реалізації рішень та методів, прийомів, які чергуються між собою до того часу, поки злочин не буде розкрито і з'ясовано всі обставини його вчинення, тобто до встановлення об'єктивної істини у справі [3, с. 108]. З цього приводу В.М. Глушков зазначає, що "...по суті не має жодної ділянки людської діяльності, де б ми не мали справу з перетворенням інформації" [8, с. 104].

Діяльність судового експерта спрямована на дослідження матеріальних слідів злочину з метою одержання доказової інформації, спрямованої на розкриття і розслідування злочинів. Матеріальні сліди вилучені при огляді місця злочину у вигляді предметів чи безпосередньо у вигляді самих слідів, що стосуються місця злочину (ломик, гільза, сліди рук, взуття і т.п), речові докази, вилучені при обшуку (зброя, боєприпаси, різного роду тексти і т.п). Інколи спеціалісту доводиться мати справу і з ідеальними відображеннями (наприклад, відображення образу злочинця у свідомості потерпілого при створенні суб'єктивного портрету). Матеріальні та ідеальні сліди в процесі дослідження стають в майбутньому доказовою інформацією у кримінальних справах. Тому доказова інформація стане результатом зміни, що виникла в процесі відображення подій злочину на об'єктах, що відображають (в слідах, предметах і т.п). Отже, інформація у сфері судово-експертної діяльності взаємопов'язана з правовою інформацією, але не ідентична їй. Виходячи з цього, інформація в судово-експертній діяльності – це комплекс багатосторонніх даних про факти, події і явища, які є відображенням злочинної діяльності, що містяться в матеріальних або ідеальних слідах, які одержані спеціалістом і використовуються для розкриття та розслідування вчиненого правопорушення.

Сучасний рівень розвитку суспільства характеризується стрімким зростанням потоків і обсягів інформації, ускладненням механізмів управління соціальними процесами та явищами. Однією із важливих функцій органів управління будь-якої соціальної системи є інформаційне забезпечення її діяльності. Ця діяльність спрямована на створення, організацію функціонування та вдосконалення інформаційних систем, які служать успішному виконанню задач управління.

Розкриття предметно-галузевої значущості поняття "інформаційне забезпечення" потребує перш за все з'ясування семантичної сторони слова "забезпечення", яке останнім часом часто вживається в законодавстві, юридичній літературі. На дану обставину звернули увагу А.В. Іщенко, І.П. Красюк та В.В. Матвієнко. Вони розглянули застосування словосполучення

інформаційне забезпечення у військовій справі, економії, управлінні та юридичній науці, а також визначили напрями інформаційного забезпечення в правоохоронній діяльності [13,2].

У довідкових виданнях термін "забезпечення" тлумачиться хоча і у близьких значеннях, але вони мають певні відмінності. Так, у Новому тлумачному словнику української мови він розглядається у двох значеннях: 1) надання чи створення матеріальних засобів, і 2) гарантування чогось [14, 684].

Термін "забезпечення" у юридичному значенні можна розглядати в двох аспектах, а саме унормування певного порядку діяльності суб'єктів суспільних відносин, по-перше, і передбачені законом чи вироблені практикою сукупності заходів, спрямованих на удосконалення або покращення функціонування чогось за певних умов.

Семантичні аспекти і тлумачення забезпечення з лінгвістичних позицій дозволяє розглядати його - як вид діяльності; - як систему напрямків чи певні заходи, цілеспрямовані на покращення чи удосконалення чогось конкретного.

Таким чином, термін "забезпечення" як номінативну одиницю мови припустимо розглядати в теоретичному значенні - як сукупність засобів, інструментів, застосованих для вирішення певних завдань, а також умов, які сприяють процесу їх вирішення, і в практично-функціональному значенні - як сукупність напрямків створення зазначених вище засобів та умов, визначення порядку і правил їх апробації, впровадження і застосування в практичних сферах діяльності.

Під забезпеченням у широкому розумінні щодо розслідування злочинів, виходячи з наведеного його тлумачення, належить розуміти систему відповідно наукових і практичних напрямків його оптимізації, а також розробки і прийняття певних рішень і заходів в процесі діяльності органів дізнання і досудового слідства при провадженні в конкретних кримінальних справах.

При цьому слід зауважити, що поняття "інформаційне забезпечення" широко використовується різними науками, насамперед, при розкритті тих чи інших питань управління в різних сферах суспільного життя.

Воскресенський Г.М. під інформаційним забезпеченням передбачав діяльність, яка організується в рамках управління, спрямовану на проектування, функціонування та вдосконалення ін формаційних систем, які забезпечують ефективне виконання задач управління [7, 21].

На думку Плішкіна В.М., інформаційне забезпечення можна визначити як комплекс організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів та методів, котрі забезпечують в процесі управління і функціонування системи інформаційні зв'язки та елементів (суб'єктів і об'єктів) шляхом оптимальної організації інформаційних масивів баз даних і знань [18].

Як зазначає Бандурка О.М., інформаційне забезпечення управління в органах внутрішніх справ являє собою органічну єдність роботи щодо визначення змісту, обсягів, якості інформації, необхідної для здійснення управління, а також заходів щодо раціональної організації процесів для здійснення управління, а також заходів щодо раціональної організації процесів збирання, систематизації, накопичення та обробки цієї інформації шляхом застосування різноманітних методів, методик і технічних засобів [2,160].

Інформаційне забезпечення організації управління є однією з функцій створення умов (організовування) ефективності здійснення управлінської діяльності на всіх її рівнях від окремої посадової особи до вищих органів державної влади. Цю функцію в теорії і практиці управління соціальними системами ще називають інформаційно-аналітичне забезпечення. Саме від інформаційного забезпечення залежить ефективність управління певною системою.

До поняття інформаційного забезпечення віднесений організаційний аспект, який вказує на головні напрямки правового регулювання інформаційного забезпечення. Таке значення зазначеного терміна може бути співвіднесене з діяльністю, що пов'язана із збиранням, реєстрацією, передачею, зберіганням і опрацюванням інформації.

Інформаційне забезпечення правоохоронної діяльності має два аспекти. По-перше, правовий, який стосується визначення правової основи проведення

адміністративно-управлінських, оперативно-розшукових, слідчих заходів, умов та підстав для їхнього проведення, гарантій дотримання законності, прав та обов'язків підрозділів, які борються з комп'ютерною злочинністю, по-друге - технічний, який полягає в забезпеченні доступу до інформаційних підсистем та картотек усіх рівнів, отриманні та переданні інформації, забезпеченні захисту інформації.

Інформаційне забезпечення можна розглядати як своєрідний загальний метод організації чи удосконалення тієї чи іншої діяльності. В той же час це процес, пов'язаний з отриманням (збиранням), переробкою, використанням та збереженням інформації, яка відображує реальні явища, події, факти і т.ін.

Є. Лук'янчиков зазначає, що інформаційне забезпечення ... доцільно розуміти в двох функціональних значеннях, а саме, з одного боку, як правове регулювання... і його сутність, з точки зору інформаційного підходу з позиції повноти і досконалості, чіткості регулювання діяльності ..., а, з іншого – це вдосконалення діяльності в плані наукового, методичного забезпечення, використання криміналістики та інших прикладних і спеціальних дисциплін (судової медицини, судової психології) з метою підвищення якості діяльності» [32, с. 112].

Таким чином, інформаційне забезпечення можна визначити як комплекс організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів та методів, котрі забезпечують в процесі управління і функціонування системи інформаційні зв'язки та елементів (суб'єктів і об'єктів) шляхом оптимальної організації інформаційних масивів баз даних і знань.

Інформаційне забезпечення експертної діяльності

Друга половина ХХ століття ознаменувалась упровадженням комп'ютерної техніки та інформаційних технологій в усіх сферах діяльності суспільства. Сьогодні практично жодне виробництво не обходиться без використання сучасних комп'ютерних технологій обробки інформації, тобто інформаційних технологій.

Використання інформаційних технологій у практичній діяльності з ведення криміналістичних обліків, насамперед, шляхом упровадження методичних розробок і технічних засобів, які забезпечують швидкий і повний аналіз реєстраційної інформації.

Що таке інформаційна технологія? Технологія - це комплекс наукових та інженерних знань, реалізованих у прийомах праці, наборах матеріальних, технічних, енергетичних, трудових факторів виробництва, засобах їх об'єднання для створення продукту або послуги, що відповідають певним вимогам. Тому технологія нерозривно пов'язана з машинізацією виробничого або невиробничого, насамперед управлінського процесу. Управлінські технології ґрунтуються на застосуванні комп'ютерів і телекомунікаційної техніки.

Відповідно до визначення, прийнятого ЮНЕСКО, інформаційна технологія – це комплекс взаємозалежних, наукових, технологічних, інженерних дисциплін, що вивчають методи ефективної організації праці людей, зайнятих опрацюванням і збереженням інформації; обчислювальну техніку і методи організації і взаємодії з людьми і виробничим устаткуванням, практичні додатки, а також пов'язані з усім цим соціальні, економічні і культурні проблеми. Самі інформаційні технології вимагають складної підготовки, великих початкових витрат і наукомісткої техніки. Їхнє введення повинно починатися зі створення математичного забезпечення, формування інформаційних потоків у системах підготовки спеціалістів.

У різних джерелах пропонуються різні формулювання поняття «інформаційні технології»:

– цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розподіл даних, доступ до джерел даних незалежно від місця їхнього розташування [33];

– цілеспрямовано організована сукупність інформаційних процесів для створення й використання інформаційних продуктів або надання інформаційних послуг;

– технологічний процес, предметом обробки й результатом якого є інформація [34].

Інформаційна технологія, як і будь-яка інша, повинна відповідати таким вимогам: забезпечувати високий рівень розчленування всього процесу опрацювання інформації на етапи (фази), операції, ДІТ; включати весь набір елементів, необхідних для досягнення поставленої мети; мати регулярний характер. Етапи, ДІТ, операції технологічного процесу можуть бути стандартизовані й уніфіковані, що дозволить більш ефективно здійснювати цілеспрямоване керування інформаційними процесами.

На думку О.Р. Росінської, інформаційні технології застосовуються для:

– автоматизації збирання та обробки експериментальних даних, отриманих у процесі різних досліджень: фізико-хімічних, автотехнічних, вибухотехнічних, біологічних та інших;

– створення банків даних та автоматизованих інформаційно-наукових систем за конкретними об'єктами експертизи;

– створення системи аналізу зображень, які дозволяють здійснювати діагностичні та ідентифікаційні дослідження;

– створення програм виконання допоміжних розрахунків відомими формулами та алгоритмами, які необхідні, наприклад, автотехнічних, інженерно-технічних експертизах та ін.;

– розробка програмних комплексів автоматизованого виконання як власне експертних завдань, так і підготовка самого експертного висновку.

Правове регулювання з точки зору інформаційного підходу з метою повноти і досконалості регулювання експертної діяльності здійснюється кодексами: КПК, ЦПК, ГПК, Митним кодексом, Кодексом адміністративного судочинства, Законом України «Про судову експертизу», відомчими

інструкціями і настановами МВС України, де передбачені основні спеціальні й технічні заходи такого забезпечення, тощо.

Складовою інформаційного забезпечення судово-експертної діяльності є масив нормативних актів з питань судової експертизи. Значення цієї інформації для експертів зростає у зв'язку з розвитком інституту судової експертизи в цивільному, господарському процесі, адміністративному судочинстві. Тому необхідне законодавче закріплення поняття і змісту інформаційного забезпечення діяльності державних експертних закладів і розроблення програми з інформації і комп'ютеризації судово-експертної діяльності (можливість її функціонування в рамках комп'ютерного робочого місця експерта, експлуатація в рамках єдиної мережі судових-експертних закладів, вдосконалення комп'ютерної техніки і мови програмування системи управління базами даних). Закон «Про судову експертизу» регулює лише відносини, пов'язані з діяльністю державних експертних закладів. Діяльність недержавних експертів і недержавних експертних закладів, а також багато загальних питань, пов'язаних з судовими експертами, залишається за рамками даного Закону.

У плані наукового і методичного забезпечення – це насамперед експертна техніка, яка запозичена із різних галузей науки і техніки та скомпонована в стаціонарні й лабораторні комплекси. Профіль лабораторій НД інститутів і їх відділень, ЕКП УВС і УВДТ, а також інших відомчих лабораторій (СБУ, МО тощо) визначається специфікою технічного устаткування і методами дослідження. Разом з тим загальні методи дослідження і технічні засоби їх реалізації залишаються однаковими для багатьох різних профільних лабораторій. Тому експертну техніку можна поділити на: а) лабораторну, б) вимірювальну, в) освітлювальну, г) відтворення зображення, д) мікроскопічну, е) акустичну, е) дослідження мікрооб'єктів і запахів, ж) автоматизації і комп'ютеризації. Вона дозволяє експерту зробити очевидною інформацію, яка відображена в матеріальному джерелі, та виявити її ознаки.

Експерт, як правило, використовує засоби і методи з будь-яких галузей науки і техніки, тому неможливо дати вичерпну класифікацію експертної

техніки та і немає такої необхідності. Зазначені технічні засоби є загальними для більшості експертних досліджень.

Засоби автоматизації і комп'ютеризації з'явилися в практиці експертних лабораторій наприкінці минулого століття і перетворили працю експерта, звільнили його від рутинної роботи.

Автоматизовані банки даних

В інформаційно-аналітичних підрозділах ОВС України функціонує автоматизований банк даних (АБД). АБД – система інформаційних, програмно-технічних засобів і організаційних заходів щодо нагромадження та багаторазової і багатоцільової обробки за єдиною технологією (на базі використання обчислювальної техніки і комунікаційних засобів зв'язку та мереж) інформації про об'єкти обліку для використання її при розкритті, розслідуванні і запобіганні злочинів; розшуку злочинців та інших категорій осіб. Ця система є універсальною і працює на кількох рівнях: центральному (загальнодержавному) і регіональному. АБД включає такі відомості: про осіб, які вчинили злочини на території країни, області, незалежно від запобіжного заходу; засуджених на території України до довічного ув'язнення і позбавлених волі й таких, що відбувають покарання, незалежно від виду і міри покарання; засуджених і тих, що відбувають покарання за межами України, матеріали про яких передані відповідно до договорів про правову допомогу; засуджених, щодо яких до вступу вироку у законну силу були застосовані акти про амністію або помилування зі звільненням від покарання і заміною більш м'яким; про тих, хто перебуває в державному і міждержавному розшуку; психічно хворих, які за висновком медичних установ становлять небезпеку для оточення (що перебувають на спеціальному обліку в органах охорони здоров'я); про нерозкриті злочини за способом вчинення злочину і приховування викраденого майна; про предмети, речі, що мають індивідуальні номери або характерні ознаки, викрадені, вилучені у затриманих і арештованих; викрадені, виявлені предмети антикваріату; про викрадені, викрадені не знайдені

автомобілів транспортні засоби; про викрадену, загублену, вилучену, знайдену і добровільно здану вогнепальну нарізну зброю, боєприпаси, вибухові речовини; викрадені документи загальнодержавного використання; про наркотичні й інші сильнодіючі лікарські речовини, що мають маркування; про вогнепальну і газову зброю, що знаходиться у користуванні (власності) організацій і громадян з дозволу ОВС.

Нагромадження й обробка інформації в АБД не створює нового виду обліку. АБД є своєрідним універсальним інструментом, що надає широкі можливості автоматизованого зосередження, пошуку і видачі інформації.

Слідчі й оперативні працівники, за допомогою АБД, можуть здійснювати: встановлення факту наявності матеріалів про особу, що перевіряється, за якими видами обліку вона значиться, чи не знаходиться така особа в розшуку; одержання за установчими даними особи її біографічних відомостей, прикмет, способів вчинення нею злочинів, адміністративних правопорушень; отримання для перевірки на причетність до вчинення нерозкритих злочинів інформації про осіб за особливими прикметами, способи вчинення злочину, за прикметами злочинного зазіхання і т. п.; одержання інформації про осіб, які володіють заданою сукупністю ознак біографічного характеру, зовнішності, які мають конкретні прізвиська, імена, які вчинили злочини характерним способом, які відвідують конкретні місця або населені пункти; надання інформації про нерозкриті злочини і особливі прикмети підозрюваних осіб; видача інформації про наявність аналогічних нерозкритих злочинів, що можуть бути вчинені одними і тими ж особами; перевірка номерних речей за характерними ознаками, предметів, зброї, боєприпасів, документів, що мають відношення до оголошених у розшук.

Автоматизація методів експертних досліджень здійснюється двома шляхами. Перший – це автоматизоване вирішення завдань на підставі закладеної в ЕОМ програми, коли програмний комплекс не тільки реалізує розрахунки за готовими формулами, а й видає текст висновку експерта (наприклад, система «Авто-екс» для вирішення завдань автотехнічної

експертизи у справах про наїзди транспортних засобів на пішоходів). Пізніше ця програма почала використовуватися з використанням телетайпного зв'язку «Телеавто-екс», що дозволило розширити коло її користувачів.

Другий шлях – розроблення програмно-технічних комплексів, які використовуються експертами безпосередньо, без оператора в діалоговому режимі. Це такі комплекси, як «Контраст» для вирішення завдань ідентифікації об'єктів за ознаками складу і структури, «Фазан» – встановлення фазового складу об'єкта за результатами його дослідження методами рентгенофазового аналізу, «Кортик» – для вирішення завдань встановлення холодної зброї, «Балекс» – для вирішення завдань дослідження вогнепальної зброї тощо. Розвиток програмно-апаратних засобів створив складні автоматизовані системи для роботи з великими базами даних і обробки великих потоків криміналістично значимої інформації. Вони отримали назву програмно-технічні комплекси (ПТК) криміналістичного призначення. З іншого боку, створюються банки даних АПС конкретних об'єктів експертизи. В сучасний період створені і функціонують такі АПС, як «Метал» – для дослідження об'єктів і їх сплавів, «Так Лаб» – дослідження наркотичних лікарських речовин і їх метаболітів (прекурсорів), «Волокно» – встановлення ознак текстильних волокон тощо. Такі ПТК стали основними для створення і організації автоматизованих криміналістичних обліків.

Практична діяльність криміналістичних та інформаційно-довідкових обліків визначається загальною методикою кримінальної реєстрації, кожний окремий вид та підвид повинен мати й має особливу методику, застосовує свої інформаційні технології, які враховують його специфіку та особливості об'єктів. Безумовно прийоми, методи, технології та технічні засоби, які застосовуються для роботи, наприклад, з колекціями куль та гільз зі слідами вогнепальної зброї значно відрізняються від таких при роботі зі слідами рук чи підробленими грошима, не кажучи вже про об'єкти біологічного походження.

Вітчизняна і зарубіжна практика судово-експертних досліджень останніх років свідчить про те, що підвищення їх ефективності та наукової

обґрунтованості нерозривно пов'язане з підвищенням рівня автоматизації інформаційного забезпечення судово-експертної діяльності. Це визначається низкою обставин.

По-перше, в сучасних умовах об'єктами експертного дослідження можуть бути тисячі різновидів матеріалів, речовин і виробів, кожний з яких характеризується безліччю властивостей та ознак, а отже інформацією про них.

По-друге, оперативне отримання інформації про конкретні об'єкти дослідження та її аналіз стали можливі лише з використанням сучасних автоматизованих систем і комплексів, на базі яких нині розроблено безліч методик вирішення широкого спектру експертних завдань.

По-третє, важливою сферою автоматизації інформаційного забезпечення стала організаційно-управлінська діяльність у галузі судової експертизи. Тобто, не тільки експерт, але керівництво експертної установи мають оперувати величезною кількістю не лише криміналістичної, але й допоміжно-довідкової інформації. З цією метою в експертних установах створюються автоматизовані системи, банки даних яких акумулюють відповідну інформацію [17, с. 67-70].

За останні кілька років автоматизовані банки даних набули широкого застосування в експертній практиці.

Автоматизовані експертні систем для обробки криміналістичної інформації, за виразом Р.С. Белкіна, є одним з "прогресивних засобів і методів збирання, зберігання, пошуку і передачі реєстраційної інформації" [33, с. 174]. Зазначимо, що про необхідність автоматизації криміналістичних обліків Б.М. Комаринець писав ще в 1937 році, визнаючи безумовні переваги передачі на відстань зображень відбитків пальців, зазначаючи, що цей спосіб потребує виготовлення спеціальних дорогих приладів, обслуговування цих приладів висококваліфікованими працівниками або мережею з певною кількістю телепередавачів [25, с. 124-128].

На думку Р.С. Белкіна, інформатизація судової експертизи йде за такими напрямками:

комп'ютерна техніка використовується для автоматизації збирання та обробки експериментальних даних;

інформаційне забезпечення експертних досліджень, тобто створення банків даних й автоматизованих інформаційно-довідкових систем;

системи аналізу зображень;

використання інформаційних технологій в експертизах та дослідженнях, тобто програмні комплекси або окремі програми виконання допоміжних розрахунків за відомими формулами та алгоритмами;

розробка програмних комплексів автоматизованого вирішення експертних завдань [34, с. 585-588].

Безпосереднім призначенням кримінальної реєстрації є утворення попередніх умов для ідентифікації об'єктів, що реєструються, відповідних довідок про них. За допомогою реєстраційних даних здійснюється розшук та ідентифікація об'єктів шляхом порівняння матеріалів реєстрації з ознаками об'єкта, що перевіряється.

Кожен вид криміналістичного обліку – це фактично інформаційно-пошукова система. Використання криміналістичних обліків передбачає застосування інформаційних технологій та можливостей ЕОМ.

У вузькому розумінні реєстрація є процесом фіксації в установленому порядку ознак об'єктів в облікових документах за наявності необхідних підстав

Автоматизовані балістичні ідентифікаційні системи (АБІС), автоматизовані дактилоскопічні ідентифікаційні системи (АДІС), автоматизовані обліки, споживачами інформації яких є в основному оперативно-слідчі підрозділи органів внутрішніх справ і експертні заклади (обліки підробних грошей), цінних паперів, документів, акцизних і спеціальних марок на алкогольну і тютюнову продукцію, фонотеки голосу і мови осіб), слідотеки знарядь злочину, взуття і протекторів шин автотранспортних засобів (АПС).

Вони мають текстову, графічну і формалізовану інформацію обсягом від 20 до 300 000 об'єктів.

Функціонують і такі види обліків, як облік саморобних вибухових пристроїв, суб'єктивних портретів осіб, які розшукуються, черепів невпізнаних трупів, облік ДНК біологічних об'єктів тощо. Поширені в експертній практиці й такі програмно-технічні комплекси АДС «Папілон», «м. Міас», «Дакто 2000» (НПО тоді м. Мінськ), «Сонда» (ТО «Следопит» м. Міюке), АБІС «ТАІС» (ЗАО «Русприлад» м. Санкт-Петербург), «Арсенал» (ТО «Папілон» м. Міюке), ПТК створення суб'єктивних портретів «ФРС-2» (МДТУ ім. Баумана), «Портрет» (ТОВ «Злекард» м. Томськ), «Барс» (ТОВ «Барс» Інтернешил, м. Дмитров).

Стан розробників погіршується через відсутність загальної стратегії комп'ютеризації судової експертизи, принципів перекладу на нову мову програмування. Проте, не зважаючи на недоліки, що мають місце в процесах автоматизації судової експертизи, тенденція розвитку експертних методів безумовно має перспективний характер і в майбутньому буде відбуватися все більш помітно і повно.

Останнім часом набуває все більшого значення поглиблена, всебічна ідентифікація транспортних засобів. Наведемо приклад використання комп'ютерної програми “VINassist” з комплексного дослідження транспортних засобів.

Програма “VINassist” покликана допомагати в ідентифікації транспортних засобів різних марок, виготовлених в США або Канаді, призначених для продажу в цих країнах.

Програма має низку важливих позитивних якостей: займає мало місця в комп'ютері; оновлюється щонайменше один раз на рік; розшифровує номер кузова; дозволяє перевіряти контрольний знак і реконструювати номер кузова.

Програма “VINassist” розроблена Національним бюро з розслідування страхових злочинів США. Цей продукт є сучасним електронним довідником, який дозволяє розшифрувати номери кузовів автомобілів, виготовлених починаючи з 1981 року.

Програма “VINassist” надає можливість декодування та редагування всіх складових номера кузова. При введенні 17-значного VIN-номера програма

описує складові частини: країну походження, виробника, тип транспортного засобу, модель, систему безпеки і повну масу, тип та об'єм двигуна, перевірить контрольну цифру, рік виробництва, завод, а також те, чи знаходиться порядковий номер автомобіля в допустимих межах для цього року випуску, та дозволяє надрукувати картку розшифрованих даних.

За контрольним знаком також можна перевірити автомобілі БМВ та вантажні автомобілі Volvo, виготовлені для продажу в Європі: програма не розшифровує весь номер кузова, але контрольну цифру перевірить.

Програма "VINassist" дозволяє реконструювати номер кузова. Більшість виробників США та Канади наносять такі номери двигуна та коробки передач, в яких, як правило, останні 6-8 знаків повторюють останні 6-8 знаків номера кузова. Це стосується також автомобілів Jeep Grand Cherokee, випущених у США та Канаді, починаючи з 1997 року Вони мають вищевказані номери, які можна використовувати для ідентифікації. Після пошуку номера двигуна, коробки передач або іншого достовірного носія даних з порядковим номером автомобіля можна провести реконструкцію VIN-номера, підбираючи можливі варіанти програми "VINassist" для кожної складової та звіряючи їх з досліджуваним автомобілем.

Наведемо приклад ефективного застосування зазначеної програми.

До відділення комплексного дослідження транспортних засобів МРЕВ м. Львова 13 літня 2002 року звернувся місцевий житель М. із заявою про зняття з обліку автомобіля Jeep Grand Cherokee. Навіть не оглядаючи автомобіль, при перевірці за програмою "VINassist" експертами було встановлено, що контрольна цифра "9" у номері кузова не відповідає розрахункам. Подальшим дослідженням автомобіля експерти встановили, що номер кузова перебитий [25, с. 124-128].

Що стосується колекцій довідкового і натурального характеру, то вони використовуються з метою інформаційного забезпечення пізнавальної діяльності експерта. В судовій експертизі вони мають два види: натурні колекції і оптові форми. До об'єктів натурних колекцій належать колекції

зразків підозв взуттяг залишків пломб, ножів, фарного скла, зразків тканин, волосся тварин, луски риб тощо. Натурні колекції можуть бути представлені у вигляді безпосередніх об'єктів або у вигляді їх зображень. Експертно-криміналістичні підрозділи МВС мають такі описові колекції, як довідковий фонд публікацій з різних напрямів судово-експертної діяльності (включаючи і управлінську), АПС нормативних документів МВС тощо.

В законодавстві відсутнє визначення поняття і змісту інформаційного забезпечення діяльності державних судово-експертних установ (в кодексах та Законі України «Про судову експертизу»). Деякі вчені вузько розуміють це поняття, визначаючи його тільки як можливість на запити керівників цих закладів отримувати зразки, каталоги продукції, технічну і технологічну документацію та інші матеріали, отримувати після закінчення експертизи предмети – речові докази у справі для використання їх в експертній, науковій та навчально-методичній діяльності. Вважаю, що елементами інформаційного забезпечення експертної діяльності є і відомості про об'єкти судових експертиз, інформація про методи і методики вирішення експертних завдань. Ці відомості мають місце в загальнонауковій і спеціальній літературі, а також в наукових звітах і архівах експертних висновків. Такі фонди слід створювати з кожного виду (роду) судових експертиз у вигляді переліку методів і методик із зазначенням галузі їх описання .

Деякі аспекти методологічного забезпечення судово-експертної діяльності закріплені в нормативно-правовому аспекті (Закон «Про судову експертизу» 2004 р.). Відповідно до ст. 8 цього Закону створено Координаційну раду з проблем судової експертизи. Координація організаційної й наукової роботи потребує створення реєстру сертифікованих експертних методик з міжвідомчою координацією.

Починаючи з 1996 р. в РФ створені переліки й паспорти близько 300 судово-експертних методик, їх реквізити (сукупність даних, які її засвідчують) і структура (сукупність основних етапів і реалізації).

В Україні робота щодо формування реєстру атестованих (сертифікованих) судово-експертних методик тільки розпочалася й провадиться секцією з теоретичних, загально-методичних та організаційних питань судової експертизи Науково-консультативної і методичної ради з проблем судової експертизи (наказ МЮ України № 305/7 від 11 квітня 2003 р.) [17, с. 67-70].

Впровадження сучасних інформаційних технологій сприяє широкому використанню персональної комп'ютерної техніки, поширенню сфери її застосування. В результаті цього виникли певні позитивні тенденції, серед яких є:

- наявність певної кількості у всіх експертних підрозділів комп'ютерної техніки;
- загальне підвищення рівня комп'ютерної грамотності співробітників експертної служби;
- розширення переліку комп'ютеризованих інформаційних систем;
- поширення “географії” використання сучасних засобів комп'ютерної техніки у діяльності всіх ланок експертної служби МВС України;
- розповсюдження технології безпаперової обробки інформації;
- створення комп'ютерної мережі обміну інформацією.

Разом з цим застосування комп'ютерної техніки при несистемному визначенні її місця і ролі в інформаційному забезпеченні експертної служби подекуди має і негативні наслідки, а саме:

- низький рівень інтеграції інформаційних систем;
- дублювання функцій інформаційно-аналітичних підрозділів експертної служби МВС України;
- нераціональне використання коштів на придбання та розробку програмно-технічних комп'ютеризованих інформаційних систем.

ЛЕКЦІЯ 6.

Криміналістичні обліки Міжнародного інформаційного банку СНГ та Інтерполу

Зміст

1. Правові основи інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ країн СНГ та Інтерполу.
2. Основні напрямки діяльності міжнародного інформаційного банку країн СНГ та Інтерполу.

Література:

1. Абросимов В.П. Криминалистические учеты: Учебно-практическое пособие. /В.П. Абросимов. – М.: ВШ МВД СССР, 1962.
2. Пацкевич А.П. Криминалистический учет: Учебное пособие /А.П. Пацкевич. – Минск: Академия МВД Республика Беларусь, 2000. – 103 с.
3. Об объявлении Регламенты совещания министров внутренних дел “Соглашений о сотрудничестве между МВД Украины и других государств”: Приказ МВД Украины от 12.08.92 № 524.
4. Про затвердження “Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів: Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної Прокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 09.01.97 № 3/1/2/5/2/2.

Правові основи інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ країн СНГ та Інтерполу

З метою ефективної інформаційної взаємодії правоохоронних органів України з органами внутрішніх справ країн СНД, а також з Інтерполом

укладено міжнародні договори про правову взаємодопомогу між МВС країн ближнього й далекого зарубіжжя. У ряді цих угод юридично закріплено питання інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ країн СНД і прийнято рішення про створення Міждержавного інформаційного банку (МІБ). Місцем збереження централізованої оперативно-довідкової й дактилоскопічної картотек, автоматизованого банку даних, криміналістичних та інших обліків, а також архівної інформації Міждержавного інформаційного банку, є МВС Російської Федерації [1]. Основними напрямками діяльності МІБ ГІЦ МВС РФ є:

- формування і ведення централізованих криміналістичних обліків, автоматизованих банків даних криміналістичної інформації, видача у встановленому порядку правоохоронним органам держав Співдружності Незалежних держав, країн Балтії й Грузії, Національним Бюро Інтерполу, а також іншим міністерствам і відомствам інформації про події, предмети й осіб.

- організація і ведення банків даних на осіб, оголошених у розшук (готує і розсилає в ОВС Росії, країн Співдружності, Балтії і Грузії матеріали про оголошення й припинення розшуку, пошукові бюлетені й інші відомості пошукового характеру).

- інформаційне забезпечення розшуку на території Росії, держав Співдружності, країн Балтії і Грузії осіб, безвісти зниклих, викраденої зброї, транспортних засобів, предметів, що мають історико-культурну й художню цінність, релігійної атрибутики та інших цінностей.

- забезпечення доступу працівникам ОВС Росії, країн Співдружності, Балтії й Грузії до центрального (міждержавного) банку інформації.

- обробка, збереження й видача безоплатно по запитах правоохоронних органів країн СНД, Балтії й Грузії, що знаходяться в МІБ зведень про об'єкти централізованого обліку.

- формування, поповнення й ведення центрального довідково-інформаційного фонду вітчизняних і закордонних науково-технічних матеріалів.

МІБ, до якого входить і Федеральний банк кримінальної інформації (далі ФБКІ) МВС РФ на базі ГІЦ, вирішує комплекс завдань з інформаційного забезпечення запобігання, розкриття й розслідування злочинів, здійснює автоматизацію федеральних оперативно-довідкових, оперативно-розшукових і криміналістичних обліків, створення інтегрованих банків даних, випускає циркуляри на оголошення (припинення) федерального й міждержавного розшуку, удосконалює їх інформаційне й нормативно-методичне забезпечення.

Правоохоронні органи України можуть одержувати таку інформацію, що знаходиться в масивах у МІБ:

Про засуджених, які відповідно до нормативних актів міністерств внутрішніх справ країн СНД, підлягають облікові в МІБ ГІЦ МВС РФ і т. ін.

Про предмети злочинного зазіхання, втрачені, вилучені і безгосподарні речі: нарізну вогнепальну зброю; автотранспорт; антикваріат; радіо-, відео-, фото-, і комп'ютерну техніку, що має індивідуальні номери; номерні цінні папері документів, що мають державний обіг;

Про нерозкриті злочини: убивства і тяжкі тілесні ушкодження зі смертельним результатом; статеві злочини, вчинені з особливою жорстокістю; розбої, вчинені із застосуванням вогнепальної зброї; шахрайство у великих розмірах, фальшивомонетництво, підробка грошей і цінних паперів; розкрадання: вогнепальної зброї, великих партій вибухових речовин, боєприпасів, наркотиків, отруйних речовин, радіоактивних і рідкоземельних металів; автотранспорту і бронетехніки; із металевих сховищ; із квартир, скоєних характерним способом; антикваріату, культурних і історичних цінностей; пов'язаних з фінансовими, біржовими і валютними аферами; пов'язаних з викраденням людей; вимаганням, пов'язаних з насильством.

Дактилоскопична картотека МІБ ГІЦ МВС РФ дозволяє ідентифікувати заарештованих і затриманих осіб; ідентифікувати невпізнані трупи; встановлювати осіб підозрюваних у вчиненні злочину за слідами пальців рук, вилученими з місць подій.

Основні напрямки діяльності міжнародного інформаційного банку країн СНГ та Інтерполу

У ПЦ МВС РФ крім МІБ існує, Федеральний банк кримінальної інформації (ФБКІ) який містить ряд АБД, АІС і АПС («АВТОПОШУК», «ЗБРОЯ», «АНТИКВАРІАТ», «РОЗШУК-ОПОВІЩЕННЯ», «УПІЗНАННЯ», «ГРУЗИ-ТМ», «КРИМІНАЛ-І»), де зосереджено численну кількість криміналістичної інформації, наданий правоохоронними органами Росії.

АПС «Автопошук», призначений для збору, систематизації, збереження й обробки інформації про усі викрадені, затримані, викрадені безгосподарні автотранспортні засоби. Видає інформацію таких даних: державний номер; номер двигуна, кузова, шасі; дані про власників; час й місце реєстрації.

АПС «Зброя» забезпечує автоматизований облік втраченої, викраденої, і виявленої нарізної вогнепальної зброї, у тому числі: легкого стрілецького озброєння, гранатометів, вогнеметів, артилерійських систем (ствольних і реактивних), бойових машин озброєння.

АПС «Антикваріат» здійснює автоматизований облік втрачених і виявлених предметів, що мають історичну, художню або наукову цінність.

АПС «Упізнання» забезпечує централізований збір і видачу інформації: про осіб, що безвісно пропали, невпізнані трупи, невідомих хворих і дітей.

АПС «Вантажі -ТМ» дозволяє видавати інформацію про розкрадання, нестачу вантажу і багажу на залізничному транспорті, у тому числі: про нерозкриті крадіжки вантажу і багажу, за фактами яких порушено кримінальну справу; про розкриті злочини й осіб, що їх вчинили. В АПС передбачено ініціативну видачу повідомлень оперативно-розшукового характеру при постановці на облік повідомлень про розкрадання вантажу і багажу.

АІС «Оповіщення» здійснює облік осіб, оголошених у міжнародний, міждержавний і федеральний розшук злочинців; громадян, що ухиляються від сплати аліментів, або яких розшукують за позовами підприємств і організацій (держборжників); осіб, що зникли безвісти.

У складі АІС «Кримінал-І», що використовується для ведення обліку правопорушень і злочинів, скоєних іноземними громадянами, особами без громадянства (далі ОБГ) і громадянами Роси, що постійно проживають за кордоном, функціонують п'ять підсистем: «Адміністративна практика» («Адмінпрактика»); «Злочин»; «Дорожньо-транспортний випадок» («ДТП-І»); «Розшук»; «Покарання».

Підсистема «Адмінпрактика» призначена для забезпечення в автоматизованому режимі співробітників зацікавлених служб необхідною інформацією про факти адміністративних правопорушень, допущених іноземцями і ОБГ усіх категорій перебування на території Росії.

Підсистема «Злочин» призначена для створення інформаційного фонду, пошуку і видачі оперативно-довідкової й аналітичної інформації про іноземців і ОБГ, що вчинили злочини, а також іноземців і ОБГ, щодо яких скоєно злочини на території Росії.

Підсистема «Дорожньо-транспортний випадок» («ДТП-І») дозволяє збирати, обробляти, зберігати і видавати оперативно-довідкову й аналітичну інформацію про іноземців і ОБГ – учасник дорожньо-транспортних випадків (ДТП) на території Росії.

Підсистема «Розшук» призначена для інформаційного забезпечення зацікавлених служб оперативно-довідковою й аналітичною інформацією про іноземців і ОБГ, що знаходяться в розшуку і розшуканих. Ця підсистема не змінює існуючий у даний час порядок інформування про їх розшук, а лише з метою оперативності доповнює його автоматизованим контуром.

Підсистема «Покарання» забезпечує автоматизований прізвищний облік іноземців і ОБГ і призначена для збору, обробки, пошуку і видачі оперативно-довідкової й аналітичної інформації про іноземців і громадян Росії, які постійно проживають за кордоном, які знаходяться під слідством, арештованих, або тих, які відбувають покарання на території Російської Федерації.

За допомогою підсистеми «Досьє», здійснюється централізований автоматизований облік особливо небезпечних (кваліфікованих) злочинців

(рецидивістів, гастролерів, організаторів злочинних груп, авторитетів кримінального середовища] у вигляді нагромадження й обробки криміналістичної інформації. Підсистема «Досьє» інформаційно пов'язана з централізованою фототекою, у якій зберігаються фотографії осіб, поставлених на облік. Фототека інформаційно може бути пов'язана з централізованою відеотекою (відеозаписами осіб).

Паралельно з ФБКІ продовжується експлуатація нині функціонуючої системи автоматизованих банків даних (АБД). Вона є універсальною і функціонує у двох рівнях: федеральному (АБД «Центр») і регіональному (АБД «Республіка-Область»). Перший реалізується в ГІЦ МВС РФ, а другий у ІЦ МВС-УВС республік, країв областей Російської Федерації. Можливості АБД ГІЦ МВС Російської Федерації аналогічні АБД ДІТ МВС України.

В даний час у рамках стратегії створення єдиного техніко-криміналістичного забезпечення розкриття і розслідування злочинів розробляється концепція збалансованого об'єднання універсальних, щодо простих, і спеціалізованих, досить складних, криміналістичних автоматизованих інформаційних систем (далі КАІС), націлених на вирішення порівняно вузького кола завдань, а отже на більш детальне їх інформаційне забезпечення. До числа таких систем належать системи для обліку гільз – «Гільза», підроблених грошових банкнотів – «Девіза-М», або підроблених рецептів на наркотичні засоби – «Рецепт» (вони функціонують в рамках ЗКП МВС РФ). До цього ж типу належать КАІС «Сейф», призначена для інформаційного обслуговування розслідування і розкриття злочинів, пов'язаних з розкраданнями з металевих сховищ.

В інформаційній карті КАІС подається більш глибокий опис об'єктів. Причому цей опис робиться, не до, а після об'єктивного криміналістичного аналізу, заснованого на застосуванні спеціальних знань.

У 1992 р. Україна стала членом Інтерполу, і отримала доступ до криміналістичних обліків Міжнародної організації кримінальної поліції через Національне центральне бюро (НЦБ) Інтерполу, створеного як підрозділ МВС

України відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 р. За допомогою Служби НЦБ Інтерполу в Україні, співробітники правоохоронних органів можуть користуватися такими обліками Інтерполу:

- алфавітною картотекою, осіб, які мають судимість за злочини міжнародного характеру, чи підозрюваних у їх вчинені;

- картотекою даних про словесні портрети відповідних осіб, їх національності;

- картотекою документів і найменувань. У розділі документів вміщено дані про паспорти, посвідчення особи, якими коли-небудь, користувалися злочинці, що перебувають на обліку. Окремому облікові підлягають документи, на право володіння літаком, автомашиною, вогнепальною зброєю. Розділ найменувань містить відомості про назви морських суден, літаків, автомобілів, на яких контрабандою перевозилися наркотики, золото, алмази, предмети антикваріату, інші культурні цінності, а також назви фірм, узятих на облік в Інтерполі у зв'язку зі вчиненням того чи іншого злочину;

- картотекою злочинів, систематизованих за їх видами з урахуванням способів вчинення;

- дактилоскопічною картотекою;

- фототекою, що містить фотознімки найнебезпечніших злочинців;

- картотеками осіб, що пропали безвісти, і невпізнаних трупів;

- картотекою викрадених автомашин, предметів антикваріату, коштовних ювелірних виробів, творів мистецтва;

- довідковою картотекою ручної нарізної вогнепальної зброї.

Крім того, за допомогою Інтерполу можна одержати ряд даних економічного характеру, що стосуються держав-членів цієї міжнародної організації кримінальної поліції, зокрема, про банківську діяльність, податки, нерухомість, діяльності фірм. Названі обліки надають додаткові можливості для розкриття злочинів.

Так, дактилоскопічні обліки Інтерполу і держав, що входять до цієї міжнародної організації, дозволяють перевіряти версії і причетність до

злочинів, при вчиненні яких залишено сліди пальців іноземців і громадян Росії, України та інших країн СНД, що виїхали за кордон.

За допомогою облікових даних Інтерполу, щодо автотранспортних засобів, можна одержати інформацію: про власника автотранспортного засобу, зареєстрованого в іноземній державі; місце, дату постановки на облік або зняття з обліку автотранспортного засобу в іноземній державі; результати розшуку автомобіля, викраденого і, можливо, перевезеного за кордон.

На облік Інтерполу і НЦБ іноземних держав, може бути поставлений автомобіль, викрадений в Україні або інших країнах СНД.

З використанням облікових даних Інтерполу, щодо вогнепальної зброї, боєприпасів і вибухових пристроїв, можна одержати таку інформацію: про країну-виготовлювача й основні технічні характеристики вогнепальної зброї, вибухових пристроїв і боєприпасів; факти їх придбання конкретними фізичними або юридичними особами; час і місце реалізації зброї торговельними підприємствами або заводами-виготовлювачами; експорт зазначеної продукції до інших країн; перебуванної зброї або вибухового пристрою в розшуку; аналогічні злочини, вчинені із застосуванням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв і боєприпасів у країнах-членах Інтерполу.

Обліки Інтерполу дозволяють одержати й інші важливі для розслідування дані, зокрема: місце перебування (проживання) за кордоном підозрюваних або обвинувачуваних, які виїхали з країн СНД за кордон, їхні закордонні злочинні зв'язки; наявність юридичних адрес фірм, магазинів, що спеціалізуються на торгівлі культурними цінностями; факти виставок конкретних творів мистецтва (предметів антикваріату) на аукціонах [2, с. 82-88].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: за станом на 1 січня 2005 р. Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. Вид-во, 2005. – 76 с.
2. Про міліцію: Закон України від 20.12.90 р.
3. Про прокуратуру: Закон України від 25.11.91 р.
4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.92 р.
5. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.92 р.
6. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650. – Із змін. від 06.04.2000; 07.02.2002; 03.04.2003; 18.11.2003; 11.05.2004.
7. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.93 р.
8. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.94 р.
9. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.95 р.
10. Положення про кримінальну міліцію у справах неповнолітніх: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.95 р. № 502.
11. Об объявлении Регламента совещания министров внутренних дел “Соглашений о сотрудничестве между МВД Украины и других государств”: Приказ МВД Украины от 12.08.92 № 524.
12. Про затвердження Комплексної програми профілактики правопорушень на 2007-2009 роки: Постанова кабінету Міністрів України від 20.12. 2006 № 1767.
13. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.97 р. № 8.
14. Про затвердження Настанови про діяльність експертно-криміналістичних служб МВС України: Наказ МВС України від 30.08.99 р № 682.
15. Про утворення експертної служби МВС України: Постанова Кабінету України від 20.06.2000 № 988.
16. Про внесення змін до нормативних актів, які регламентують діяльність

експертної служби МВС України: Наказ МВС України від 10.12.2007 № 465.

17. Про створення єдиної автоматизованої інформаційно-пошукової системи Державтоінспекції (АПС-ДАІ): Наказ МВС України від 21.09.92 № 513.

18. Про затвердження Інструкції про порядок видачі суб'єктам підприємницької діяльності ліцензій на виробництво, ремонт і реалізацію спортивної, мисливської вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, а також холодної зброї та Умов і правил здійснення підприємницької діяльності по виробництву, ремонту і реалізації спортивної, мисливської вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, а також холодної зброї: Наказ МВС України від 18.03.93 № 137.

19. Про підвищення ефективності функціонування автоматизованого банку даних в ОВС України: Наказ МВС України від 31.03.93 № 170.

20. Про організацію роботи органів внутрішніх справ щодо розкриття злочинів: Наказ МВС України від 18.10.93 № 701.

21. Про затвердження Інструкції про порядок обліку транспортних засобів, оформлення і видачі реєстраційних документів, номерних знаків на них та проведення перевірок в реєстраційно-екзаменаційних підрозділах Державтоінспекції МВС України: Наказ МВС України від 02.11.94 № 599.

22. Про підвищення ефективності функціонування автоматизованої інформаційної системи розшуку викрадених транспортних засобів АІС "Угон": Наказ МВС України від 15.02.95 № 99.

23. Про затвердження Тимчасової інструкції про порядок організації роботи під час огляду, вилучення, транспортування, зберігання та дослідження боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин, а також організації їх централізованого обліку в ОВС України: Наказ МВС України від 21.10.95 № 743.

24. Про створення єдиної системи централізованого номерного обліку вогнепальної зброї в системі МВС України АІС "Арсенал": Наказ МВС України від 30.05.96 № 290.

25. Про затвердження “Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів: Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної Прокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 09.01.97 № 3/1/2/5/2/2.

26. Про підвищення ефективності функціонування автоматизованих інформаційних систем обліку викрадених, втрачених державних номерних знаків та реєстраційних документів АПС “Номерний знак”, “Документ”, “Довідка-рахунок”: Наказ МВС України від 20.01.97 № 42.

27. Про затвердження Інструкції про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України: Наказ МВС України від 11.09.01 № 785.

28. Про затвердження Інструкції Про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи: Наказ МВС України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 23.08.02 р.

29. Про затвердження Програми створення інтегрованої інформаційно-пошукової системи органів внутрішніх справ України: наказ МВС України від 07.06.2006 р. № 571.

30. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС: Наказ МВС України від 10.09.2009, № 390.

31. Аверьянова Т.В. Криминалистика: Учебник для вузов / Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р.; Под ред. Р.С. Белкина. — М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА М), 2002. — 990 с.

32. Аверьянова Т.В. Судебная экспертиза. Курс общей теории /

Т.В. Аверьянова. — М.: Норма, 2006. — 480 с.

33. Автоматизированная дактилоскопическая идентификационная система "ДАКТО 2000": Руководство пользователя. - Минск: НПООО ТОДЕС, ОДО ОПАК, 2002.-157 с.

34. Аленин А.П. Криминалистические учеты: Учебное пособие / А.П. Аленин. – Омск: Юридический ун-т МВД России, 1997.

35. Андреев И.С. Курс криминалистики / И.С. Андреев, Г.И. Грамович, Н.И.Порубов; [под. ред. Н.И. Порубова] – Минск, 2000. – 335 с.

36. Афанасьев В. Г. Социальная информация и управление обществом / В. Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1975. – 408 с.

37. Афанасьев В. Г. Социальная информация / В. Г. Афанасьев. – М. : Наука, 1994. – 201 с.

38. Багриновский К.А. Новые информационные технологии. / Багриновский К.А., Хрусталева Е.Ю. —М.: ЭКО. — 1996. — № 7.

39. Балинян Т. Е. Информационно-поисковая система “Эпидерма” / Т. Е. Балинян, И. Г. Мацько // Криминалистика и судебная экспертиза: Межведомственный научно-методический сборник. Вып. 45. – К., 1992. – 132 с.

40. Бандурка Олександр Маркович. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 “Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право”/О.М. Бандурка / Одеський держ. ун-т ім. І.І.Мечникова. – О., 1996. – 55с.

41. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. /О.М. Бандурка - Х., 1998.

42. Басалаев А.Н. Следы орудий и инструментов: Учебн.пособие / Басалаев А.Н., Гуняев В.А. - Л., 1979.- 39 с

43. Бедняков Д. И. Непроцессуальная информация и расследование преступлений / Д. И. Бедняков. – М., Юридична література, 1991.

44. Безхлібник Р.М. Використання дактилоскопічних масивів інформації в універсальних автоматизованих інформаційних системах Інтерполу та поліції

зарубіжних країн / Р.М. Безхлібник // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка— Луганськ.: Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, 2008. – Спеціальний випуск № 5. – Ч. 1: Інформаційне забезпечення розкриття та розслідування злочинів — С. 121-128.

45. Белкин Р. С. Концептуальные основания применения математических методов и ЭВМ в криминалистике и судебной экспертизе / Р. С. Белкин, А. Я. Викарук // Проблемы автоматизации, создания информационно-поисковых систем и применение математических методов в судебной экспертизе: Сборник научных трудов. – М., Изд. ВНИИСЭ, 1987. – 105 с.

46. Белкин Р. С. Криминалистика и доказывания / Р. С. Белкин, А. И. Винберг. – М. : Юрид. лит., 1969. – С. 173, 182.

47. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. Общая и частные теории. — М.: Юридическая литература, 1987. — 272 с.

48. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня / Р.С. Белкин. – М., 2001. – 240 с.

49. Белкин Р.С. Курс криминалистики: в 3-х т. — М.: Юристъ, 1997. — Том 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. — 478 с.

50. Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учеб. пособие для вузов. — 3-е изд., дополненное. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. — 837 с.

51. Беляков А. А. Состояние, проблемы и перспективы развития криминалистической регистрации в России: учеб пособие / А. А. Беляков, Р. А. Усманов. – Красноярск: Красноярск. гос. ун-т, 2002.

52. Биленчук П.Д. Основные пути повышения эффективности деятельности правоохранительных органов на основе использования средств вычислительной техники / П.Д. Биленчук, Е.Д. Лукьянчиков // Технические средства и системы в предупреждении и раскрытии преступлений: Межвуз. Сб. науч. Тр. – К.: УАВС, 1993. – С. 40–46.

53. Бирюков В.В. Научные и практические основы использования компьютерных технологий для фиксации криминалистически значимой

информации /В.В. Бирюков / Луганская академия внутренних дел им. 10-летия независимости Украины. — Луганск : РИО ЛАВД, 2002. — 262 с. (рис. — Библиогр.: с. 249-261).

54. Бірюков В.В. Використання комп'ютерних технологій для фіксації криміналістично значимої інформації у процесі розслідування: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 “ Кримінальний процес; криміналістика, судова експертиза” /В.В. Бірюков — К.: Національна академія внутрішніх справ України., 2001. — 20 с.

55. Бірюков В.В. Криміналістично значима інформація. Її поняття, зміст і співвідношення з іншими видами що використовуються в розслідуванні /В.В. Бірюков // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка— Луганськ.: Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, 2008. – Спеціальний випуск № 5. – Ч. 1: Інформаційне забезпечення розкриття та розслідування злочинів — С. 20-32.

56. Бородин В.Н. Общие сведения об идентификационно-поисковой баллистической системе “Таис” производство ЗАО “ЛДИ РУСПРИБОР” /В.Н. Бородин // Криминалистика XXI век: Материалы НПК: в 2 т. – М.: ГУЭКЦ МВД России, 2001. – Т.2 – С.33 -35.

57. Босхолов С. С. Информационное обеспечение деятельности органов внутренних дел в сфере борьбы с преступностью : Учебное пособие / С .С. Босхолов // Под ред. Ю. Д. Блувштейна. – Минск : ВШ МВД СССР, 1987. – 78 с.

58. Букатов Е. М. Организация и использование коллекции следов орудий взлома в раскрытии краж / Букатов Е. М., Сырков С. М., Фефилятьев А. В. // Предупреждение преступлений аппаратами уголовного розыска. Межвузовский сборник научных трудов. – Омск: Изд-во Ом. ВШМ МВД России, 1985. – С. 119-130.

59. Винберг А. М. Криминалистика: Учебник [для юрид.школы] / А. М. Винберг, Б. М. Шавер .- [4-е изд. доп.] - М.: Гос.изд.юрид.лит, 1950.- 272 с.

60. Виннер Н. Кибернетика и общество / Н. Виннер. – М., 1958.

61. Волынский А.Ф. Криминалистическая регистрация: Курс лекций по криминалистике / А.Ф. Волынский, Е.Р. Россинская / [под ред. Е.Р. Россинской.] —М.: Юрид. ин-т МВД России, 1999. — 86с.
62. Воскресенский Г.М. Теория и практика информационного обеспечения управления в органах внутренних дел. - М., 1985.
63. Глушков В. М. Основы безбумажной информатики / В. М. Глушков // – М. : Наука, 1987. – 243 с.
64. Грановский Г. Л. НТР и перспективы совершенствования судебной экспертизы / Г. Л. Грановский // Вопросы судебной экспертизы. Сб. науч. трудов. – М. : 1980. № 43. – С. 24-54.
65. Грановский Г.Л. О научных принципах формирования натуральных трасологических коллекций // Экспертная практика и новые методы исследования. Экспресс-информация. — М., 1980. — Вып. 19. — С. 8-18.
66. Девиков Е.И. Криминалистическая регистрация: Учебное пособие. / Девиков Е.И., Зуев Е.И., Ищенко Е.П. – М., 1987. – 98 с.
67. Дородницын А. А. Информатика: предмет и задачи / А. А. Дородницын // Кибернетика. Становление информатики. – М. : Наука, 1986. (сер. Кибернетика - неограниченные возможности и возможные ограничения).
68. ДС ТУ 2226–93 Автоматизовані системи. Терміни та визначення (IS0/2127–31: 1994). – 64 с.
69. ДС ТУ 2481–94 Інтелектуальні інформаційні технології. Терміни та визначення (IS0/2382–28: 1995). – 48 с.
70. Дубровин С. В. Использование компьютерных технологий для автоматизации комплексных диагностических исследований и формирования справочных коллекций / С. Дубровин // Уголовное право. – М.: Интея-Синтез, 2003.- №1. – с. 83-84
71. Зинин А. М. Введение в судебную экспертизу / А. М. Зинин, Г. Г. Омелянюк, А. В. Пахомов – М. : Изд. Московского психолого-социального института ; Воронеж : Изд. НПО “МОДЭК”, 2002. – 240 с. (Серия, “Библиотека юриста”).

72. Информатика в органах внутренних дел. – К. : Киев. высш. шк. МВД СССР, 1983.

73. Ипакян А. П. Организация системы информации и аналитическая работа в органах внутренних дел: Лекция / А. П. Ипакян // – М.: ВШ МВД СССР. 1971. – 31 с.

74. Ищенко П. П. Автоматизация информационной деятельности в области судебно-технической экспертизы документов / П. П. Ищенко // Использование математических методов и ЭВМ в экспертной практике : Сб. трудов НИИСЭ МЮ СССР. – М., 1989. – С. 149–154.

75. Ищенко П. П. О необходимости создания нового криминалистического учета для борьбы с организованной преступностью / П. П. Ищенко // Актуальные проблемы борьбы с правонарушениями. – Екатеринбург. 1990. – С. 66–70.

76. Ищенко Е. П. ЭВМ в криминалистике: Учеб. Пособие / Е. П. Ищенко. – Свердловск : Свердловский юридический ин-т, 1987. – 91 с.

77. Ищенко Е.П. Уголовная регистрация. / Ищенко Е.П., Девиков Е.И. – Омск: Высшая школа милиции МВД СССР, 1986. – 98 с.

78. Законы Ману. – М., 1960.

79. Клименко Н.І. Судова експертологія: Курс лекцій: Навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Н.І. Клименко. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 528 с.

80. Комісарова Н.О. Місце дактилоскопічних обліків в інформаційній системі органів внутрішніх справ / Н.О. Комісарова, М.Л. Комісаров // Использование дактилоскопической информации в раскрытии и расследовании преступлений: проблемы и пути совершенствования: Сб. матер. междунар. науч.-практ. конф. – К.: ГНИЭКЦ МВД Украины., 2005 – С. 93–96.

81. Колдин В. Я. Информационные процессы и структуры в криминалистике / В. Я. Колдин, Н. С. Полевой. – М., 1985. – 124 с.

82. Компьютерные технологии в юридической деятельности: Учеб. и практ. пособие /Зинченко К.Е., Исмаилов Л.Ю., Караханьян А.Н., Киселев Б.В.,

Крылов В.В. ; [Н.С. Полевой (ред.), В.В. Крылов (ред.)] — М. : БЕК, 1994. — 303с.

83. Корниенко Н.А. Учеты и учетная документация, используемые при расследовании уголовных дел: Учеб. Пособ. / Н.А. Корниенко – С. Пб., 1998.

84. Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования: Учебник для высш. и средних учеб. заведений / Академия МВД России / [Аверьянова Татьяна Витальевна, Бородулин Александр Иванович, Григорьев Виктор Николаевич, Бородулин Александр Иванович, Григорьев Виктор Николаевич, Жбанков Виктор Андреевич.] /Татьяна Витальевна Аверьянова (ред.), Рафаил Самойлович Белкин (ред.). — М. : Новый Юрист, 1997. — 400с.

85. Криміналістична інформатика: Курс лекцій / В. Г. Хахановський, О. М. Тебякін, Ю.В. Поліщук / За заг.ред. В. Г. Хахановського. — К.: НАВСУ, 2002. — 203 с.

86. Криминалистика: учебник / Под ред. И.Ф. Герасимова, Л.Я. Драпкина. - М. : Высшая школа, 1994. – 528 с.

87. Криминалистика: учебник / Под ред. А. Г. Филиппова, А. В. Волинского. – М.: Спарк, 1998. – 543 с

88. Криминалистика: Учебник / Под ред. Т.А. Седовой, А.А. Эксархопуло. – СПб., 2001. – 925 с.

89. Криминалистика: Учебник / Отв. ред. Н.П. Яблоков; [2-е изд., перераб. и доп]. – М.: Юрист, 2001. – 716 с.

90. Криминалистика: Учебник. /Под ред. В.А. Образцова. – М.: Юрист, 2002. – 735 с.

91. Криминалистика. Учебник / Аверьянова Т. В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. [Под ред. Р.С. Белкина]. – М.: Норма, 2002.- 971 с.

92. Крылов И. Ф. В мире криминалистики / Иван Филипович Крылов [2-е изд., перераб.и доп.] - Л.: Изд-во ЛГУ, 1989.- 328 с.

93. Лабузный В.Т. Криминалистическая регистрация / В. Т. Лабузный – Л., 1989.

94. Лисиченко В.К. Питання вдосконалення кримінальної реєстрації та правові межі застосування дактилоскопіювання мешканців України / В.К. Лисиченко //Криміналістичний вісник: Науково-практичний збірник. – Вип 3. - К.: Держ. наук. Дослід. експертно-криміналістичний центр МВС України; Нац. акад. внутрішніх справ України – С. 34–40 (212 с)
95. Лук'янчиков Є. Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів: Монографія / Є.Д. Лук'янчиков. — К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2005. — 360с.
96. Мазниченко Ю.О. Інформаційні технології в експертній практиці: Навч.-практ. посіб. /Ю.О. Мазниченко. – К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 152 с.
97. Малыгин М.В. Идентификационные системы “Папилон” /М.В. Малыгин //Криміналістичний вісник: Науково-практичний збірник. – Вип 3. - К.: Держ. наук. Дослід. експертно-криміналістичний центр МВС України; Нац. акад. внутрішніх справ України – С. 137–140 (212 с.)
98. Миронов А.И. Создание системы уголовной регистрации в органах внутренних дел (1918 – 1920 гг.) / А.И. Миронов // Экспертная практика. – 1981. – Вып. 18. – С. 67.
99. Мирский Д.Я. Создание информационных фондов в области судебной экспертизы: методические рекомендации. / Мирский Д.Я., Устьянцева Т.В., Шляхов А.Р. – М., 1984.
100. Мендус С.І. Деякі питання щодо створення інформаційної системи техніко-криміналістичного забезпечення розкриття і розслідування злочинів / Мендус С.І., Свобода Є.Ю. //Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Випуск 3. Збірник науково-практичних матеріалів (до 80-річчя заснування Харківського НДІ судових експертиз) / Міністерство юстиції України, харківській науково-дослідний інститут судових експертиз імені засл. Проф. М.С. Бокаріуса, Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого; Ред. Колегія: А.П. Заєць, М.Л. Цимбал, В.Ю. Шепітько та ін. - Харків: Право, 2003. - С. 170-175.

101. Новий тлумачний словник української мови: у 3-х т. Т. 1 / В. Яременко, О. Сліпушко. - К.: АКОНІТ, 2003.
102. Новик И. Б. Кибернетика: Философские и социологические проблемы / И. Б. Новик. – М., 1963. – С. 61.
103. Основы применения вычислительной техники в органах внутренних дел: Учеб. пособие / Под ред. А. П. Полежаева, А. И. Смирнова. – М. : Академия МВД СССР, 1988. – 221 с.
104. Пахомов А.В. Коллекции в правоохранительных органах России: Учеб.пособ. / А.В. Пахомов — М.: Юрлитинформ, 2001. — 136 с.
105. Пацкевич А.П. Криминалистический учет: Учебное пособие /А.П. Пацкевич. – Минск: Академия МВД Республика Беларусь, 2000. – 103 с.
106. Пацкевич А. П. Автоматизированные системы как элемент структуры информационно-криминалистического обеспечения раскрытия и расследования преступлений / А. П. Пацкевич // Пробл. криминалистики: Сб. науч. тр. – Минск : Академия МВД. Респ. Беларусь, 2003. – С. 143–146.
107. Пеньківський В. Інформаційне забезпечення експертної діяльності /В. Пеньківський //Право України, 2008. - № 7. – С. 67-70.
108. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Навчальний посібник. / Плішкін В.М., Лисиченко В.П., Хорт І.В. – К., 1999.
109. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник / В. М. Плішкін // За ред. канд. юрид. наук Ю. Ф. Кравченка. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999 р. – 702 с.
110. Полевой Н. С. Криминалистическая кибернетика / Н. С. Полевой – 2-е изд. М.: МГУ, 1989. – 328 с.
111. Правова інформатика: (системна інформатизація законотворчої, правозастосовної, правоохоронної, судочинної та правоосвітньої діяльності в Україні): Монографія / М. Я. Швець, Р. А. Калюжний, В. А. Саницький та ін. За ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного. – Ужгород : ІВА, 2003. – 168 с.
112. Правовая информатика и кибернетика: Учебник / Атанесян Г.А., Гаврилов О.А., Дери П и др. – М.: Юрид лит., 1993 – 528 с.

113. Разумов Э. А. Криминалистические учеты: Методическое пособие / Э.А. Разумов – К.: РИО МВД Украины, 1991. – 244 с.
114. Разумов Э. А. Организация и ведение коллекций следов обуви / Э. А. Разумов // Криминалистика и судебная экспертиза. – К., 1988. – Вып. 37.
115. Рассейкин Д. П. Очерки истории уголовной регистрации / Д. П. Рассейкин – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1976. – 60 с.
116. Рассейкин Д. П. Уголовная регистрация. / Д. П. Рассейкин – Саратов, 1977.
117. Салтевский М. В. Идентификация и информация / М. В. Салтевский // Правоведение. – 1965. – № 3. – С. 84–90.
118. Салтевский М. В. Криминалистика. В современном изложении юристов/ М. В. Салтевский – Х. : “Рубикон”, 1996.
119. Самойлов Г. А. Судебная информация: сущность, закономерности возникновения / Г. А. Самойлов // Тр. высш. шк. МВД СССР. – М. : Моск. высш. шк. МВД СССР, 1971. – Вып. 32. – С. 159–170.
120. Сафаров Р. А. Государственно-правовая информация и общественное мнение / Р. А. Сафаров // Право и социология. – М. : Наука, 1973. – С. 34-56.
121. Свобода Є.Ю. Щодо ефективності функціонування експертно-криміналістичних обліків / Є.Ю. Свобода // Збірник науково-практичного семінару «Автоматизовані системи дактилоскопічних досліджень». - м. Київ ДНДЕКЦ МВС України, 2001
122. Свобода Є.Ю. Поняття і організаційні положення ведення довідково-допоміжних обліків / Є.Ю. Свобода //Актуальні проблеми юридичних наук у дослідженнях учених. – К., 2004. – С. 26-31
123. Свобода Є.Ю. Комп'ютерні технології в судово-експертній діяльності: проблеми впровадження, напрями використання / Є.Ю. Свобода //Право і суспільство – К., 2006. – № 2. - С. 124-128.
124. Старушкевич А.В. Система кримінальної реєстрації в Україні: проблеми диференціації та функціонування / Старушкевич А.В., Свобода Є.Ю. //Право і суспільство – К., 2006. - № 2. - С. 139-144.

125. Свобода Є.Ю. Системи інформаційного забезпечення судово-експертної діяльності проблеми створення та функціонування / Є.Ю. Свобода // Право і суспільство – К., 2006. – № 1. – 129- 134.
126. Свобода Є.Ю. Деякі аспекти правового регулювання кримінальної реєстрації / Є.Ю. Свобода // III Международная научно-практическая конференция студентов и аспирантов „Права человека в условиях современного государственного строительства: теоретические и практические аспекты”. – Сумы, 2008. – С. 152- 154.
127. Старушкевич А.В. Колекції довідково-допоміжних обліків:стадії та мета формування / Старушкевич А.В., Свобода Є.Ю. //Право і суспільство – К., 2008. - № 4. - С. 116-120.
128. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К., 1985.
129. Советский энциклопедический словарь. – М., 1989. – 304 с.
130. Содержание и цели правовой информации // Правовая информация. – М.: Наука, 1974.
131. Торвальд Ю. Век криминалистики. /Ю. Торвальд – М.: Прогресс, 1984. – 326 с.
132. Усманов Р.А. Информационные основы предварительного расследования. / Р.А. Усманов. – М.: Юрлитинформ, 2006. – 208 с.
133. Ухаль А.М. Експертно-криміналістична служба: структура та діяльність: Навчальний посібник з методичними рекомендаціями / А.М. Ухаль, А.П. Шеремет. – Ужгород, 2000. – 180 с.
134. Чернец Н. Г. Новая АИПС “Портрет” для поиска лиц в автоматизированных банках фотографических и рисованных портретов / Н. Г. Чернец // Криминалистика и судебная экспертиза: Межведомственный научно-методический сборник. Вып. 47. – К., 1995. – 158 с.
135. Шумейко О. О. Аналіз сучасних автоматизованих дактилоскопічних систем / О.О. Шумейко, С.О. Прокопов // Криміналістичний вісник: Науково-практичний збірник. – Вип 3. - К.: Держ. наук. Дослід. експертно-криміналістичний центр МВС України; Нац. акад. внутрішніх справ України – С.

94–97 (212 с.)

136. Хахановський В. Г. Автоматизовані системи збирання і обробки інформації для прийняття рішень в процесі розслідування / В. Г. Хахановський // Використання досягнень наук і техніки у боротьбі зі злочинністю: Матеріали науково-практичної конференції / Відп. ред. В. С. Зеленецький, Л. Дорош. Право. – Харків, 1998. – 214 с.

137. Хахановський В.Г. Проблеми та перспективи використання автоматизованих дактилоскопічних систем у боротьбі зі злочинністю / В.Г. Хахановський // Криміналістичний вісник: Науково-практичний збірник. – К.: Держ. наук. Дослід. експертно-криміналістичний центр МВС України; Нац. акад. внутрішніх справ України, 2002. - Вип 3. – С. 98–103 (212 с.)

138. Хахановський В.Г. Криміналістична інформатика: Курс лекцій /Хахановський В.Г., Тебякін О.М., Оліщук Ю.В.; під заг. ред. В.Г. Хахановського. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. – 204 с.

139. Черницын Л.А. Современное состояние автоматизации дактилоскопических учетов в ЭКП ОВД Российской Федерации / Л.А. Черницын // Использование дактилоскопической информации в раскрытии и расследовании преступлений: проблемы и пути совершенствования: Сб. матер. междунар. науч.-практ. конф. – К.: ГНИЭКЦ МВД Украины., 2005 – С. 97–102.

140. Шеннон Н. К. Работы по теории информации и кибернетике. / Н. К. Шеннон // [Пер. с англ.] – М. : Изд-во иностр. лит., 1963.

141. Яблоков Н. П. Следственные ситуации в методике расследования преступлений / Н. П. Яблоков // Актуальные направления развития криминалистической методики и тактики расследования. – М. : 1978.

142. Ялышев С.А. Криминалистическая регистрация: проблемы, тенденции, перспективы. / С. А. Ялышев – М.: Академия управления МВД России. – 1998.

143. Якимов И.Н. Криминалистика: Руководство по уголовной технике и тактике. / И.Н. Якимов – М.: ЛекеЭст, 2003.

144. Ядерна злочинність: поняття, сутність, класифікація, характеристика, шляхи запобігання, протидії, розслідування. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4342>
145. Особливості розслідування злочинів у сфері обігу радіоактивних матеріалів. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4341>
146. Документування результатів огляду місця події: правові і криміналістичні основи фіксації доказової інформації. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4339>
147. Системна інформатизація діяльності органів дізнання та досудового слідства: системологія, кібернетика, консолідована аналітика, безпека. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4336>
148. Документування результатів слідчої дії: методи фіксації доказової інформації. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4338>
149. Інформаційне суспільство: управління, право, технології, безпека. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4337>
150. Криміналістичне документування огляду місця події: методи, засоби, технології. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4340>
151. Криміналістичні обліки та удосконалення їх використання. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4354>
152. Інформаційна аналітика в юриспруденції: автоматизовані системи і технології. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4335>
153. Безпека інформаційної аналітики: стратегія, тактика, мистецтво, технології. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4334>
154. Криміналістична аналітика: інформаційні системи, інтегровані банки даних, електронні мережі. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5463>
155. Основи автоматизованого документування правопорушень: організаційно-правове регулювання єдиного обліку злочинів в Україні. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5461>
156. Україна-Франція: договірні взаємини в гуманітарній та правовій

сферах. <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5466>

157. Праксеологічні основи автоматизованого обліку злочинів: довідники, правила і алгоритми діяльності. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5465>

158. Взаємодія органів правопорядку при розслідуванні транснаціональних злочинів: міжнародно-правові засади. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5455>

159. Міжнародне співробітництво органів правопорядку при розслідуванні транснаціональних злочинів. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5458>

Первинний вигляд картки:

Кієвського Суськаного Отделенія 1904 г. сентября 16 дня

ИЗМЕРИТЕЛЬНЫЯ СВЕДЕНИЯ

(лицевая сторона)

Голова	Длина левыхъ	Цв.лев.глаза		
Рост 1м _____ Дл.р.рук. 1м _____ Рост сид. _____	Длина _____ шир. _____ Пр.рухо: _____ Локтя _____ Шир. _____)	Ступни _____ Сред.пал. _____ Мизинца _____	№ клас _____ Бел. _____ Зрач. _____ Ос. _____	Волосы _____ Цвет _____ лица _____ Длина _____ Особья _____ приметы: _____

Здесь наклеивается фотографическая карточка, а если таковой нетъ та описать следующие сведения:

лицо _____
 брови _____
 нос _____
 типъ лица _____
 телосложеніе _____
 походка _____
 какъ одевается _____
 привычки _____
 наклонности _____
 особья приметы _____
 _____
 Специальный род преступления _____
 Имя _____
 Отчество _____
 Фамилія _____
 Прозвище _____

отпечатки пальцевъ правой руки

большой   указательный   средній   безімян   мизинеці

отпечатки пальцевъ левой руки

большой   указательный   средній   безімян   мизинеці

(оборотная сторона)

Звание и место прописки _____
Национальность _____
Место и время рождения _____
Отец _____
Мать _____
Состоит ли в браке _____
Родственники ея и мужа _____
Привычки _____
Склонность _____
Вероисповедание _____

Годъ получ.образов. _____
Знаетъ ли мастерство или прежняя профессія _____
Бумага о личности _____
Где и у кого жила _____

Кемъ личность удостоверена _____
Прежняя судимость и ея число _____
1) _____
2) _____
3) _____
4) _____

По какому делу и откуда приведена

Различныя замечанія и указанія: знакомство, связи и проч.

_____
_____
Измереніе производилі: _____
Заведывающій антропометрическимъ отделомъ _____
_____

НАУКОВІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ

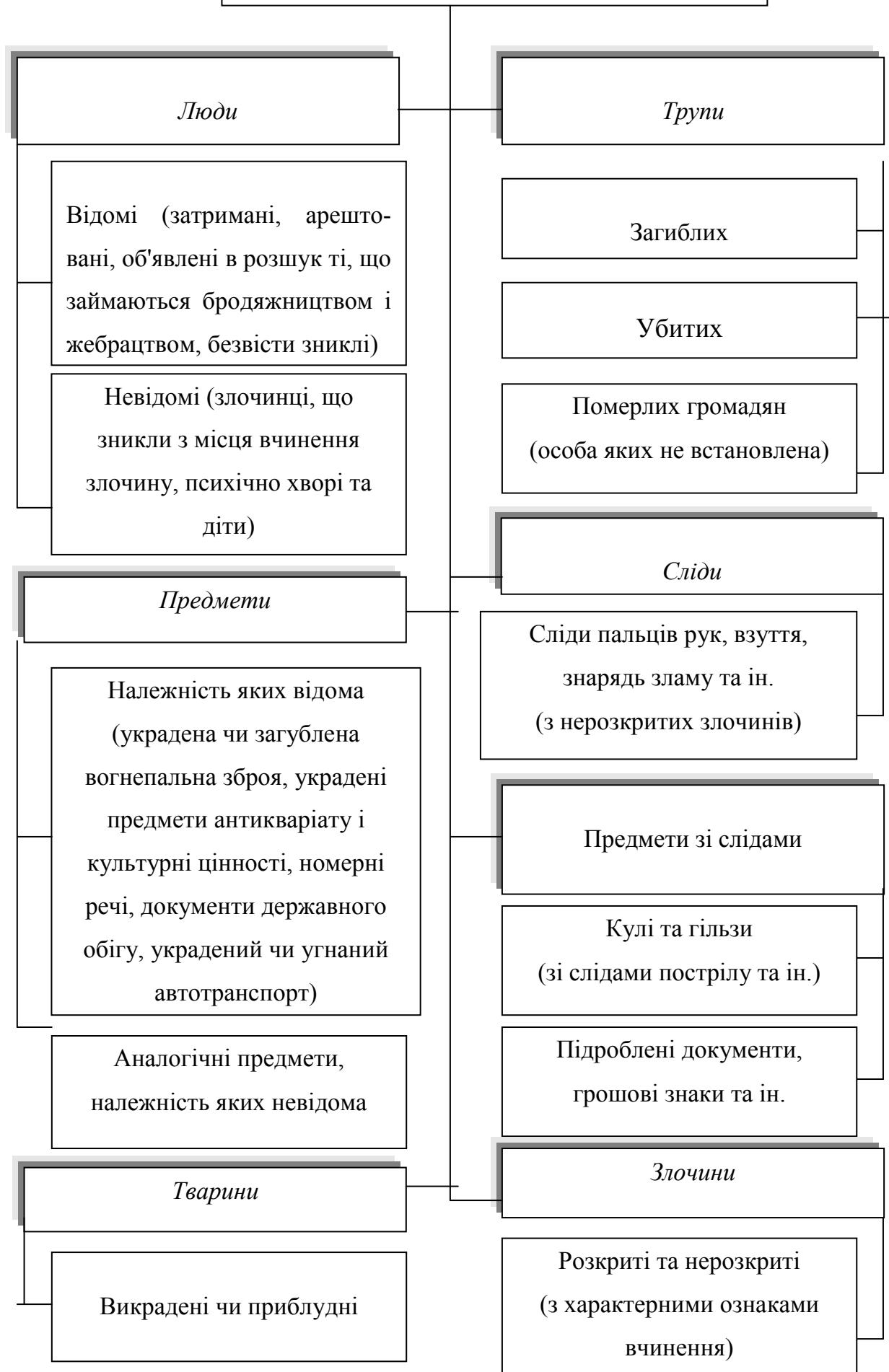
Криміналістично значима інформація про різні злочини, їх сліди і пов'язані з ними об'єкти завжди характеризуються груповими та індивідуальними ознаками

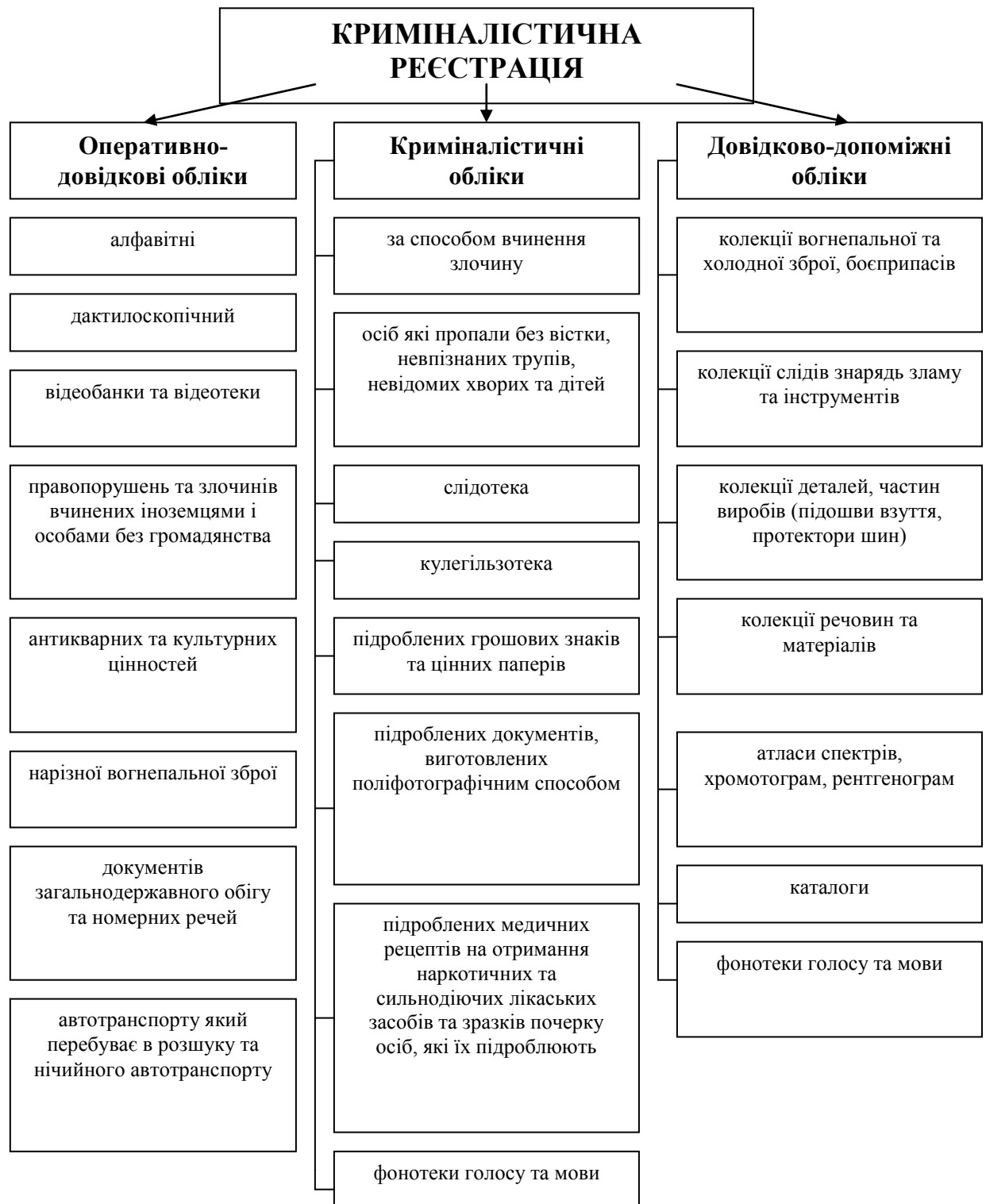
Криміналістично значима інформація самостійна у відношенні до свого носія

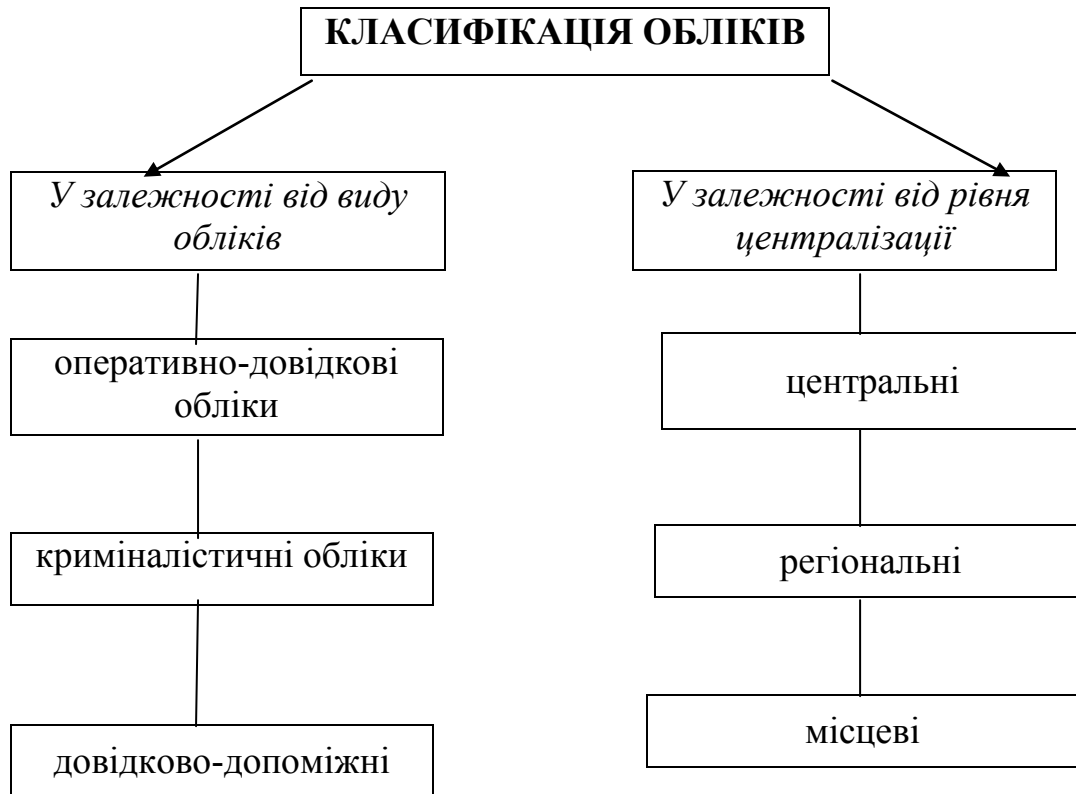
Будь-яка інформація реально може бути виявленою, зафіксованою, систематизованою, збереженою і багаторазово використаною

Кожному виду систематизованого обліку такої інформації притаманна своя система облікових ознак

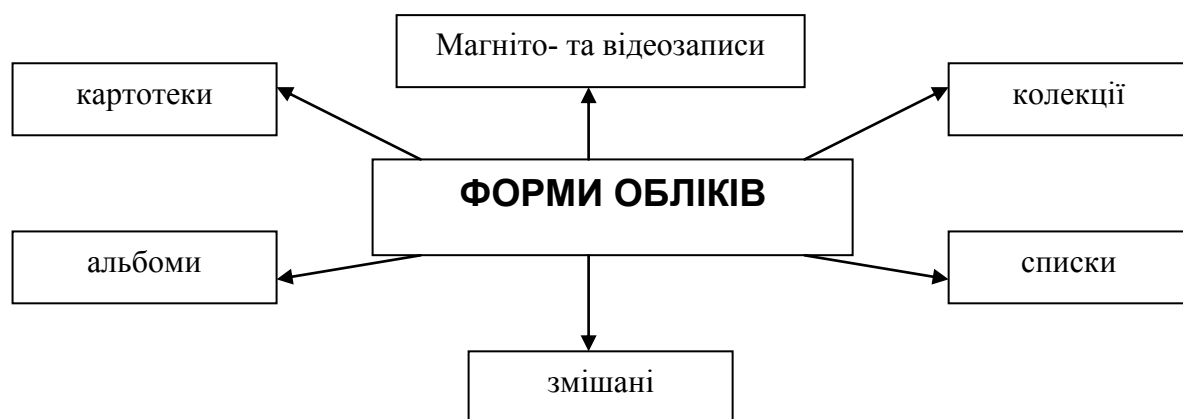
Об'єкти кримінальної реєстрації

ОСОБЛИВОСТІ РІЗНИХ ВИДІВ ОБЛІКІВ ОБ'ЄКТІВ

Оперативно-довідкові обліки

Наявність у об'єктів, як
правило, причинного
зв'язку зі злочинною
подією

Зовнішньо очевидні
реєстраційні ознаки, що
притаманні об'єктам

Криміналістичні обліки

Причинний зв'язок об'єктів
зі злочинною подією

Реєстраційні ознаки об'єктів
виявляються шляхом їх
дослідження за допомогою
спеціальних знань

Довідково-допоміжні обліки

Об'єкти, що не мають
причинного зв'язку зі
злочинною подією

Визначення
реєстраційних ознак
об'єктів зором або за
допомогою спеціальних
досліджень

ВИДИ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ДАНИХ ОБ'ЄКТІВ ОБЛІКУ

